

T.C.
BİLECİK ŐEH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

2 NO'LU HADARİYE DEFTERİ (S.52-100)
TRANSKRİPSİYON, DEĞERLENDİRME VE METİN
(H.1081-1097/M.1670-1686)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANİFE DURSUN

TEZ DANIŐMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ CİHAN YEMİŞÇİ

BİLECİK, 2023

10426102

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

2 NO'LU HADARİYE DEFTERİ (S.52-100)
TRANSKRİPSİYON, DEĞERLENDİRME VE METİN
(H.1081-1097/M.1670-1686)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANİFE DURSUN

TEZ DANIŐMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ CİHAN YEMİŞÇİ

BİLECİK, 2023

10426102

BEYAN

2 No'lu Hadariye Defteri (s.52-100)Transkripsiyon, Değerlendirme ve Metin(h.1081-1097/m.1670-1686) adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığımı, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR
☐	☒
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı	
var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	...../..... .....

Hanife Dursun

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Osmanlı İmparatorluğu dünya tarihinin en uzun yaşayan devletlerindedir. Siyasî, askerî, hukukî, ekonomik ve sosyal kurumları ile asırlarca üç kıtaya hüküm etmiştir. Geniş bir coğrafyaya hâkim olmasından dolayı bu devleti incelediğimizde dünya tarihinin akışını da kavrayabiliyoruz.

Osmanlı tarihini araştırırken yaklaşık 600 yıldır biriktirmiş olduğu muazzam arşivlerinden yararlanmamız gerekir. Devletlerin hafızası niteliğinde olan arşivlerde yer alan belgeler dönemin sosyal yapısı, ekonomik durumu, diğer devletler ile olan ilişkiler hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Bilhassa Divân-ı Hümâyûn'da, alınan kararların tutulduğu defterler, bize tarihi anlamamız konusunda yardımcı olmaktadır.

Çalışma konumuz, 2 No'lu Hadariye Defterinin 52-100 sayfalarının transkripsiyonu ve değerlendirilmesidir. Tezimize konu olan kısımıyla IV. Mehmed devrinin 1670-1686 yıllarını kapsayan defterde Dubrovnik Devleti ve tebaasının Osmanlı Devleti ile Siyasî, sosyal, ekonomik münasebetlerine dair divanda alınan kararlar yer almaktadır.

Defterin transkripsiyonu ve metni çalışmanın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Hükümlerin özetleri ayrı bir bölüm halinde düzenlendi. Defterin orijinali de çalışma içerisine yer almaktadır. Metin çevirilerindeki ve yazımından kaynaklanan hatalar bana aittir. Bunun için araştırmacılara defterin asıl hali rehberlik edecektir.

Tez çalışmamı yaparken üzerimde büyük emeği olan ve hiçbir zaman sabrını esirgemeyen, kaynakların temin edilmesinde, metnin transkripsiyonunun yapılmasında ve değerlendirilmesinde bana yardımcı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cihan Yemişçi'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezimin düzeltilmesi aşamasında beni yönlendiren, destek ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ahmet Önal, Dr. Öğr. Üyesi Cem Görür ve Öğr. Görevlisi Sertuğ Galip İnan'a ayrıca çok teşekkür ederim.

Süreç boyunca zorlandığım zamanlarda bana vermiş oldukları desteklerinden dolayı Öğr. Gör. Dr. Sabanur Yılmaz'a, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi kütüphane şube müdürü Gülden Çavdar ve aynı birimde çalışan Eyüp Uluğöl'e sonsuz teşekkürler.

Yüksek lisans sürecimde vefat eden en kıymetlim babama ve üzerimde büyük emeği olan annem Fidan Dursun'a ayrıca müteşekkirim. Çalışma boyunca destek ve anlayışını esirgemeyen kız kardeşim Fatma Duransel ve eşi İnanç Duransel'e, çalışmam sürecinde bana sağladıkları ortamdan dolayı müteşekkîrâne duygularımı ifade ederim. Hiçbir zaman maddi ve

manevi desteklerini eksik etmeyen ve her zaman yanımızda olan ablam Emine Taş'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum

Çalışmanın oluşumunda gösterdiği ilgiden dolayı Özcan Baytan'a, çalışmamda önerileriyle katkıda bulunan arkadaşım Fırat Alkış'a, yardımlarını esirgemeyen Ayşegül Akgün ve Ayşe Öztürk'e ayrıca çok teşekkür ederim. Süreç boyunca bana yardımları dokunan ve burada isimlerini zikr edemediğim herkese çok teşekkür ederim.

Hanife Dursun

2023

ÖZET

2 NO'LU HADARİYE DEFTERİ (S.52-100)TRANSKRİPSİYON, DEĞERLENDİRME VE METİN (H.1081-1097/M.1670-1686)

Osmanlı Arşivi'nde bulunan 2 No'lu Hadariye Defteri'nin s. 52-100 arasında yer alan ve 1670-1686 yılları arasındaki olayları kapsayan hükümleri tezin konusunu oluşturmaktadır. Asıl olarak düvel-i ecnebiyye defteri niteliğinde olan bu defterin arşiv tasnifi esnasında hadariye defterleri arasına karıştığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan sözü geçen defter kronolojik sıralama olarak düvel-i ecnebiyye defterleri serisinden 15/3 numaralı defterin ardından gelen defter olmalıdır. Osmanlı-Dubrovnik ilişkilerinin siyasî, hukukî, diplomatik, sosyo-ekonomik ve dinî meseleleriyle alakalı çok geniş bir konu yelpazesinde ferman, berat ve ahidnâme türünde belgeler içeren defter toplamda 358 sayfa olup h. 1062 / m. 1651 ile h. 1193 / m. 1780 yılları arasındaki 129 yıllık çok geniş bir zaman dilimini bünyesinde barındırmaktadır.

Tezin konu aldığı tarih aralığı ise Osmanlı İmparatorluğu'nda tahtta IV. Mehmed'in ve sadarete Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın bulunduğu dönemi içine almaktadır. İlaveten Osmanlı ordusunun 1683'te II. Viyana Kuşatması'nda bozguna uğramasından sonraki üç seneyi de kapsamaktadır. Bu zaman çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti arasındaki makro ve mikro düzeydeki ilişkiler dâhilinde meydana gelmiş pek çok gelişme vardır. Osmanlı dış ilişkilerinde darü'l-ahd / darü's-sulh kategorisinde bulunan ve haraçgüzar statüdeki Dubrovnik Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ahidnâmelerle aldığı imtiyazlar sayesinde son derece ayrıcalıklı bir konumdaydı. Cumhuriyetin vatandaşları bu imtiyazlardan faydalanarak Osmanlı Balkanları'nda serbestçe ticaret yapmaktaydılar. Fakat bu ticaret her zaman sorunsuz bir şekilde işlememekteydi. Gerek Osmanlı taşra idarecileri ve görevlileri gerekse yerli ahaliden kaynaklanan problemler birçok defa Dubrovniklilerin başını ağrıtmakta ve bunlara dair şikâyetler Dubrovnik elçileri tarafından Osmanlı başkentine arz edilmekteydi. Neticede Osmanlı hükümetinden ehl-i örf taifesine sorunların çözümü için fermanlar gönderilmekteydi.

Tez, bahsi geçen defterde 1670-1686 yılları arasında bu gibi konuların ağırlıkta olduğu hükümler üzerine inşa edilmiştir. “Giriş” bölümünde Osmanlı-Dubrovnik ilişkileri hakkında Türkiye’de yayınlanmış çalışmalar tanıtılmıştır. Bunun yanı sıra üç bölüm olarak hazırlanan tezin ilk bölümünde Osmanlı-Dubrovnik ilişkilerinin tarihine değinilmiştir. İkinci bölümde dönemin siyasî, sosyal ve ekonomik gelişmeleri ışığında ilgili hükümlerin değerlendirilmesi

yapılmıştır. Üçüncü bölümde hükümlerin özetleri ve transkripsiyonları yer almaktadır. Ekler bölümünde ise hükümlerin orijinal görüntüleri paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Dubrovnik Cumhuriyeti, XVII. Yüzyıl, Hadariye Defteri, Ticaret.

ABSTRACT

HADARIYE BOOK NO. 2 (P.52-100) TRANSCRIPTION, EVALUATION AND TEXT (H.1081-1097/M.1670-1686)

In the Hadariye Book No. 2 in the Ottoman Archives, p. the provisions between 52-100 and covering the events between 1670-1686 constitute the subject of the thesis. It is understood that this book, which was originally a duvel-i ecnebiyye book, was mixed with the hadariye books during the archive classification. In this regard, the aforementioned book should be the one that comes after the book numbered 15/3 from the series of duvel-i ecnebiyye books in chronological order. This book, which contains documents such as edicts, berats and ahidnâme on a wide range of issues related to the political, legal, diplomatic, socio-economic and religious issues of Ottoman-Dubrovnik relations, is 358 pages in total. h. 1062 / m. 1651 with h. 1193 / m. it contains a very wide time period of 129 years between 1780.

The date range covered by the thesis is about is the IV Mehmed on the throne in the Ottoman Empire, and Merzifonlu Kara Mustafa Pasha were in sadarette. In addition, the Ottoman army in 1683 II. It also covers the three years after its defeat at the Siege of Vienna. In this time frame, there are many developments that took place within the macro and micro level relations between the Ottoman Empire and the Dubrovnik Republic. The Republic of Dubrovnik, which was in the category of darü'l-ahd / darü's-sulh in Ottoman foreign relations and had a tributary status, was in an extremely privileged position thanks to the privileges it received from the Ottoman Empire through ahidnames. The citizens of the republic were trading freely in the Ottoman Balkans by taking advantage of these privileges. But this trade has not always operated smoothly. Problems caused by both Ottoman provincial administrators and officials, as well as local residents, were causing Dubrovnik residents headaches many times, and complaints about them were submitted to the Ottoman capital by Dubrovnik ambassadors. As a result, edicts were sent from the Ottoman government to the ahl-i örf taifa for the solution of problems.

The thesis is built on the provisions in the mentioned book between the years 1670-1686, in which such subjects are predominant. In the "Introduction" section, studies published in Turkey about Ottoman-Dubrovnik relations are introduced. In addition, in the first part of the thesis, which was prepared in three parts, the history of Ottoman-Dubrovnik relations was mentioned. In the second part, the relevant provisions were evaluated in the light of the political, social and economic developments of the period. The third section contains

summaries and transcriptions of the provisions. In the annexes section, the original images of the provisions are shared.

Keywords: Ottoman Empire, Republic of Dubrovnik, XVII. Century, Hadariye Book, Trade.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BALKANLARDA DUBROVNIK VARLIĞI VE OSMANLI İLE TANIŞMASINDAKİ SÜREÇ

1. Osmanlı-Dubrovnik Münasebetleri.....	6
1.1. Osmanlı-Dubrovnik Tarihsel Arka Planı.....	6
1.2. Dubrovnik'in Osmanlı Himayesine Girmesi.....	8
1.3. Dubrovnik'e Tanınan İmtiyazlar.....	10
1.3.1. Dinî İmtiyazlar.....	10
1.3.2 Ticarî İmtiyazlar.....	11
1.4. Dubrovnik Cumhuriyetinin İstihbarat-Casusluk Faaliyetleri.....	13
1.5. Dubrovnik'in Osmanlı Egemenliği Altında Balkanlarda Yaptıkları Ticaret.....	14
1.6. Osmanlı-Dubrovnik Ekonomik ve Siyasi İlişkiler ve Ahidnâmeler ile Belirlenen Vergi Tutarları.....	15
1.7. Avrupa Devletleri ile Osmanlı Devleti Arasındaki Ticaret Akışında Dubrovnik'in Rolü.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

2 NO'LU HADARİYE DEFTERİNİN TAHLİLİ

1. Defterin Özellikleri.....	24
2. 2 no'lu Hadariye Defterinin Genel Konuları.....	27
2.1. Eşkiyâlık ile Alakalı Hükümler.....	27
2.2. Ticâret ile Alakalı Hükümler.....	28
2.3. Vergiler ile İlgili Hükümler.....	30
2.4. Esir Edilen Şahıslar ile İlgili Hükümler.....	31
2.5. Tüccar ve Elçilerin Güvenliklerinin Sağlanmasına Dair Hükümler.....	32

2.6. Harâc Teslimatı ile İlgili Hükümler.....	33
2.7. Dinî Meseleler ile İlgili Hükümler	33
2.8. Diğer (Muhtelif) Konular	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİBE METİN

1. Transkripsiyon Usulü	38
2. Hüküm Özetleri	38
3. Transkribe Metin.....	52
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	134
EKLER	137

KISALTMALAR LİSTESİ

age	: Adı geçen eser.
agm	: Adı geçen makale.
agt	: Adı geçen tez.
B.	: Receb.
bkz.	: Bakınız.
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi.
C.	: Cemâziye'l-ahir.
c.	: Cilt.
Ca.	: Cemâziye'l-evvel.
çev.	: Çeviren.
DİA.	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi.
ed.	: Editör.
HADR.d.	: Hadariye defteri.
hkm.	: Hüküm.
L.	: Şevvâl.
M.	: Muharrem.
N.	: Ramazan.
R.	: Rebi'ül-ahir.
Ra.	: Rebiü'l-evvel.
S.	: Safer.
s.	: Sayfa.
Ş.	: Şa'ban.
vb.	: Ve benzeri.
yy.	: Yüzyıl.
Z.	: Zi'l-hicce.

Za.

:Zi'l-ka 'de

GİRİŞ

600 yıldan fazla bir zaman boyunca üç kıtada hüküm sürmüş olan Osmanlı Devleti, kendine has bir yönetim sistemi geliştirmişti. Bu sistemin kusursuz işleyebilmesi için devlet bürokrasisi yapılan faaliyetleri kayıt altına almıştı.¹ Bu kayıtlar “padişah divanı” anlamına gelen Divân-ı Hümâyûn’da alınan kararlardan meydana geliyordu. Divân-ı Hümâyûn, devletin merkezdeki önemli işlerini yapan mevki sahibi yüksek bürokratlardan oluşurdu. Sıkı bir merkeziyetçilik ile yönetilen Osmanlı Devleti’ndeki bu makam sahipleri padişah adına alınan kararları kayıt altına alırlardı. Bu kararlar alınırken padişah da pek çok zaman divanda bulunur ve kararlar onun başkanlığında alınırdı. II. Mehmed döneminde Divân-ı Hümâyûn karakteristik şeklini almaya başladı. Yine onun zamanında padişahın divan başkanlığı kaldırılarak bu görev veziriazama devredildi. Divân-ı Hümâyûn üyeleri zamanla veziriazamın (ikinci divanı) divanına geçmeye başladı. XVI. Yüzyılda Divân-ı Hümâyûn haftada dört veya beş defa toplanırken XVII. yüzyılda toplantı sayısı ikiye düşmüştü.

Divân-ı Hümâyûn’da verilen kararları not almak, onları muhafaza etmek ve gerekli yerlere göndermek gibi işleri yapan oturmuş bir bürokratik teşkilat vardı.² Zamanla sınırların genişlemesi ve devletin etki sahasının artmasıyla devlet kademeleri içerisinde Osmanlı bürokrasisi de bu orantıda gelişme gösterdi. Bu bürokrasi içerisinde farklı görevleri icra eden birimlerin yer alması, bir kurumda alınan kararın diğer kurumu da etkilemesine neden oldu. Bundan dolayı yapılan yazışmalar neticesinde belge sayısı arttı ve Osmanlı Arşivi’nde muhafaza edilen milyonlarca belge ve on binlerce defter meydana geldi.

Osmanlı devlet yönetiminde XV. yüzyıl ortasından XVII. yüzyıla kadar en önemli karar organı Divân-ı Hümâyûn’du. Burada alınan kararlar önceleri Mühimme defterlerine kaydedilirken daha sonra konularına göre ayrıştırılıp farklı defterler tutulmaya başlandı. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi’nde günümüzde yaklaşık 95 milyon belge ve yine yaklaşık 400 bin defter bulunmaktadır.³ Merkez tarafından taşraya gönderilen belgelerin beylerbeyi, kadılar ve diğer yöneticiler tarafından aynı şekilde kendi defterlerine kaydedilmesi ve özenle korunması istenirdi. Böylece işlerin sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde

¹ İ. Baş (2019).*Osmanlı’dan Günümüze Türk Arşivlerindeki Tasnif Sistemleri ve Arşiv Belgesinin Hizmete Sunumu*. (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara, s. 58.

² A. Mumcu (1994). “Divan-ı Hümayun”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.9, s. 430-432.

³ İ. Baş (2019).*Osmanlı’dan Günümüze Türk Arşivlerindeki Tasnif Sistemleri ve Arşiv Belgesinin Hizmete Sunumu*. (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara, s. 58.

yürütülebilmesi için bu belgeler ve/ya defterler idareciler tarafından halefi olarak görev alacak yöneticiye teslim edilirdi.⁴

Türkçe tarih literatüründe birtakım makaleler, birkaç ansiklopedi maddesi ve bazı kitaplar dışında Osmanlı-Dubrovnik ilişkileriyle alakalı derinlemesine çalışmalar mevcut değildir. Osmanlı ile Dubrovnik arasında ilk münasebetlerin başlamasından XVII. yüzyıla kadar yaşanan olayları siyasî, ekonomik, sosyal, askerî, diplomatik ve kültürel boyutuyla geniş bir yelpazede işleyen ve “*Hilal ile Haç’ın Arasında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1326-1592)*”⁵ adlı eseri Dr. Öğr. Üyesi Cihan Yemişçi aktarmıştır. Osmanlı Devletinin Balkanlarda ilerlemesi sonucu kurdukları irtibatlar neticesinde Osmanlı egemenliği altına girmesi süreci ve bu çerçevede iki devlet arasında gelişen ilişkiler ve bu yüzyılda yaşanan olaylar ifade edilmiştir. Öte yandan Dubrovnik’in aristokratik yapılanması iç ve dış siyasete dair oluşturdukları kurumları, siyasî ve diplomatik yönleriyle açıklamıştır. Cumhuriyetin kuruluş ve gelişme aşamasından başlayıp, Venedik hegemonyası ve Macaristan Krallığı hâkimiyeti altında geçirdiği süreç detaylandırılmıştır.

Bununla kalmayıp bu süreci Kronolojik olarak devam ettirmek isteyen yazar ardından “*Doğu ile Batı’nın Sınırında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1592-1714)*”⁶ adlı çalışmayı ele alarak, Osmanlı-Dubrovnik arasındaki ilişkileri düzenli bir zemine oturtup, Cumhuriyete dair araştırmacılar için daha net ve doyurucu bilgilere ulaşmalarına vesile oldu. Bahsi geçen Cumhuriyetin tarihi kronolojik ve sistematik bir biçimde işlenmesi araştırmacılar için kolaylık sunmuştur.

Balkan coğrafyasında karşılaşılan Osmanlı ile Dubrovnik tüccarları arasındaki iletişim, bu coğrafya ile sınırlı kalmayıp çok geçmeden Osmanlı tüccarlarının Dubrovnik şehrinde yerini aldıklarını görüyoruz. Bu bağlamda Dubrovnik’te bulunan Osmanlıların hem kendi ülkesine karşı hem de Cumhuriyete karşı hukukî ve ticarî yükümlülükleri beraberinde getirdi. Dr. Öğr. Üyesi Cihan Yemişçi bu yükümlülükleri, Düvel-i Ecnebiyye Defteri, Hadariye Defteri, Dubrovnik arşivinden alınan belgeler ve diğer literatür çalışmaları neticesinde “*Dubrovnik’te Osmanlılar, Osmanlı-Dubrovnik İlişkilerinin Sosyal ve Hukuki Yönü*”⁷ adlı

---

⁴ İ. Baş (2019). s. 60.

⁵ C. Yemişçi (2023). *Hilal ile Haç’ın Arasında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1326-1592)*. Efeakademi Yayınları.

⁶ C. Yemişçi (2023). *Doğu ile Batı’nın Sınırında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1592-1714)*. Efeakademi Yayınları.

⁷ C. Yemişçi (2023). *Dubrovnik’te Osmanlılar, Osmanlı-Dubrovnik İlişkilerinin Sosyal ve Hukuki Yönü*. Değişim yayınları.

eseri ortaya çıkarmıştır. Bu alanda yeterli çalışmaların bulunmaması, bu eserin ehemmiyetini ortaya koymaktadır.

Yayınlanan tez ve kitaplar dışında bazı makalelerde bu alanda oldukça yol göstericidir. Prof. Dr. İdris Bostan'ın "*Ahidnâmelere ve Uygulamalara Göre Osmanlı-Dubrovnik Ticarî Münasebetleri (XV-XVI. Yüzyıllar)*"⁸ adlı makalesinde ve Şerafettin Turan'ın (TDV) İslam Ansiklopedisi'nde yer alan "*Dubrovnik*"⁹ maddesinde Dubrovnik'in Osmanlı egemenliği altındaki süreç ve ikili ilişkileri genel hatlarıyla ortaya konmuştur.

Devasa bir imparatorluk olan Roma'nın gölgesinde kalan Dubrovnik, bundan kaynaklıdır ki Osmanlı ile ilişkilerinde, kronolojik olarak ihmal edilmiştir. Ticaret odaklı bir şehir olduğu için genel olarak araştırmacılar iki devlet arasındaki sosyo-ekonomik yönüne değinmişlerdir. Osmanlı-Dubrovnik ilişkileri tarihinin önemli araştırmacılarından olan Prof. Dr. Metin Ziya Köse bu alana öncülük etmiştir. Ticaret ile alakalı konulara yer veren yazar özellikle XVI. ve XVII. yüzyıl için çalışmalar yapmıştır.

Prof. Dr. Metin Ziya Köse, Galata Şer'iyye Sicilleri'nden yararlanarak XVII. yüzyılda İstanbul'da ikamet eden Dubrovniklilerin faaliyetlerini konu alan makalesinde, iki devlet arasında çok yönlü olarak gelişen ilişkileri ele almıştır. "*Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler (1600-1700)*"¹⁰ ve "*Osmanlı Balkanı'nda Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli'de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630)*"¹¹ adlı makalelerinde Osmanlı arşiv kaynaklarından yararlanarak elde ettiği bazı veriler ışığında ticarî münasebetlere dair seçtiği bazı konuları incelemeye tâbi tutmuştur.

XVI. yüzyılda Balkanlarda başarı elde eden Dubrovnik tüccarları yine aynı yüzyılda gerek yerli tüccarlar gerekse bölgede aktif olan diğer milletlere mensup tacirler Dubrovnik'e rakip olmuşlardı. XVII. Yüzyıla gelindiğinde ise durumun Dubrovnik tüccarları için daha da zorlaştığını araştırmalar neticesinde görmekteyiz. Yine Prof. Dr. Metin Ziya Köse, yüksek lisans tezini "*Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri (1500-1600), Doğu Akdeniz'de Casuslar ve Tacirler*"¹² adıyla yayınlattığı kitabında, XVI. yüzyılda iki devlet arasında yaşananları Mühimme defterlerinin içeriğinden faydalanarak araştırmacıları bilgilendirmiştir. Ve ikili

⁸ İ. Bostan (2006). *Ahidnâmelere ve Uygulamalara Göre Osmanlı-Dubrovnik Ticarî Münasebetleri (XV-XVI. Yüzyıllar)*. İstanbul Üniversitesi yayınları, s.80-87.

⁹ Ş. Turan (1994). *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 9, s.542- 544.

¹⁰ M.Z. Köse(2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler (1600-1700) ". *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s.75-94.

¹¹ M.Z. Köse (2013). Osmanlı Balkan'ında Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli'de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı.16 s. 41-58.

¹² M.Z. Köse(2009). *Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri (1500-1600), Doğu Akdeniz'de Casuslar ve Tacirler*. Giza Yayınları.

ilişkilerin XVI. yüzyıla yayılmış bir kesitini ilk defa Türkçe literatüre kazandıran araştırmacı olmuştur.

Ticaret ağırlıklı XVII. Yüzyıl çalışmalarında ise Nedim Emin bu alanda Türk tarih literatürüne katkılarda bulunmuştur. “*Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar’daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*”, adlı yüksek lisans teziyle bir çalışma ortaya çıkarmıştır.¹³

Genel olarak Türkiye’de birkaç ciddi araştırma ve yayın dışında Osmanlı-Dubrovnik arasındaki ilişkilere dair kapsamlı bir çalışma olmamasına rağmen, Son zamanlarda lisansüstü tezlerde konuya ilginin arttığını da görmekteyiz. Bu tezler hazırlanırken arşiv kaynaklarında istifade edilmesi, elimize doyurucu bilginin geçmesine vesile oluyor.

Dr. Mladen Glavina, Türkçe, İngilizce ve Hırvatça literatürden faydalanarak bir tez ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti ile Dubrovnik Cumhuriyeti arasındaki siyasi ilişkilere dair önemli bir değerlendirme yapan yazar, 13/1 No’lu Düvel-i Ecnebiyye Defterinin içeriğinde yer alan belgeleri kullanarak “*17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*”¹⁴ adlı yüksek lisans tezini ortaya çıkarmıştır. Böylece Osmanlı ve Dubrovnik arasındaki ilişkilere dair tasnif edilen ilk defterin çalışmasını bize kazandırmış oldu. Kendi ülkesi olan Hırvatistan’da Türkiye ve Karadağ konsolosluklarında görev almış olması sebebiyle iki disiplinin penceresinden konuları daha sağlam değerlendirme avantajına sahip oldu.

17. yüzyıl başında iki devlet arasındaki ilişkileri, arşiv malzemesi ve literatür çalışmalarına dayandırarak ve temelde Düvel-i Ecnebiye 14/2 defterinden yararlanarak yine bu alanda Özgecan Köker, “*XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Dubrovnik İlişkileri ve Hicri 1037-1056/1627-1646 Tarihli Ahkâm Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*,”¹⁵ adlı tezinde başarılı bir şekilde dönemin şartları dahilinde değerlendirerek okuyucuya sunmuştur.

Dubrovnik Cumhuriyetini konu alan başka bir eser de Sevda Dırağa Canbaz, tarafından ortaya konulan, “*15/3 No’lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 /*

¹³ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar’daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁴ M. Glavina, (2009). *17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹⁵ Ö. Köker (2011). *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Dubrovnik İlişkileri ve Hicri 1037-1056/1627-1646 Tarihli Ahkâm Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

M. 1647-1663) (*İnceleme-Metin*)”,¹⁶ adlı tez çalışmasıdır. Yine bu alana ilgi duyanlara rehberlik edecek nitelikte hazırlanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Cihan Yemişçi, Dubrovnik tarihine dair her alanla ilgilenip farklı yönlerini ele alarak kitapları dışında çeşitli makaleler de yayınlamıştır. Dubrovnik ile Balkan sınırında yer alan Ploçe banliyösünde kurulan bir gümrük noktası ve buraya vergi toplaması için Osmanlı tarafından gümrük eminin atanmasına dair yapılan çalışmada, Cumhuriyet sınırında yerleşik olarak vazife yapan tek Osmanlı memuru olarak aslında sadece vergi toplamamış konsolosluk hizmetlerini icra etmiştir. Hem Osmanlı hem de Dubrovnik Devlet Arşivindeki belgelerden yararlanarak bahsi geçen konuya dair “*İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerile Dubrovnik Cumhuriyeti’nde Osmanlı Gümrük Emini (1430-1806)*”,¹⁷ makalesini ortaya çıkarmıştır.

Yine ticarete dayalı olarak, Split Limanı’nın 1592 yılında hizmete açılmasından sonra Dubrovnik limanına yaptığı olumsuz etki sebebiyle Dubrovnik-Split arasında başlayan rekabeti konu edinen “*Split Limanı’nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split-Dubrovnik Rekabeti (1590-1645.*”¹⁸ adlı makaleyi ele alarak ticaretin farklı boyutlarına değinmiştir.

Avrupa devletlerin birleşip Osmanlıları Balkanlardan atmak için buldukları girişimlerde Dubrovnik’in etkisi ve rolünü konu aldığı, “*Osmanlıları Balkanlardan Çıkarma Projelerinde Dubrovnik’teki Türk Karşıtı Fraksiyonun Rolü (1592- 1607)*”¹⁹ makalesinde Dubrovniklilerin yaptıkları casusluk faaliyetleri ön plana çıkartılmıştır.

---

¹⁶ S. D. Canbaz(2014). *15/3 No’lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

¹⁷ C. Yemişçi(2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerile Dubrovnik Cumhuriyeti’nde Osmanlı Gümrük Emini (1430-1806), *MUTAD*, 9 (2), s. 430-456.

¹⁸ C. Yemişçi (2021). Split Limanı’nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split-Dubrovnik Rekabeti (1590-1645). *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1); s. 265-284.

¹⁹ C. Yemişçi (2022). Osmanlıları Balkanlardan Çıkarma Projelerinde Dubrovnik’teki Türk Karşıtı Fraksiyonun Rolü (1592- 1607). *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 1974-2012.

BİRİNCİ BÖLÜM

BALKANLARDA DUBROVNIK VARLIĞI VE OSMANLI İLE TANIŞMASINDAKİ SÜREÇ

1. Osmanlı-Dubrovnik Münasebetleri

1.1. Osmanlı-Dubrovnik Tarihsel Arka Planı

Osmanlı Devleti ile Dubrovniklilerin ilk kez ne zaman münasebet kurdukları konusunda farklı görüşler mevcuttur. İlk temasın Orhan Gazi, I. Murad ya da II. Murad zamanında olduğu yönünde farklı görüşler vardır. Bu görüşler arasında geçerliliği en kuvvetli olanı II. Murad zamanında verilen ahidnâme ile haraçgüzar oldukları kabul edilir.²⁰

Bazı ilim adamlarına göre I. Murad zamanında kendilerini koruma sözü veren bir ahidnâme aldıkları kabul edilir. Bazı ilim adamlarına göre ise ilk ilişkiler I. Bayezid dönemi'nde başlamıştır. Esasen Osmanlı Devleti'nin Balkan fetihleri ile beraber Dubrovnik ile temasları görmekteyiz. 1396 ve 1397 yıllarına ait en eski vesikalarda Osmanlı-Dubrovnik ilişkilerine dair bilgiler yer almaktadır.²¹

Orhan Gazi zamanında Türklerle münasebetlerin başladığını ileri süren tarihçiler de mevcuttur. 1365 yılına ait olan bir vesikaya dayanarak Osmanlı Devleti ile bir antlaşma yaptıkları anlaşılıyor. Bu antlaşma ticaret ve korunma üzerinedir. 1380 tarihinde imzalanan başka bir antlaşmada Raguzalılar Osmanlı Devleti'ne senelik 500 duka vergi vereceklerine dair bilgi yer alır. Bu vergiye karşılık olarak da Türkler de Dubrovniklileri hem Bizans ve İslavlara karşı koruyacak hem de ticaret serbestisi tanıyacaktı.²² Dubrovnikliler Osmanlı Devleti teşekkülünü tamamlamadan önce farklı Türk devletleri ile ticarî ilişkiler kurmuşlardı. Ticarî faaliyetlerini gerçekleştirdikleri bazı şehirler Osmanlı tarafından ele geçirilince menfaatlerinin devamı için çaresiz bu yeni güç ile irtibat kurmak zorunda kaldılar.²³

Osmanlı Devleti'nin Balkan ilerleyişi devam ederken uç beyleri, Makedonya'yı fethedip iskâna açtıkları Üsküp ile resmen Dubrovnik sınırlarına girmiş oldular. Dubrovnik Cumhuriyeti, alınan toprakların muhafazasında görevli olan komutanlarla irtibata geçerek Bosna, Sırbistan ve Venedik saldırılarına karşı korunma talep ettiler. 1386-1391 tarihlerinde

²⁰ M. Z. Köse (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler"(1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 77.

²¹ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 10-11.

²² M. Cezar (2021). *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. I, TTK, s. 128-129.

²³ C. Yemişçi (2017). *XVII. Yüzyılda Osmanlı-Dubrovnik Siyasi İlişkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 30.

gerçekleşen bu fetihler ile buraya yerleşen Osmanlı uç beyleri, Dubrovnik'in Venedik, Sırbistan ve Bosna ile yaptıkları çatışmalarda Dubrovnik'e destek olmuşlardır. Balkanlardaki Osmanlı uç beyleri bağ kurdukları bu şehir ile ticareti teşvik için gümrük ücretlerini düşürüp Dubrovnik ile anlaşmalar yapıyorlardı.²⁴

1430 ve 1442 senelerinde Osmanlı-Dubrovnik arasında somut gelişmeler yaşanmasına rağmen II. Mehmed dönemine kadar ilişkiler gevşek olarak ilerledi. 1430'da II. Murad'ın daveti üzerine Dubrovnik'ten ilk elçilerin Osmanlı topraklarına gelmeleri üzerine yapılan müzakereler sonucunda Dubrovnik'in Osmanlı topraklarındaki ticaretinin serbestliği ve güvenliğine ilişkin bir ahidname verildi. Böylece XV. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti Dubrovnik üzerine etkilerini giderek arttırdılar. Verilen bu ahidname ile aslında bilinen ilk resmi ilişkiler başlamış oldu. Gerçi Osmanlı Devletinin Bosna'ya da yaptıkları akınlardan sonra bu ülke ile temas kurmak zorunda olan Dubrovnik, Hıristiyan ülkelerin kendi aralarındaki ittifakına güvenerek Balkanlardan Osmanlıları bertaraf edeceğine inandıkları için limanlarda Osmanlılar ile güçlü bağ kurmaktan kaçındılar. Ancak ticarî meseleler nedeniyle dönemsel nitelikteki ilişkileri sürdürmek zorundaydılar. II. Mehmed döneminde iki devlet arasındaki ilişkiler zirveye ulaştı.²⁵

Osmanlı İmparatorluğun Balkanları yurt edinmeye başladıkları dönem Avrupa ile temas kurma düşünceleri vardı ve bunun için de her açıdan en uygun bölge Dubrovnik Cumhuriyeti idi. Bundan kaynaklı kısa sürede burayı kendisine bağladı. Orhan Bey zamanında başlayan bu girişim II. Mehmed dönemine kadar aralıksız ve sistematik bir düzen içerisinde devam etmişti. Balkan coğrafyasında hem kara hem de deniz ticaretinin iç içe girdiği önemli bir bölgede yer alan Dubrovnik'in stratejik konumundan dolayı Osmanlı burayı himaye ederek her açıdan bu bölgeden faydalanmak istedi. Bundan başka Osmanlının sınırı olmadığı diğer ülkelerle irtibat kurulabilmesi yönü vardır ki Avrupa'daki devletlerle haberleşmenin sağlanması Dubrovnik aracılığıyla olmuştur. Osmanlı Devleti Balkan topraklarında Dubrovnikli tüccarlara geniş haklar tanıyıp korumacı davranarak hem ticaretin gelişmesini sağladılar hem de iyi bir haber alma sistemi oluşturdular.²⁶

---

²⁴ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 311.

²⁵ V. Miović (2008). *Dubrovacka Republika u Spisima Namjesnika Bosanskog Etaleta I Hercegovackog Sandzaka, (s Analitickim Inventarom Bujuruldija (1643-1807)*, Serije Acta Turcarum Drzavnog Arhiva u Dubrovniku), Dubrovnik, s. 9-10.

²⁶ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 21-22.

Tüm bu gelişmelere rağmen Osmanlı Devletinin Batıya doğru genişlemesini engellemek için 15. Yüzyılda Katolik dünyasının kurduğu tüm ittifaklara Dubrovnik doğrudan veya dolaylı bir şekilde destek vermiştir. 1431’de Basel’de, 1438 ve 1439 yıllarında Floransa’da toplanan konseylerde birer delege ile yer almıştır. Ayrıca Balkanlarda yapılan savaşlarda cephelerde Osmanlıya karşı savaşan Dubrovnıklilere de rastlanmıştır. Bu durumların yaşanması üzerine II. Murad tepkisini gösterip Dubrovnik’e gönderdiği bir fermanda kendilerine sadakat ve itaatlerini belirtmelerini ve haraç ödemelerini istedi. Dubrovnik’ten ancak iki yıl sonra gelen elçi ile 1442 yılında sert ve gergin geçen görüşmeler sonucunda haraç mükellefiyetinin olduğu ilk ahidnameyi verdiler.²⁷

1442 tarihli ahidnâmede Dubrovnik Cumhuriyeti senelik 1.000 altın değerinde yıllık haraç vermeyi kabul ettiğine dairdi. Devlete ödenen vergiler senelik olarak artıyordu. 1458 yılında verilen ahidnâmede müzakerelere girdiler, yılda 1.500 altın ödemeyi ve Osmanlı Devleti’ne sadık kalarak devletin aleyhine girişimde bulunulmayacağını taahhüt ettiler. Karşılığında, Cumhuriyet’in korunacağına dair bir teminatın yanı sıra, sürekli büyüyen Osmanlı topraklarında tüccarlarının bol bol kullanacakları bir dizi ticarî imtiyaz aldılar. Sürekli olarak gelişen ilişkiler neticesinde 1688’den itibaren İstanbul’da Dubrovnik konsoloslukları kuruldu. Dubrovnik’in Osmanlılara bağlılığı yaklaşık üç buçuk asır sürdü ve bu süre zarfında tüm yaşananların belgeleri arşivlendi. Ticaret ve diğer iş sözleşmeleri, karantina sırasında yaşananlar, kara ve deniz yoluyla yapılan mal ticaretleri kayıt altına alınan başlıca konulardır. Dubrovnik devlet arşivinde bu belgeler *Acta Turcarum* adı altında korunmakta.²⁸

1.2. Dubrovnik’in Osmanlı Himayesine Girmesi

Osmanlılar Balkan şehirlerini birer birer fethederken, Dubrovnik Cumhuriyetinin ticarî sahasına girmiş oldular.²⁹ Bir Balkan mıntıkası ticari hinterlandı olan Dubrovnik, Osmanlıların sözü edilen mıntıkaya hızla ilerlemelerini endişeyle karşılamış olsa da, Balkan devletleriyle sorun yaşadığından, Osmanlı yerel idarecilerinden yardım dilemek zorunda

²⁷ C. Yemişçi (2022). Osmanlıları Balkanlardan Çıkarma Projelerinde Dubrovnik’teki Türk Karşıtı Fraksiyonun Rolü (1592- 1607). *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 1975-76.

²⁸ V. Miović (2008). *Dubrovačka Republika u Spisima Namjesnika Bosanskog Etaleta I Hercegovackog Sandzaka, (s Analitickim Inventarom Bujuruldija (1643-1807)*, Serije Acta Turcarum Drzavnog Arhiva u Dubrovniku), Dubrovnik, s. 9-10.

²⁹ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No ’lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 12.

kalabiliyorlardı.³⁰ 1433 yılında Bosna kralı ile Dubrovnik, Konavli vadisi hadisesinden dolayı karşı karşıya kalmışlardı ve Osmanlılardan destek istemişlerdi.³¹

Balkan topraklarından İstanbul'a giden ticaret yolu ve Çanakkale Boğazının da Türklerin eline geçmesi üzerine, Dubrovnik Cumhuriyeti ticaret izni almak için I. Murad'a elçi göndermek zorunda kaldı. Alışagelmiş vergilerin dışında Dubrovniklilerin senelik 500 duka vergi ödemesi karşılığında ticaret izni verildi. Böylece Şehir 1365 tarihinden itibaren Osmanlı İmparatorluğun himayesine girmiş oldu. 1390, 1408, 1414 yıllarında aşağı yukarı aynı benzerlikte ahidnâmeler verildi. Böyle olsa da, 1444'teki Varna savaşına iki kadırğa göndererek Haçlılara yardım eden Dubrovnik, Osmanlı Devleti ile arasını bozmuş oldu. Osmanlı Devletine haraçgüzar olmak istemeyen Dubrovnik, haçlı hareketinden cesaret alarak Osmanlı hâkimiyeti altında olan Avlonya ve Yanya gibi limanları ele geçirme hevesine kapıldı. Ancak haçlılar yenilince Dubrovnik Osmanlı Devletine elçi göndermek zorunda kaldı. Sergiledikleri bu karşı tutumun etkisiyle 1445 te yıllık vergi 1000 flori olarak belirlenirken 1452 tarihinde 1500 floriye çıkarıldı. I. Süleyman döneminde kısa bir dönem için alınan gümrük %2,5'e düşürülmüş ise de daha sonra %5'e yükseldi. Osmanlı Devletine ödedikleri haracı her yıl İstanbul'a gelen elçiler aracılığı ile gönderilirdi. Bazen de haracın vadesi gelmiş ve Dubrovnik'te hazır bulunan Osmanlı yöneticisi varsa, Dubrovnikli yetkililer tarafından haraç onlara teslim edilirdi. Örneğin Piyale Paşa Malta seferi sırasında Dubrovnik'e uğrayıp 1566 senesine ait olan haracı İstanbul'a getirmiştir.³²

1444'te Varna bozgunundan sonra Dubrovnik'in Macar himayesine itimadı kalmadı. Hem Macarların üst üste Osmanlılara karşı yenilmeleri hem de Venedik tehdidinin artması üzerine Dubrovnik'i Osmanlıya yaklaştırdı.³³ Dubrovnik 1458'de kesin olarak Macarlara kendilerine değil de Osmanlı Devleti'ne bağlı olduklarını bildirmiştir. Bu tabiyete rağmen Dubrovnik Cumhuriyeti kendi çıkarları doğrultusunda aynı anda Osmanlı Devleti, Venedik, Papa, Macarlar ve bağlantılı olduğu diğer ülkeler ile iyi geçinmeye gayret etmiştir. Osmanlı

³⁰ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 22-23.

³¹ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 312.

³² Ş. Turan (1994). "Dubrovnik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 9, s. 542- 544.

³³ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 22.

Devleti'nin her koşulda Dubrovnik Cumhuriyetine karşı korumacı davranıp çıkarlarını gözetmiş ve bazı ayrıcalıklar da vermiştir.³⁴

II. Mehmed zamanında, 23 Ekim 1458 tarihinde varılan bir antlaşmada 1442'deki ahidname geçerli olup yıllık haraç 1.500 duka olarak belirlendi. Senelik vergi 1468 tarihinde 5.000 dukaya yükseldi. 1477'de II Mehmed tekstil ithalatına ambargo koydu ve vergi %5 oldu. 7 Mayıs 1480 fermanında ise senelik haraç 15.000 dukaya çıkarıldı. Artış gösteren bu miktarlarda aslında Dubrovnik'in artan ticaret hacmine paralellik göstermesinin yanı sıra yapılan savaşlarda Dubrovnik'in karşı tarafta yer almasının etkisi vardır.³⁵

İslami kurallara göre Dubrovnik Osmanlı haraçgüzarı olduktan sonra Osmanlı Devleti için darü'l-ahd* bölgesi oldu. Mahkeme kayıtlarında Dubrovnikliler için zımmî kavramı kullanılmıştır. Ayrıca senelik ödedikleri para için cizye tabirini kullanmaktaydı. Bazı belgeler Dubrovniklilerden “efrenci” olarak bahsederken bazı belgelerde “müste'men” tanımlaması yapılmaktadır.³⁶

1.3. Dubrovnik'e Tanınan İmtiyazlar

1.3.1. Dinî İmtiyazlar

Osmanlı İmparatorluğunun devlet politikası Müslüman ve gayrimüslim olmak üzere tüm tebaanın canlarını ve mallarını korumayı kendilerine ödev olarak bilmişlerdir.³⁷ Osmanlı topraklarında Dubrovniklilerin ibadetlerini yapmaları için kiliseleri vardı ve Katolik rahiplerce idare edilirdi. Onlara bu hak devlet tarafından ahidnâmelerle verilip ve yine devlet tarafından güvence altına alınmıştı. Böylece Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan müstemen/mütemekkin olan Dubrovniklilerin dinî ihtiyaçları karşılanmış olmaktadır. Arşiv belgeleri incelendiğinde XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı hâkimiyetinde olan Balkan topraklarında; Novi Pazar, Belgrad ve Sofya, Dubrovnik kiliselerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu kiliselerin yanında genellikle elçi ve tüccarların barınabilmeleri için evler bulunmakta ve bu evler gerekli görüldüğünde kilise görevi de görmekteydi. Bazen bu evler saldırıya maruz

³⁴ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 14.

³⁵ Z. Zlatar (2013). *Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)*, *Balkans in the Turkish History*, I, Z. İskefiyeli, M. B. Çelik& Serkan Yazıcı (Ed.). *Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, s. 476-477.

³⁶ M. Z. Köse (2016). *Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler"(1600-1700)*. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 81.

* Dârü'l-İslâm'la anlaşmalı ülke. İslâm hukukunda kendileriyle mütareke ve zimmet anlaşması yapılan gayrimüslim (harbi) ülkelere daru's-sulh veya daru'l-ahd adı verilir. Başka bir deyişle Barış anlaşması ile mülkiyeti cizye hükmünde bir haraç karşılığında gayri-Müslimlere bırakılan yerlere darü'l-ahd denir.

³⁷ H. İnalçık (2005) *Türkler ve Balkanlar, Bal-Tam Türklük Bilgisi 3, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, s. 28.

kalabiliyordu. Ancak bu durumda devlet Dubrovniklilerin haklarını koruyordu. Dubrovniklilerin ticaret yaptığı bölgelerde Yahudi ve Ortodoksların da mevcut olması sorunların yaşanmasında başlı başına etkendi. Aralarındaki inanç farklılığı sosyal ilişkilerine de yansiyordu.³⁸

Dubrovnikten gelen elçi heyetinin içerisinde papazın yer alması, dinî ihtiyaçlarını onlar sayesinde özgürce sağladıkları anlaşılmaktadır.³⁹ Osmanlı İmparatorluğu tarafından Dubrovnikliler'e tanınan haklardan biri de Kilise kurmaktı. Bu kiliseler sadece Katolik olan Dubrovnikli tüccarların kullanımına açıktı. Katolik olsa dahi Dubrovnikli olmayanlar kullanamazlardı.⁴⁰ Gayrimüslim olanlar medeni davalarını kiliselerinde kendi aralarında hallediyorlardı. Yalnız ceza davalarında bir Müslüman ile bir Hıristiyan arasında sorun olduğunda kadı bakardı. Aynı zamanda kendi dillerinde yine kiliselerinde eğitim yapabiliyorlardı.⁴¹

1.3.2. Ticarî İmtiyazlar

Dubrovnikli tüccar ve elçilerine sadece dinî açıdan imtiyaz tanınmadı. Ticaret alanında da Osmanlı İmparatorluğu tarafından ayrıcalıklıydılar. Venedik himayesi altında iken ticarî baskı gören Dubrovnik Macar hâkimiyeti altına geçtikten sonra da Venedik tarafından aynı baskıya maruz kalmaya devam etmişti. Ancak Osmanlı himayesine girdikten sonra kendisi için bir dönüm noktası olup eski efendisi olan Venedik ile rekabet edecek duruma gelmişti. Bu duruma gelmesinde şüphesiz Osmanlı Devletinin kendisine verdiği sınırsız ticarî imtiyazların payı büyüktü. Bu imtiyazlar sayesinde Dubrovnik tüccarları hem karada hem de denizde rakiplerine üstünlük kurmaya başladılar. Bu koruyuculuk sayesinde özellikle Balkan ticaretinde neredeyse rakipsiz duruma gelmişlerdi.⁴²

Osmanlı himayesinde imtiyaz alan Dubrovnikliler hem müste'men hem de zimmî hukukundan yararlanma ayrıcalığına sahipti.⁴³ Dubrovnik tüccarları Osmanlı Devletinin

³⁸ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 112-115.

³⁹ M. Z. Köse (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler"(1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 83.

⁴⁰ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 47-48.

⁴¹ Y. Öztuna (2017). *Osmanlı Devleti Tarihi, (Medeniyet Tarihi)*, c.2, Ötüken Yayınları, s. 141-142.

⁴² Nedim Emin, agt, s. 100.

⁴³ C. Yemişçi (2019). XVII. Yüzyılda Üsküp'ün Sosyo-Ekonomik Tarihine Kaynak Olarak Düvel-i Ecnebiyye Defterleri ve Bazı Örnek Belgeler, *Journal of International Eastern European Studies*, s. 392.

fethettiği değişik bölgelerde ticaret yapmışlardı. Rumeli ile başlayan ticaret Anadolu ile devam edip I. Selim'in Mısır'ı fethetmesi üzerine burada da devam etti.⁴⁴

I. Selim'in 1517 yılında Mısır'ı alması üzerine Dubrovnikliler hemen Mısır'da ticaret yapma ve dükkân açma iznini aldılar. Mısır'ın İskenderiye limanında Dubrovniklilerin konsoloslukları vardı. Ancak eskiden beri burada bulunan Fransız konsolosları ile vergi konusunda antlaşmasızlığa düştüler. Dahası, İskenderiye, Trablusşam (Tripoli) Avlonya, Sakız Adası, Ankona, Bari, Mesina, Cenova, Palermo ve Napoli' de Dubrovnik konsoloslukları vardı. Osmanlı topraklarında ticaret yapan Dubrovnikli tüccarların muhatapları genellikle gümrük eminleri, mültezimlerdi. Osmanlı Döneminde gümrük vergisi ithalat ve ihracattan alınan bir vergi idi. Bu bağlamda maden, iskele, liman gibi yerlerin vergisi emin denilen görevliler tarafından toplanıp doğrudan hazineye aktarılırdı. Eminler ve mültezimler, İstanbul, Boğaz hisarları ve Gelibolu'da olmak üzere üç ayrı kolda görev yaparlardı ve gemiler Boğaz hisarından geçerken buradaki görevlilere selâmetlik adında bahşiş verirdi. 1510 tarihinde Osmanlı tebanın %3, zimmîlerin % 4 ve yabancıların %5 vergi ödediği Osmanlı topraklarında Dubrovnik tüccarları %2 vergi ödüyordu. İmparatorlukta ayrıcalıklar elde eden Dubrovnik, konsolos bulundurup elçi kabul edip diplomatik ilişkiler kurabiliyordu. Ve Osmanlı onlara tam himaye vermişti. Sultanın Cumhuriyet üzerindeki egemenliği ve koruyuculuğu diğer ülkeler tarafından bilinip ona göre hareket ediliyordu.⁴⁵

Dubrovnikli tüccarların uzun süre kaldıkları Osmanlı şehirlerinde reaya statüsünde olurlardı. Kâdının onayladığı bir izin belgesi ile reaya konumuna geçerlerdi. Bu çok önemli bir imtiyazdı. Cumhuriyete bağlı tüccarın yanı sıra bazen sahte tüccarlar da fark ettirmeden ticaret yapabiliyorlardı. Bunların önünü kesebilmek için XVII. yüzyılın başlarında Dubrovnikli tüccarların serbest ticaret yapabilmeleri için mutlaka Dubrovnik Cumhuriyeti yetkilileri tarafından onaylanmış ahidnâme sureti bulundurması gerekiyordu.⁴⁶

Dubrovnik arşivlerinde muhafaza edilen fermanlara göre zımî olarak nitelendirilen Dubrovnik tüccarları, yerel halktan daha düşük vergi ile ticaret yapma imkânına sahipti. Batı

⁴⁴ İ. Bostan (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. Kitap Yayınları, s. 255-256.

⁴⁵ Sevdâ Dırağa Canbaz, agt, s.55-78; İnalçık, H. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 314-316.

⁴⁶ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 49-50.

Balkanlar için önemli bir geçiş limanı olan Dubrovnik Afrika'nın kuzey kıyılarına, Lübnan'a ve Küçük Asya'ya giden düzenli ticaret filolarına sahipti.⁴⁷

1.4. Dubrovnik Cumhuriyetinin İstihbarat-Casusluk Faaliyetleri

Dubrovnik Cumhuriyeti Osmanlı Devletine tabi olduktan sonra ticaret faaliyetlerin yanında istihbarat işleri ile de uğraşıyordu. Osmanlı Devleti için bir nevi Avrupa ülkelerine karşı bir ileri karakol görevini üstlenmişti. Avrupa ülkeleri ve Venedik cumhuriyetinden haber alma kaynağı idi.⁴⁸

Osmanlı Devleti Dubrovnik Cumhuriyetinin casusluk yaptığından haberdardı ve çoğu zaman bu durumdan şikâyetçi değildi. Durumu kendi lehine çevirip özellikle savaş zamanlarında rakip ülkelerden haber almak için Dubrovniklileri kullanmak kaçınılmaz bir fırsattı. Bu dönemlerde İstanbul'a getirecekleri haberler önem arz ederdi. Bu durum sadece Osmanlı Devletin'in veya diğer Avrupa ülkelerinin işine gelmiyordu. Aynı zamanda İstanbul ile Avrupa ülkeleri arasında stratejik konuma sahip olan Dubrovnik durumu kendi lehine çok iyi kullanıyordu. Dubrovnik Cumhuriyetinin Osmanlı Devletine sağladığı bu istihbarat tek taraflı değildi. Aynı zamanda İstanbul'dan aldıkları bilgileri Hıristiyan ülkelere aktarıyordu. Hatta bazı tüccarlar bu bilgilerden raporlar hazırlayarak Avrupa ülkelerinde sunuyorlardı. Osmanlı bundan elbette ki haberdardı. Ancak kendilerine getirdikleri bilgiler de çok kıymetli olduğundan bu tüccarlar çoğu zaman ödüllendirilir ve yasaklı olan mallardan dahi almalarına izin verilirdi. Bu mallardan bazıları; cam, keten, kenevir ve iplikti.⁴⁹

Öte yandan, Osmanlı himayesinde olan Dubrovnik; İspanya, İtalya, İngiltere gibi batı devletleri ile arasının iyi olması Osmanlı ile Avrupa arasında köprü vazifesi görmekteydi. Sadece istihbarat değil Avrupa'daki teknolojik gelişmeleri de aktarma konusunda Dubrovnik merkezdi.⁵⁰

Özetle eski tarihten beri Dubrovnik Doğu ile Batı ve Balkanlar ile İtalya arasında arabuluculuk yaptı. Sahip olduğu stratejik konumu ile uluslararası ilişkilerde tarafsız bölge olması ve denizaşırı ticarete Balkanlar ile Adriyatik'in kesişim noktasında yer alması kendisine mükemmel fırsatlar sunmuştur. Onun bu eşsiz konumu ise Osmanlılar için Batıya

⁴⁷ H. N.Biegman (1963). Ragusan Spying for the Ottoman Empire. Some 16th Century Documents From the State Archive at Dubrovnik, *Belleten*, XXVII/106, s. 238-237.

⁴⁸ Ş. Turan (1994). "Dubrovnik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 9, s. 542- 544.

⁴⁹ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 107-108.

⁵⁰ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 320.

açılan bir pencere özelliği kazandırmıştır. Batı dünyası için ise Osmanlı Devletinden haber alma ve Balkan devletlerine kolayca girip çıkılabilen bir kapı mahiyetindeydi. Osmanlı İmparatorluğun her yerinde yer alan Dubrovnik konsolosları, elçileri, casus ve tüccarlarından gelen istihbarat Küçük Senato (Malo Vijeće)'nun sekreteri tarafından toplanarak kayıt altına alınır ve önem derecesine göre öncelik verilirdi.⁵¹

1.5. Dubrovnik'in Osmanlı Egemenliği Altında Balkanlarda Yaptıkları Ticaret

Balkan coğrafyasına iyice yayılan Dubrovnik'in ticarî sahasını işgal edecek Osmanlılardan bihaber faaliyetlerini sürdürürken 15. Yüzyılda Dubrovnik'in ticari bölgesi olan Sırbistan ve Bosna Osmanlı egemenliğine girdi. Ardından diğer şehirlerde birer birer İmparatorluğun eline geçince Balkanlar'da dengeler bir anda değişti. Venedik hâkimiyeti altında Balkanlar'da ticaret yapan Dubrovnik tüccarlarının daha önce bu bölgedeki yerel yöneticilerden aldıkları ticaret izinleri de böylece geçerliliğini yitirmiş oldu.⁵²

Ticaret alanında özellikle uzmanlaştıkları bölge olan Balkanlar, Osmanlı Devletinin eline geçince ticaretin devamlılığını sağlamak için Dubrovnikliler girişimde bulundular. Osmanlı Devleti Balkanlara yayılmadan önce bu sahalarda başarılı ticaret ağı oluşturmuş olan Dubrovnik, Osmanlılar bölgeye sahip olduktan sonra yine onlardan ahidnâmeler alarak ticaretlerine devam etme imkânı buldular. Türk fetihlerinden önce Balkanlara yerleşen Dubrovniklilerin ticaret ile uğraşırken Osmanlının bölgeye gelmesinden sonra da çeşitli şehirlere yerleştikleri ve koloniler kurdukları görülür.⁵³

Dubrovnik Cumhuriyeti Osmanlı Devletinden ahidnâme almadan önce daha çok Bosna, Bulgaristan ve Sırp bölgesinde aktif ticaret faaliyetleri yürütmekteydi. Ahidnâme aldıktan sonra ticaret sahalarını genişleterek Yunan, Macar ve Arnavutluk topraklarına kadar ticaret yapmaya başladılar. Özellikle 16 ve 17. Yüzyıllarda Balkanların birçok şehrinde tüccar bulduran Dubrovnik ihtiyaç doğrultusunda belli şehirlerde daha çok faaliyet gösterdiler. Özellikle “*Belgrad, Saraybosna, Sofya, Yeni Pazar, Prokuplje, Trnovo, Tımeşvar, Vidin, Felibe, Pravanto, SlavonskaPozega, Nikopolje, Niş, SremskiKarlovçi, Priştine, Semendire, Üsküp, Uzice, Buda, Alaca Hisar, Dubrovnik, Peç, İpek, Mostar, Kruşevaç Foça, Lovçe,*

⁵¹ C. Yemişçi (2022). Osmanlıları Balkanlardan Çıkarma Projelerinde Dubrovnik'teki Türk Karşıtı Fraksiyonun Rolü (1592- 1607). *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 1980.

⁵² N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 25.

⁵³ M. Z. Köse (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler'(1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 80.

NovoBrdo”gibi⁵⁴ Osmanlı hâkimiyetinde olan Balkan şehirlerinde önemli ticaret kolonileri kurdular.⁵⁵

Osmanlı Balkanlara hâkim olduktan sonra bağlılık bildirerek bu topraklarda ticaret izni alan Dubrovniklilerin elbette dikkat etmesi gereken birtakım kulları da beraberinde getirdi. Osmanlı topraklarında ticaret yapacak olan Dubrovnik tüccarının kendi senatolarından tüccar olduklarına dair aldıkları özel bir izin belgesini yanlarında sürekli olarak taşımak zorundaydılar. Osmanlı Devleti olası sahte tüccarlara karşı bu konuya önem veriyordu. Aynı zamanda Dubrovnik senatosu da kendi devlet hazinesinin geliri için bu tüccarlardan eksiksiz vergi alabilmek adına kayıt altına alınması açısından bu konuya önemsiyordu.⁵⁶

Dubrovnikli tüccarlar ticaret yaptıkları bölgelere ya doğrudan gider gelir ya da ticari açıdan önemli olan şehirlere yerleşirlerdi. Doğrudan ticaret bölgelerine yerleşenler mütemekkin / müste'men denilen tüccarlar olup bu sıfatla faaliyet göstereceği bölgenin koşullarını ve ticaretini yapacağı mala göre yerleşeceği şehri seçerlerdi. Yerleşenler, dükkân ve depo kiralayıp mallarını böyle muhafaza ederlerdi. Sözü edilen dükkânları açıp işletmeleri yine Osmanlı hükümetinin vereceği özel bir izni ile gerçekleşirdi. İmparatorluğun verdiği bu ayrıcalık doğrultusunda, bu tüccarların Osmanlı ülkesinde ikamet etmeleri onlara piyasayı yakından takip etme olanağı vermiştir.⁵⁷

1.6. Osmanlı-Dubrovnik Ekonomik ve Siyasi İlişkiler ve Ahidnâmeler ile Belirlenen Vergi Tutarları

Osmanlı Devlet diplomasının en önemli kaynaklarından biri ahidnâmelerdir. Ahidnâmeler ile yabancı ülkelere verilen imtiyazlar belgelenmişti. Birinci el kaynak niteliğinde olan ahidnâmelerden, verilen dönemin ticarî hayatı, sosyal yapısı hakkında oldukça önemli bilgiler elde edilir. Osmanlı diplomasının mühim kaynaklarından olan ahidnâmeler verilirken İslam hukuku örnek alınarak tek taraflı imzalanıp verilirdi.⁵⁸

Osmanlı Devletinin yabancı devletler ile yaptıkları antlaşma neticesinde ahidnâme verir ve o devletin tüccarları Osmanlı topraklarında gerek kıyı-sahil şehirlerinde gerek iç

⁵⁴ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 40-41.

⁵⁵ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 10.

⁵⁶ Nedim Emin, agt, s. 98.

⁵⁷ Sevda Dırağa Canbaz, agt, s. 48.52.

⁵⁸ U. Kurtaran (2016). Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan Ve Rusya'ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açısından Değerlendirilmesi, s. 105.

şehirlerde serbestçe ticaret yaparlardı. Aralarında ticaret sözleşmesi olduğunda savaş çıksa dahi tüccar tayfasına dokunulmaz ve ticaret çoğu zaman devam ederdi. Herhangi bir sebepten dolayı tüccar alıkonulsa dahi eşyalarına zarar verilmez ve el konulmazdı.⁵⁹

Ahidnâmelerle ilişkilerin yürütüldüğü Dubrovnik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devletinin münasebetlerinin ne zaman başladığı konusu ihtilafli olsa da yapılan çalışmalar neticesinde belli tarihlerde verilen ahidnâmelere rastlanır. Dubrovnikliler Osmanlı tarafından aldıkları ilk ticari Ahidnâmenin Orhan Bey zamanında olduğunu söylemeler de metni arşivde mevcut olan 1430 tarihinde verilen ahidnâmedir. Ondan önceki vesikalar elimizde mevcut değildir.⁶⁰ Ancak 1365'te Osmanlı tarafından Dubrovniklilere kendilerini koruma sözü veren bir ahidnâme mevcuttur. Yine aynı ahidnâme I. Bayezid ve I. Mehmed dönemlerinde de yenilenmiştir. Ancak bazı kaynaklara göre Osmanlı-Dubrovnik arasındaki münasebetlere dair en eski vesikalar 1396 ve 1397 yıllarına aittir. Kesin olarak bilinen ilk resmi ilişkiler II. Murad zamanında 1430'da verilen ahidname ile başlamıştır. Padişahın karşısına çıkan elçi vergi ödeme koşuluyla haraçlardan muaf olarak Osmanlı ülkesinde ticaret yapma hakkını elde etmişti.⁶¹ XV. ve XVI. Yüzyıllarda cumhuriyete verilen ahidnâmeler sırasıyla 1442, 1459, 1481, 1512, 1525, 1550, 1567, 1575, 1597 ve 1649 tarihidir.⁶²

Dubrovnik Osmanlılardan ahidnâmeler sayesinde güven içinde ticaret yapma imkânı buldu. Ahidnâmeler sayesinde tacirlerin can ve mal güvenliğini sağlarken gümrük indirimlerinden de yararlanıyorlardı. Ayrıca sağladıkları yol güvenlikleri sayesinde Dubrovnik tüccarları yeni ticaret kolonileri kurup ticaret alanlarını genişlettiler.⁶³

XVII. yüzyılda Dubrovnik'e III. Mehmed, I. Ahmed ve IV. Mehmed olmak üzere üç padişah ahidnâme vermiştir. IV Mehmed'in 1687'de Dubrovnik'e verdiği ahidnâme, verilen son ahidnâme olduğu söylenir.⁶⁴

⁵⁹ İ. H. Uzunçarşılı (2019). *Osmanlı Tarihi, (XVI. Yüzyıl ortalarından XVII. Yüzyıl sonuna kadar)*, c.3, 2.Kısım, TTK, s. 575-576.

⁶⁰ S.Draga Canbaz, (2014).*15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663)* (İnceleme-Metin) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 10-28.

⁶¹ Sevda Draga Canbaz, s.10-12.

⁶² Emin, N. (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 37.

⁶³ S. D. Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663)* (İnceleme-Metin), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 36.

⁶⁴ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 37-39.

Dubrovnik Cumhuriyeti, Osmanlı Devletinin vasalı olduktan sonra başlangıçta ödediği vergi 500 altın iken, II. Murad döneminde 1000, 1459 tarihinde 1500 flori ve %2 gümrük resmi, 1468 yılında 5000 flori, 1471 tarihinde 9000, 1472 tarihinde 10.000 flori ve 1478’de ise 12.500 floriye ulaşmıştı. Haraç miktarında sürekli artış olduğu görülmektedir. Ayrıca 1478 tarihinde tüccarların harici ödediği %2 gümrük kaldırılarak verdikleri haracın içinde saymışlardı. Bu durum uzun sürmeyerek daha sonraki tarihlerde hem haraç miktarı arttı hem de gümrük resmi yeniden konuldu. XVI. Yüzyılda Osmanlının Dubrovnik’e tanıdığı imtiyazlardan yararlanmak isteyen Venedik ve Avrupa devletleri de Dubrovnik bayrağı altından ticaret yapmışlardır. II. Mehmed döneminden beri haraçgüzar olan Eflak ve Boğdan’ın yanı sıra Dubrovnik’te 1774 tarihinden sonra da haraç ödemeye devam etti. Dubrovnik’in o tarihte yıllık vergisi 50.000 flori idi ve üç yılda bir elçi aracılığıyla getirip devlete teslim edilirdi.⁶⁵

Dubrovnik tüccarları o tarihlerde herhangi bir Osmanlı şehrinde sattığı malın %2 vergisini öderken gemi ile yaptığı ticarete ise %4 gümrük ödemesi yapardı ancak bazı dönemlerde bu miktarlarda değişiklik yapılabiliyordu. 1478 de ise gümrük ve haraç gelirleri birleştirilerek senelik 12.500 flori olarak belirlendi ise de sadece bir süreliğine geçerli olabildi. 1480 tarihinden sonra yine gümrük gelirini %2 olarak görmekteyiz.⁶⁶

II. Mehmed İmparatorluk için sadece fetihler yapmayı değil aynı zamanda önemli ticaret yollarına hâkim olmayı, denizlerde hüküm sürmeyi ve Balkan şehirlerin sahip olduğu zenginliklerden gereği gibi yararlanmak için gereken atılımları yapmak için girişimlerde bulunmuştur. Bu hedefler içerisinde Dubrovnik ticareti önemli bir yer alıyordu. 1463-1479 yılları arasındaki savaştan kaynaklı Venedik ile ilişkiler gergin olduğundan ticaret alanında onların yerini dolduracak tacirlere ihtiyaç duyulmaktaydı. İtalya şehir devletlerinden olan Milano, Ancona ve Floransa’ya verilen ticari ayrıcalıkların yanı sıra Osmanlı nezdinde daha fazla ayrıcalıklı olan Dubrovnik’e ayrı bir önem verildi. Osmanlı topraklarında ticaret yapmaları için ahidnâmelerle teşvik edildiler. Dubrovnik hem deniz hâkimiyetleri hem de uzmanlaştıkları Balkan ticaretinden kaynaklı daha bir özel konumdaydılar.⁶⁷

⁶⁵ F. Emecen (1997). “Haraçgüzar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 16, s.90-92.

⁶⁶ İ. Bostan (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. Kitap Yayınları, s. 251.

⁶⁷ C. Yemişçi (2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerine Dubrovnik Cumhuriyeti’nde Osmanlı Gümrük Emni (1430-1806), *MUTAD*, s. 433

Mali uygulamalar anlamında II. Mehmed sert politikalar izledi. Ondan sonra padişah olan II. Bayezid döneminde daha uzlaşmacı bir tutum sergilendi.⁶⁸ II. Bayezid zamanında ilişkilerin daha ılımlı olmasında Cem Sultan olayının doğrudan etkisi vardı.⁶⁹ II. Mehmed'in ölümünden sonra, 22 Kasım 1481 fermanı ile⁷⁰ 15.000 olan yıllık vergi 12.500'e düşürüldü. Gümrük vergisini de % 5'ten %2'ye indirdi.⁷¹ 1703 tarihine kadar da bu şekilde devam etti. II. Mehmed dönemindeki iniş-çıkışlardan sonra II. Bayezid döneminde tekrar ilişkilerin normalleşmesine bağlı olarak Balkanlarda ticaret canlandı.⁷² Yine II. Mehmed döneminde müsadere yoluyla alınıp tımar edilen toprakların bir kısmı sahipleri iade edildi. Ve gemi yapımına önem verilerek donanma güçlendirildi. Cenovalı mühendislerin denetimde büyük savaş gemileri inşa edildi.⁷³

1510 tarihlerinde Müslümanlar %3, gayrimüslimler %4, diğer memleketlere ait olan tüccarlar %5 gümrük vergisi öderken Dubrovnik tüccarları yine ayrıcalıklı olarak %2 vergi ödüyorlardı.⁷⁴ 1518'de bazı Dubrovnikli tüccarların ticarete yaptıkları hileler açığa çıkınca I. Selim gümrük oranını %5'e yükseltti. Tüccarlar tarafından gelen yoğun şikâyetler üzerine aynı sene içerisinde tekrar gümrük yeniden %2'ye indirildi.⁷⁵

1520 tarihine gelindiğinde Ragusa tüccarları seçkin konumlarını tekrar kazandılar. 1541-1569 yılları arasında ise Ragusa ticareti Balkanlar ve Tuna havzasında doruğa ulaştı. 1571'e gelince Dubrovnik'in Balkan ticaretinin altın çağı olmuştu. 1482 ile 1687 yılları arasında birbirini izleyen padişahlar tarafından verilen tüm fermanlar II. Mehmet'in 23 Ekim 1458 yılında verdiği ahidnâme üzerine modelleşti. 1520-1620 yılları arasında Osmanlı Balkanlarında ticaret yapan ve yerleşen yaklaşık 2.000 Dubrovnikli tüccar vardı.⁷⁶ Dubrovnik

⁶⁸ İnalçık, H. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 13.

⁶⁹ M. Glavina (2009). *17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 22.

⁷⁰ Z. Zlatar (2013). *Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)*, *Balkans in the Turkish History*, I, Z. İskefiyeli, M. B. Çelik & Serkan Yazıcı (Ed.). *Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, s. 478.

⁷¹ M. Glavina (2009). *17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 22.

⁷² Z. Zlatar (2013). *Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)*, *Balkans in the Turkish History*, I, Z. İskefiyeli, M. B. Çelik & Serkan Yazıcı (Ed.). *Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, s. 478-479.

⁷³ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 13.

⁷⁴ İ. Bostan (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. Kitap Yayınları, s. 252.

⁷⁵ Yemişçi C. (2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerle Dubrovnik Cumhuriyeti'nde Osmanlı Gümrük Emni (1430-1806), *MUTAD*, s. 433.

⁷⁶ Z. Zlatar (2013). *Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)*, *Balkans in the Turkish History*, I, Z. İskefiyeli, M. B. Çelik & Serkan Yazıcı (Ed.). *Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, s. 479-495.

16 ve 17. Yüzyıllarda Venedik'e karşı Osmanlıların himayesi sayesinde ticaret yapıp Onlara haraç ödediler. Hemen hemen her padişah döneminde aldıkları ahidnâmeler sayesinde korunmaya devam edip zenginleştiler.⁷⁷

1521 yılındaki düzenlemede Dubrovnikliler İstanbul, Edirne ve Bursa haricindeki yerlerde yaptıkları alışveriş için %2, Bursa ve Edirne'de yaptıkları ticaret için %3, İstanbul'da sattıkları mallar için ise %5 vergi ödemek zorundaydılar. Bu üç şehirde yapılan ticaretten elde edilen vergi mukataaya dâhil olmayıp doğrudan hazineye aktarılırdı.⁷⁸ I. Süleyman'ın tahta oturmasından sonra 1521 yılında onu tebrik etmek için gelen elçiler arasında Dubrovnik elçileri de yer alıyordu. Hem padişahı tebrik etmek hem de ayrıcalık almak için epey çaba sarf ettiler. Dubrovnik elçisi ihtiyaçları için buğday almak ve Osmanlı limanlarında vergiden muaf ticaret hakkını koparmak için görüşmeler yaptı. Ve istediği haklardan yararlanmaya muvaffak oldu.⁷⁹

Dubrovnik'ten haraç getiren elçiler o sene Osmanlı başkentinde oturup bir sonraki sene gelen elçilere görev devrederek ülkeye geri dönerlerdi. 1683 ile 1699 yılları arasındaki 16 yıl süren Venedikliler ile olan savaşta Dubrovnik de Osmanlılara vergisini vermeyi kesti. Tam sekiz yıl vergi vermediler. Osmanlıların Balkanlardaki sancılı durumu düzeltmeleri üzerine senelik 500 dukalı vergiyi hazineye teslim etmeye başladılar.⁸⁰

1430 tarihinde II. Murad tarafından Dubrovnik Cumhuriyetine verilen ahidnâmede, padişahın izni olmadan Osmanlı yöneticilerinin Dubrovnik sınırlarının keyfi ihlal edilmeyeceğine dair güvence verilmişti. Bu güvenceye istinaden Dubrovnik'in Ploçe Kapısı yakınlarında bir gümrük noktası kurulmuştu. İthal ve ihraç ürünlerin tahsilatı burada yapılmaktaydı. Osmanlı diplomasisine göre o tarihlerde yabancı ülkelerde konsolosluk bulundurmadığı için buradaki gümrük emini bu vazifeyi de üstlenmişti. Dubrovnik ve Osmanlı resmi makamları arasında görüşmeleri yapan bu müessese 1430 tarihinden 1806 yılına kadar devam etti.⁸¹

1699-1703 yıllarında verginin düşürülmesi için Dubrovnik elçisi Buça, padişah ile yaptığı görüşmeler sonucunda durumları düzelene kadar 3 yılda bir vergi ödemek istediklerini

⁷⁷ Köse, M.Z. (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler"(1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 78-79.

⁷⁸ İ. Bostan (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. Kitap Yayınları, s. 253-254.

⁷⁹ M. Cezar (2021). *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK, s. 798-800.

⁸⁰ İ. H. Uzunçarşılı (2019). *Osmanlı Tarihi, (XVI. Yüzyıl ortalarından XVII. Yüzyıl sonuna kadar)*, c.3, 2.Kısım, TTK, s. 114-115.

⁸¹ Yemişçi C. (2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerle Dubrovnik Cumhuriyeti'nde Osmanlı Gümrük Emni (1430-1806), *MUTAD*, s. 431.

ilettiler. Bu istekleri Sultan II. Mustafa tarafından kabul edildi. Bu başarısından dolayı elçinin anısına yapılan resim bu gün dahi Knez Sarayı Kültür Tarihi Müzesinde yer alıyor.⁸² Böylece başlarda her sene vergi ödeyen Dubrovnik daha sonraları vergilerini üç yılda bir ödeme usulü getirildi. Vergi ile beraber vezir-i azam, valide sultan ve diğer sultanlara da uygun hediyeler getiriyorlardı.⁸³ Hem bu vergilerin teslimatı sırasında hem de tüccarların ticaret yapacakları zaman, Dubrovnik cumhuriyeti Osmanlı yetkilileri ile sağlıklı iletişim kurabilmek adına Dragoman başka bir deyişle “Dil Oğlanları” denilen tercümanlar yetiştiriyorlardı⁸⁴

1.7.Avrupa Devletleri ile Osmanlı Devleti Arasındaki Ticaret Akışında Dubrovnik’in Rolü

Osmanlılar Rumeli’de fetihlere devam ederlerken, bir müddet sonra Avrupalı muhataplarla ister istemez karşılaşmışlardır. Gerçi, fetihler kadar, Dubrovnik’in de bunda rolü oldu. O dönemde bölgenin ekonomisi Venedik’in elindeydi. Osmanlı bu durumu değiştirip, Balkanların ticari yapısını Dubrovnik sayesinde kendi çıkarları doğrultusunda lehine çevirdi. Zaten Osmanlı fetihlerinden itibaren, Balkanlarda neredeyse yerleşik olarak bulunan Dubrovnik tüccarları, Balkan-İtalya ticareti arasında arabuluculuk yapıyorlardı. İmparatorluk bölgeye hâkim olunca tüccarlar Osmanlı mallarını Avrupa’ya taşımaya başladılar. Bundan kaynaklı Osmanlı Devleti de Dubrovnik’e vergi bakımından kolaylık sağladılar. Balkanların mevcut şartlarına çok iyi uyum sağlayan Dubrovnik tüccarları ticaret kolonilerini kurup iç ve dış ticaretin tekeline ellerinde tuttular. Özellikle balmumu, yün, kumaş ve deri ticareti üzerine yoğunlaşan tüccarlar, Balkan şehirlerinden aldığı bu derileri İtalyan şehir devletleri Ancona, Venedik ve Cenova’ya satıyordu. Dubrovnikliler Rumeli ve Tuna etrafındaki yalılardan sığır ve camus derisi, Rumeli, Üsküb ve Vulçitrin’den yapağı ve gön alıyorlardı. Osmanlı Devleti Avrupa ile ticaretini Dubrovnik eli ile gerçekleştiriyordu. Balkan ticaretine neredeyse tek başına hâkim olan Dubrovnik zaman zaman Venedik engeli ile karşılaşsa da Osmanlı’nın desteği ile ticaret akışına devam ediyordu.⁸⁵ Balkanlarda ticaretini ellerinde bulundurdukları değerli madenler, tuz, balmumu kürk, deri, yün, canlı hayvan vb. metalleri Dubrovnik limanı

⁸² N. Sarı (2017). Dubrovnik/Ragusa’da Tıp Tarihi ve Osmanlılarla İlişkisi, *Sağlık Tarihi ve Müzeciliği Sempozyumu 3*, s. 82.

⁸³ İ. H. Uzunçarşılı (2019). *Osmanlı Tarihi, (XVI. Yüzyıl ortalarından XVII. Yüzyıl sonuna kadar)*, c.3, 2.Kısım, TTK, s. 115.

⁸⁴ N. Sarı (2017). Dubrovnik/Ragusa’da Tıp Tarihi ve Osmanlılarla İlişkisi, *Sağlık Tarihi ve Müzeciliği Sempozyumu 3*, s. 84.

⁸⁵ M. Z. Köse (2013). Osmanlı Balkan’ında Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli’de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 42-49.

üzerinden İtalya ve Avrupa ülkelerine satışını gerçekleştirerek uluslararası ticareti canlandırmışlardı.⁸⁶

Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında karşılıklı ekonomik bağımlılıktan dolayı savaş halinde bile ticarî ilişki içerisinde olmak zorundaydılar. İtalya tüccarlarına buğday, kuru meyveler, öküz, at, koyun, köle, balmumu, şap ve deri satılırken, Türkler onlardan şarap, sabun ve dokuma ürünleri alırlardı. Türkler yabancı ülkelere halı, kilim ve pamukta ihraç ederdi. Suriye, Mısır, Irak, Hindistan ve Çin'e kadar kervanlar giderdi. Osmanlı topraklarında ikamet etmeleri, özgürce ticaret yapmaları ve seyahat etmeleri için gerekli güvence veriliyordu. Floransa ile Bursa arasındaki ticaret trafik yolu Dubrovnik'ten geçiyordu. Floransa'dan gelecek olan mallar Pesaro, Famo ya da Ancona limanından yüklenerken Dubrovnik'e oradan ise kara yoluyla getirilirdi. Bosnasaray-Novipazar-Üsküp-Filibe-Edirne yol güzergâhında mallar atlar ve katırlarla taşınarak Dubrovnik şehrine gider yine aynı yolla gelirlerdi.⁸⁷

Dubrovnik, Osmanlı haraçgüzarı olduktan sonra hem deniz ticaretinde hem de kara ticaretinde daha etkin olup uluslararası ticaretteki önemini arttırdılar. Doğu-Batı ticaret kavşağında yer alıp Avrupa ve Osmanlı arasında aktif rol aldı. Balkanlardan topladığı ham maddeleri İspanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'ya satıyordu. İmparatorluk toprakları içerisinde yer alan İskenderiye, Avlonya, Sakız adasında konsoloslukları vardı. Avrupa'da ise “*Ancona, Barletta, Bari, Ortona, Palermo, Messina, Napoli, Legorno, Genoa, Cadix gibi İtalyan şehirlerinde, İspanya, Fransa ve Toskana'da da konsoloslukları mevcuttu.*”

Dubrovnik senatosu Osmanlı Devleti ile ticaret yapmak için Papa V. Urban'dan izin istemişti. Dinî akrabalığı ve ticarî bağlantıları nedeniyle Avrupa ile ilişkilerini iyi tutmak zorundaydı. Bu şekilde davranarak ne Osmanlı Devleti ne de Avrupa devletleri ile arasını bozmayacak tarafsız olduğunu hissettirecekti. Dubrovnikli tüccarlar XVI. Yüzyılda baharat, gümüş ve mineral ile tuz ihracatı, tekstil ithalatı ve köle ticareti ile büyük kârlar elde etmişti.⁸⁸

Adriyatik ile Balkanlar arasındaki hem kara hem de deniz bağlantısının sağlanması açısından Dubrovnik ve Split limanları, ticarî ve ulaşım açısından öneme sahip olup hem bölgesel hem de uluslararası hizmet veriyordu. Gelişmiş limanı sayesinde özellikle konumunu

⁸⁶ C. Yemişçi (2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerle Dubrovnik Cumhuriyeti'nde Osmanlı Gümrük Emni (1430-1806), *MUTAD*, s. 430.

⁸⁷ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 37-329.

⁸⁸ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 29-33.

kullanan Dubrovnik stratejik önemini arttırdı. Dubrovnik tüccarları hem gelişmiş limanlarından hem de şehrin konumundan etkin bir şekilde yararlanmayı başardılar. Uzun bir dönem Osmanlı Devleti deniz ticaretinde Venedik limanlarından faydalanmıştı. Ancak 1645 yılında patlak veren Girit savaşı aradaki ipleri koparmış Osmanlı Devletini tekrar Dubrovnik limanlarına yöneltmişti.⁸⁹

Alacahisar, Yenipazar, Sofya, Niş, Şehirköy, Ürgüp, Sırp ve Bosna şehirlerinde toplanan ve üretilen ticari malzeme Dubrovnik tüccarları tarafından buradan alınıp Batı pazarlarında satışa sunuluyordu. Balkanlardan alınıp Dubrovnik'e götürülen ve el tezgâhlarında dokunulan yünün, ihtiyaç fazlası şehir limanından İtalya'ya ihraç ediliyordu. Aynı şekilde kumaş imalinde kullanılan yapağı da aynı süreçlerden geçmekteydi.⁹⁰

Balkan ülkeleri İtalya'dan kumaş ve lüks ürünler alırken karşılığında Bulgaristan, Sırbistan, Bosna, Zeta ve diğer bölgelerdeki Slav prensliklerden deri, yün, balmumu; Sırbistan ve Bulgaristan'dan zirai ürünler, gümüş ve altın; Sırbistan ve Bosna'dan metal ürünler veriyorlardı. 14. Yüzyıla gelindiğinde bu bölgelere iyice yayılarak karlı ticaret yapmayı başaran Dubrovnik; Split, Kotor ve Bari gibi diğer Adriyatik'teki ticaret şehirlerini geride bıraktı. Balkan tüccarları da Adriyatik'te ticaret yaptıkları zaman Dubrovnik sahiline uğrarlardı. Balkanlar'daki tüccarları Batı Avrupa'ya ulaştıran karasal yol güzergâhlarından biri Dubrovnik'ten, biri Kotor'dan, biri Split'ten ve biri Neretva'nın ağzından geçiyordu. Bu yolların hepsi de Belgrad-İstanbul yoluna bağlanıyordu. Dubrovnik tüccarları İtalya'ya ihracat yapmak üzere gümüş, altın ve bakır madenlerini depolamak için koloniler kurdular. Bosna'daki kolonilerini Visoka ve Fojnica şehirlerinde kurdular. Diğer kolonilerini Kreševo, Foča (Bosna), NovoBrdo, Trepča, Rudnik ve Janjevo(Sırbistan) şehirlerinde kurdular.⁹¹

Dubrovnik tüccarları doğuya ait hammaddeleri batıya götürürken, batıdaki malları ise doğuya getirerek bir transit merkez oluşturuyorlardı. Ticaretin yanında Avrupa devletleri ile Osmanlı arasında yaptığı casusluk faaliyetlerin varlığından haberdar olmalarına rağmen çoğu zaman bu şehre müdahale edilmedi yeri geldiğinde de korundu.⁹² İmparatorluğun toprakları

⁸⁹ C. Yemişçi (2021). Split Limanı'nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split-Dubrovnik Rekabeti (1590-1645). *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 266-276.

⁹⁰ C. Yemişçi (2022). Ürgüp (Prokulpje)'de Ticari Meselelere Dair Bazı Fermanlar (1594-1623). *Journal of International Eastern European Studies*, s. 398.

⁹¹ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 25-30.

⁹² M. Z. Köse (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata'da Dubrovnikliler"(1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, s. 77.

içesirinde yer alan Bursa şehri de, İtalya'ya giden İran ipeği için merkez olurken burada gelişen ipek sanayi hem İstanbul sarayına hem de Avrupa'da diğer pazarlara gidiyordu.

Dubrovnik, İpek yolunun İstanbul- Edirne-Sofya- Niş üzerinden Adriyatik'e ulaşan uzantısının hem son hem de başlangıç noktalarından biri sayılıyordu. Dubrovnik'ten yola çıkan kervanlar Taşlıca üzerinden Avrupa içlerine kadar gidiyorlardı. Adriyatik sahillerinin ürünü olan tuz ve başka ülkelerden getirilen kölelerin alınıp satıldığı şehir konumundaydı. Üsküp, Pielepe, Prizren gibi Sırp şehirlerinden önemli bir maden olan Gümüşü ve gümüşten yapılan mamul eşyaları alıp doğuda pazarlıyorlardı.⁹³

Özellikle Dubrovnik 1400-1600 yılları arasında Balkan devletleri ile İtalya arasındaki ticaretin transit merkezi olmuştu. 13. yüzyıldan beri ekonomik büyüme içerisinde olan İtalya, Bosna ve Sırbistan madenlerinden özellikle de gümüşün Dubrovnik üzerinden ithaline ihtiyaç duyuyordu. 16. yüzyılın sonuna kadar kapitülasyon almamış batı ülkeleri Osmanlı tarafından ayrıcalıklı olan Cenova, Dubrovnik ve Venedik gibi ülkelerin bayrağı altında ticaret yapabiliyorlardı.⁹⁴

---

⁹³ Ş. Turan (1994). "Dubrovnik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 9, s. 542- 544.

⁹⁴ H. İnalçık (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Bertay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 309-228.

İKİNCİ BÖLÜM

2 NO'LU HADARIYE DEFTERİNİN TAHLİLİ

1. Defterin Özellikleri

Osmanlı Arşivi'nde yer alan Bab-ı Asafî Divan-ı Hümayun Sicilleri tasnifindeki 2 no'lu Hadariye defteri (A.DVNS.HADR.d) toplamda 358 sayfadan oluşmaktadır. Defterdeki sayfa numaraları orijinal değildir ve sonradan eklenmiştir. 242 ile 243 sayfalar ise mükerrerdir. 41,5x14 ebadında olan defterin kapağı ebru ciltlidir. 1-2, 46-47 ve 357-358 numaralı sayfalar ise boştur. Defterin yazısı kırık divânîdir. Osmanlı-Dubrovnik ilişkilerinin siyasî, hukukî, diplomatik, sosyo-ekonomik ve dinî meseleleriyle alakalı çok geniş bir konu yelpazesinde ferman, berat ve ahidnâme türünde belgeler içeren defter toplamda 358 sayfa olup h. 1062 / m. 1651 ile h. 1193 / m. 1780 yılları arasındaki 129 yıllık çok geniş bir zaman dilimini bünyesinde barındırmaktadır.

Osmanlı Arşivi'nde bulunan 2 No'lu Hadariye Defteri'nin s. 52-100 arasında yer alan ve 1670-1686 yılları arasındaki olayları kapsayan hükümleri tezin konusunu oluşturmaktadır. Asıl olarak düvel-i ecnebiyye defteri niteliğinde olan bu defterin arşiv tasnifi esnasında hadariye defterleri arasına karıştığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan sözü geçen defter kronolojik sıralama olarak düvel-i ecnebiyye defterleri serisinden 15/3 numaralı defterin ardından gelen defter olmalıdır.

2 no'lu Hadariye Defteri'ndeki hükümler verilen kararların suretleridir. Orijinalleri ise ilgili makamlara gönderilmiştir. Padişah, gerek yabancı devlet adamlarına gerekse Osmanlı devlet erkânına olsun gönderdiği fermanlara kişilerin buldukları mevkilere göre şahsın elkâbı ile başlardı. Buldukları mevkiye göre elkablar değişirdi. Çoğu zaman meydana gelen olay/dava bölgedeki tüm yöneticileri ilgilendirdiği için fermanlar birden fazla mevki sahibine yazılırdı.⁹⁵ Fermanlar genellikle beylerbeyi, sancakbeyi, kadı gibi bir görevlinin veya halktan birinin arzuhali üzerine yazılırdı.⁹⁶ İnceleyeme konu olan defterde ise belgeler çoğunlukla Dubrovnik beyleri ve elçileri tarafından başkente iletilen şikâyetler üzerine yazılmışlardır.

Hükümler kime gönderildiyse, makamına ve görevlendirildiği bölgeye göre hitap şekli ile başlardı. “*Bosna beglerbeğisine ve Rumeli ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan sancak begleri ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan kadılar ve mîr-i mîrân ve mirlivâ mütesellimleri*

⁹⁵ M. S. Kütükoğlu (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili(Diplomatik)*. Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı, s. 101.

⁹⁶ M. S. Kütükoğlu (1994), s. 116.

ve voyvoda ve nâzırlar ve kılâ' dizdârları ve iskele emînleri ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki...".⁹⁷

Nadir de olsa bazı belgelerde kişinin ismi de zikredilmiştir: "Rumeli beglerbegisi Mehmed Paşa dâmet me'âlîhiye ve eyâlet-i mezbûrede vâki' olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki...".⁹⁸

Belgelerde hitap bölümü "hüküm ki" ibaresi ile sonuçlanırdı: "Sofya kadısına hüküm ki".⁹⁹ Hitaptan sonra nakil-iblağ bölümü gelmektedir. Bu bölüm fermanın yazılma sebebinin açıklaması olup şikâyetin konusu izah edilir. Konunun ehemmiyetine göre mevzu kısa veya uzun anlatılır. Bir şahsın müracaatına veya şikâyet üzerine yazılmış ise muhakkak kişi adından bahsedilir.¹⁰⁰ Buna örnek bir belge aşağıda yer almaktadır:

"Foça kadısı olan Mevlânâ Mehmed ordu-yı hümayûna mektûb gönderüb livâ-i mezbûrda ücret ile tutulup Dubrovnik bâzergânlarının metâ'larını taşıyan kalamar tâifesi 'umûmen meclis-i şer'-i şerîfe varup izhâr-ı tezallüm idüp hilâf-ı şer'-i şerîf zarâr ve ta'addîlerimiz ve fasl olunmak îcâb ider hâllerimiz yoğiken birkaç seneden berü ehl-i örf tâifesi hilâf-ı şer'-i şerîf ve bilâ-emr her birimizden muhdes olan velense bahâ nâmıyla ziyâde akçe alup hilâf-ı şer'-i şerîf küllî ta'addî ve tecâvüz etmeleriyle men' u def' olunmak recâsına arz eylediği ecilden mu'tâd-ı kadîme muhâlif hilâf-ı şer'-i şerîf rencide olunmamak emrim olmuştur. Fî evâsıtı R. sene [10]82 (17-26 Ağustos 1671)"¹⁰¹

Daha sonra padişahın "buyurdum ki..." ibaresi ile başlayan ve neler yapıp yapılmayacağını belirten bölümde emir faslı yer alır. Hüküm son olarak "şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ eyleyesiz deyü yazılmışdır",¹⁰²"alâmet-i şerîfime i'timâd kılasız"¹⁰³ gibi ifadeler ile biter. Bazı belgelerde "Tahrîran fî evâil-i şehri Cemâziye'l-âhir sene ihdâ ve semânîn ve elf. 10 Cemâziyelahir 1081 [25 Ekim 1670]"¹⁰⁴ şeklinde olduğu gibi hükmün yazım tarihi verilir.

⁹⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 52/1.

⁹⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 58/10 "dâmet me'âlîhiyehü" mütekaid vezirlere yapılan bir dua şeklidir. Bkz. M. S. Kütükoğlu (1994), s. 107.

⁹⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 56/7.

¹⁰⁰ M. S. Kütükoğlu (1994), s. 108.

¹⁰¹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 56/8.

¹⁰² BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 52/2.

¹⁰³ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 58/10.

¹⁰⁴ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 54/5.

Gayrimüslim kişilerden bahsedildiğinde ise “*kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye*”¹⁰⁵ veya “*kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye*”¹⁰⁶ şeklinde bahsedilir. “*Hutimet avâkıbuhum bi'l-hayr*” ifadesi ise Hıristiyanlara yapılan bir duadır.¹⁰⁷

Defterin 63'üncü sayfasında 18 ile 19 arasındaki hüküm eksiktir: Sehv “*Rumeli beğlerbeğisine ve Üsküb ve Bihor kadısına hüküm ki, Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânlarından Anderya nâm bâzergânın karındaşı oğlu İvan nâm bâzergân Dubrovnik'den gelir iken Bihor kazâsına tâbi' Yenice nâm karyeden Çoğuz Mehmed ve Murad ve İsmail ve diğher Murad nâm şakîler yolların basup mezbûr İvan ile hizmetkârı Petre nâm zimmîyi katl ve gâret eyledüklerin bin seksen altınlarıyla...*”

Hükümler iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup yapılan şikâyete istinaden verilen hükümler, ikincisi ise herhangi bir şikâyet olmadan yapılması gerekenlere dair talimattır. Şikâyet olmadan yazılan bir hüküm örneği:

“*Bosna beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan sancak beglerine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan kadılara ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan mîr-i mîrân ve mîrlivâ mütesellimleri voyvoda ve nâzırlar ve kılâ' ve palanka dizdârları ve iskele emînleri ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki, Dubrovnik begleri atebe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen iki senesinde vâki' olan cizyelerin kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçileriyle ordu-yı hümayûnuma gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümayûnumla girü Dubrovnik'e teveccüh ve revâne olmalarıyla emîn [ve] sâlim mürûr u ubûr etdirilip yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olur ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülere ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta'arruz etdirmeyüp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabaları tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayirlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler*

¹⁰⁵ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 59/11.

¹⁰⁶ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 62/17.

¹⁰⁷ M. S. Kütükoğlu (1994), s. 108.

ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerin korumak için Dubrovnıklilere Müslümân esbâbı giyüp âlât-ı harb götürdüklerinde ve mahmûz takınup ve ok ve yay ve kılınç ve şiş ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında kimesneye rencîde etdirmeyüp ahz [ve] celb sebebiyle ta'addî iden zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar ellerinde ibkâ. Fî evâhir-i C. sene [10]82. (23 Ekim-2 Kasım 1671) ”¹⁰⁸

Genel olarak konular ise şahıs şikâyetleri, eşkıyalık faaliyetleri, vergi konuları, ticaret meseleleri, esir edilen şahıslara dair olaylar, haraç teslimatı, dinî meseleler, yol emri verilmesi ve diğer muhtelif konulardan oluşmaktadır. Şahısların şikâyet konularında mektup göndermek, adam yollamak, arzuhal sunmak gibi çeşitli vasıtalar kullanarak başvuru yaparlardı.

2. 2 no'lu Hadariye Defterinin Genel Konuları

2.1. Eşkîyâlık ile Alakalı Hükümler

17. yüzyıl Osmanlı'nın klasik dönemden hızla uzaklaştığı, tüm kademelerinde başlayan çözümlerden kaynaklı hem içte hem de dışta art arda bazı sorunların yaşandığı bir dönem olmuştur.¹⁰⁹ Anadolu'da 16 ve 17. yüzyıllarda Osmanlı yönetiminden memnun olmayan zümrelerin yanı sıra Safevîlerin tahrikiyle Şîî Türkmenlerin devlete başkaldırmaları ile ortaya çıkan ve devleti bir hayli zor durumda bırakan birtakım olaylar dizisi baş göstermişti. Celâli isyanları adı verilen bu olay devleti epey zor durumda bırakmıştı. Halkın çoğu eşkıyalık faaliyetleri nedeniyle köylerini terk etmek zorunda kalmaları zirai faaliyetlerin sarsılmasına ve beraberinde kıtlığı getirmesine neden oldu.¹¹⁰ Genel anlamda din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin denizlerde yağma yapan deniz haydutları bu yüzyılda oldukça aktiflerdi. Yine bu dönemde Adriyatik Denizi korsanlığın merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktaydı.¹¹¹

Osmanlı korsanları ise Batı Balkanların çeşitli liman yerleşimlerinde üslenen levendlerdi. Levendlerin genellikle merkez üsleri Nova (Herceguevo), Gabela (Drijeva), Avlonya (Valon), Draç (Durazzo), Ülgün (Dulcigne), Leş (Alessio), Preveze, İnebahtı (Lepanto), Moron, Koton ve Ayamavra adası idi. Korsanlar tarafından kaçırılan Dubrovnik

¹⁰⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 60/12.

¹⁰⁹ U. Kurtaran (2016). Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan Ve Rusya'ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi, s. 107.

¹¹⁰ M. İlgürel (1993). “Celali İsyancıları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 7, s. 252-257.

¹¹¹ İ. Bostan (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınları, s. 112.

ahalisi esir pazarlarında satılarak veya yakınları tarafından ödenen fidye karşılığında serbest kalabiliyorlardı. Nova şehri XVI. yüzyılda esir ticaretinin yapıldığı merkez iken XVII. yüzyılda onun yerini Ülgün şehri almıştı.¹¹²

Çalışma konusu olan defterde konuyla alakalı bir hükümde, 1686 yılında bir Dubrovnik ticaret kalyonu Mısır'dan Dubrovnik'e giderken yolda Trablusgarp levendleri tarafından esir edilerek İzmir'e götürülür. Bunun üzerine Dubrovnik elçileri aracılığı ile İstanbul'a iletilen şikâyet neticesinde, esirler nerede bulunurlar ise serbest bırakılmasına dair emir verilir.¹¹³

17. yüzyıl Dubrovnikli tüccarların eşkıya baskılarına en fazla maruz kaldıkları dönemdir. Özellikle Konavle ve Resne'deki eşkıyalar Dubrovnik köylerine saldırıp mallarını yağmalyordu. Dubrovnik tüccarları bu saldırılardan korunmak için Müslüman elbiseleri giyiyorlardı. Kendi topraklarında Dubrovnikli tüccarların güvenliğinden sorumlu olan Osmanlı padişahı tüccarlara her türlü kolaylığı sağlıyordu. Eşkıya saldırıları genellikle Osmanlı Devleti başka bir devlet ile savaş halindeyken daha sıklıkla yaşanıyordu.¹¹⁴

Başka bir belgede yine Dubrovnik tüccarlarından Anderya adlı Dubrovnikli tüccarın kardeşi olan İvan Dubrovnik'ten gelirken Bihor kazâsının Yenice köyünden olan Çoğuz Mehmed, Murad, İsmail ve diğer eşkıyaların saldırısına uğrar. Eşkıyalar tarafından İvan ve yardımcısı Petre öldürülüp bin seksen altın ile elli altı pastav çukaları gasp edilir. Bunun üzerine malları geri almak için Anderya elçiler aracılığı ile İstanbul'a şikâyetini iletir.¹¹⁵

2.2.Ticâret ile Alakalı Hükümler

Bu başlık altında olan hükümler daha çok sosyo-ekonomik konularla ilgilidir. Belirli dönemlerde Osmanlı Devleti tarafından satışı durdurulan malların, Dubrovnik tüccarları tarafından ısrarla talep edilmeleri konu olmuştur.

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin başına gelen en büyük felaket olan II. Viyana bozgunu yaşanmıştır. Bozgunun ardından kurulan Haçlı İttifakı karşısında Osmanlıların peş peşe aldıkları yenilgiler devletin itibarını sarsmıştır. Osmanlı himayesi altında olan Dubrovnik Cumhuriyeti'nin bu gelişmeler karşısında Osmanlı'ya olan bağları zayıflamış ve hâmisinin

¹¹² C. Yemişçi (2017). *XVII. Yüzyılda Osmanlı-Dubrovnik Siyasi İlişkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 202-206.

¹¹³ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 97/140.

¹¹⁴ N. Emin (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 96-97.

¹¹⁵ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 61/15. Benzer hüküm için bkz. s. 65/23; s. 73/50; s. 80/71; s. 90/112; s. 91/120; s. 97/139; s. 92/121; s. 93/125.

kendisini koruyamayacağı intibai hasıl olmuştur. Esasen Osmanlı'nın da Dubrovnik'i dış tehditlere karşı koruyabilme potansiyeli oldukça azalmıştı. Bu durumda onları Venediklilerden koruyabilecek tek güç Avusturya olarak görülmekteydi. Katolik olmalarından dolayı Dubrovnik'te, Avusturyalılara karşı daha fazla yakınlık hissedilmekteydi. Viyana Bozgunu'nun ardından bir Haçlı İttifakı kurulmuştu. 5 Mart 1684'te Venedik, Avusturya ve Lehistan ittifakına katılınca Dubrovnik Cumhuriyeti, kendi çıkarları doğrultusunda Viyana ile ilişkilerini iyi seviyede tutmaya daha fazla önem göstermeye başladı.¹¹⁶

Osmanlı İmparatorluğu savaş durumunda olduğunda bazı malların satımını durdururdu. Venedik ile devam eden savaş halinde Dubrovnikliler, Venediklilere Osmanlı ülkesinden kaçak yollarla ticarî meta sağlayarak karaborsa fiyatı üzerinden büyük kârlar sağlardı. Ambargo uygulanan Venediklilere, Dubrovniklilerin yardım etmesi Osmanlı tarafından ılımlı temayülleri tersine çevirdi. Oysa İmparatorluk tarafından ihracı yasak olan tahıl mamüllerinde Dubrovnik' e ayrıcalık tanımıyordu.¹¹⁷

Bazı dönemlerde tüccarların almak istedikleri malların ticaretinin yasaklanmış olması da problem olurdu. Yasaklı mal anlamına gelen “Memnu (Yasak) Mallar” tabiri belirli dönemlerde Osmanlı toprakları dışına satılması yasak olan mallar için kullanılan bir tabir olup, bu mallar içerisinde genellikle buğday, arpa, darı ve balmumu olurdu. Dubrovnik coğrafi yapısı nedeniyle bu malları ithal etmek zorundaydı. Savaş esnasında bu terekeler dış ülkelere verilmezdi. Verilen terekenin miktarı belliydi ve bunun dışına çıkılmazdı.¹¹⁸

24 Ağustos 1672 tarihinde Dubrovnik tüccarları satışı yasak mallar yüzünden problem yaşamaktaydı. Venedik ile devam eden düşmanlıktan dolayı satışı yasaklanan buğday ve Mısır Dubrovnikliler için son derece önemli tahıl ürünleriydi. Daha önce her sene kendilerine yetecek kadar buğday ve mısırı Yenişehir, Tırhala, Hersek, Avlonya, Draç, İstifa, Talanda, Galos, Ağrıboz, İnebahtı, Neredva, Menlik ve Gabela şehirlerinden ücret karşılığında satın alabiliyorlarken, Venedik ile başlayan savaştan dolayı üç bin müd (1538 ton) buğday ve üç bin müd mısırın satışının durdurulmasına tepki göstermişlerdir. Bunun için yaptıkları şikayete

---

¹¹⁶ C. Yemişçi (2017). *XVII. Yüzyılda Osmanlı-Dubrovnik Siyasi İlişkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 253.

¹¹⁷ C. Yemişçi (2017). *XVII. Yüzyılda Osmanlı-Dubrovnik Siyasi İlişkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 176.

¹¹⁸ S. Draga Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Dövel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663)* (İnceleme-Metin) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s.77-78; H. İnalçık(2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600, I*, (çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 314-316.

istinaden İstanbul tarafından verilen emir ise tekrar kendilerine istedikleri miktar tahılın verilmesi yönünde idi.¹¹⁹

Osmanlı Devleti tarafından savaş hali devam eden devletlere satılmaması şartıyla Dubrovniklilere senelik buğday ve mısır satışına izin vermiştir.¹²⁰

Dubrovnik tüccarları, Osmanlı gümrük eminleri ve yerel yöneticilerinin çoğu zaman keyfi uygulamalarına maruz kalmışlardır. Tüccarların bir bölgede yaptıkları ticarete mallarını satamadıkları zaman bunun için herhangi bir vergi ödeme yükümlülükleri yoktu. Mallarını başka bir bölgede satmak için gidebilirlerdi. 28 Kasım 1675 tarihli belgede bu durumun yaşanması üzerine Yenipazar'da olan hancılar ve mütesellimler zorla Dubrovnik tüccarlarının mallarını indirmişlerdi. Padişah tarafından verilen emir ise tüccarlar vergi ödmeden istedikleri bölgelere ticaret için gidebilecekleri yönünde idi.¹²¹

2.3. Vergiler ile İlgili Hükümler

Devletlerin mali gücünü meydana getiren temel kaynak vergidir. Osmanlı Devleti fethettiği yeni bölgelerde tahrir yapıldıktan sonra o bölgeye ait kanunnameler çerçevesinde yine o bölgeye has vergiler belirlerdi. Osmanlı vergileri arasında önem arz eden vergi gümrük resmidir. Bu verginin gelirleri hazineye aktarılır ve hususi memurlar tarafından toplanırdı. Hem ihracat hem ithalat mallarından bu vergi alınırdı. Ayrıca deniz ve kara yolundan bir yerden başka bir yere nakledilen mallardan da alınırdı.¹²²

Osmanlı Devleti'nin gelir açısından önemli bir kaynağı da cizye vergisiydi. Bu vergi türü gayrimüslim Osmanlı tebaasından Müslüman olmayan Eflak, Boğdan, Erdel voyvodaları ile Dubrovnik Cumhuriyeti gibi zımni statüsündeki tâbi hükümetlerden alınırdı. Bu vergi 1856 yılında Islahat Fermanı ile kaldırıldı.¹²³

Osmanlı Devleti ile Dubrobrovnik Cumhuriyeti arasındaki ticari faaliyetlerin hukukî zeminini ahidnâmeler oluşturmaktaydı. Ahidnâme, Osmanlı Devleti tarafından yabancı devletlere verilen ticarî ayrıcalıklar veya sulh anlaşmalarını kapsayan belge anlamına gelmektedir. İslam hukukunun prensiplerine dayalı, şeyhülislamdan alınan fetva üzerine verilir ve verilen yabancı devlete eman bahşedildiğinin göstergesidir. Ticari mahiyetinde verilen ahidnameler, "müste'min" adı verilen imtiyazlı devletler tebaasına, Osmanlı sınırları

¹¹⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 57/9 Benzer hükümler için bkz. s. 68/36; s. 78/64; s. 82/78.

¹²⁰ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 88/104.Bbenzer hükümler için bkz. S. 67/31; s. 71/44; s. 98/147; s. 87/99.

¹²¹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 84/86.

¹²² M.M. Kenanoğlu (2013). "Vergi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.43, s. 52-58.

¹²³ A. Tabakoğlu(2007). "Resim", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.34, s. 582-584.

içerisinde kara ve denizde yaptıkları ticaret esnasında sahip oldukları birtakım hakları ve uymakla yükümlü oldukları şartları belirler.¹²⁴

Dubrovnik ile ticarî meselelerde gümrük önemli bir yer tutmaktaydı. Verilen ahidnamelere rağmen uygulama sırasında herhangi bir anlaşmazlık çıkar ise fermanlarla çözümlenmeye çalışılmaktaydı. Verilen ahidnamelere göre Dubrovnik tüccarları mallarını Osmanlı topraklarında serbestçe gezdirme hakkını elde etmişlerdi. Gümrük resmini ödedikten sonra serbestçe ticaret yapabiliyorlardı.¹²⁵

25 Ekim 1670 tarihli bir belgede Dubrovnik Cumhuriyeti'nin senelik olarak hazineye teslim etmekle yükümlü oldukları haracı ödedikten sonra tüccarların Osmanlı topraklarında dilediği yere gidip gelerek veya konaklayarak ticaret yapabileceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca muaf oldukları vergilerde şu şekilde sıralanmıştır: nüzûl, çeltik, sarrâfiye, arpa, gemi, köprü, cerahor, peksimed, top hizmetinden, kassâbiyeden, diğer avârız-ı dîvaniyye ve tekalif-i örfiyyeden muafdırlar. Ancak Dubrovnik tüccarları çok defa sahip oldukları imtiyazları gümrük eminlerine kanıtlama zorunluluğuna girmektedirler. Bunun için de tüccarlar talep ettikleri takdirde onlara ahidnâmenin birer sureti hazırlanıp verilir. Gümrük eminleri ve yerel tüccarın bu imtiyazlardan haberdar edilip zorluk çıkarmalarının önlenmesi için ise padişah tarafından bölgedeki tüm yöneticilere fermanlar gönderilirdi.

Verilen ticarî imtiyazlara rağmen Dubrovnik tüccarları zaman zaman gerek gümrük eminlerin keyfi uygulamaları gerekse yerel tüccarlar ile rekabetten dolayı problemler yaşamışlardır.¹²⁶

2.4. Esir Edilen Şahıslar ile İlgili Hükümler

Defterde tezin konu aldığı dönem içinde esirler ile alakalı 6 adet hüküm yer almaktadır. XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin birden fazla devlet ile aynı anda savaşmak zorunda kalması bazı alanlarda ihmalkârlığa neden olmuştur. Ayrıca başkentte yaşanan karışıklıklar ve hizipleşmeler nedeniyle merkezî otoritenin sarsılması, Balkanlardaki yöneticilerin başına buyruk hareket etmelerine sebebiyet vermiştir. Durum böyle olunca bölgede eşkıyalık faaliyetleri de artmıştır. Bu dönemde özellikle deniz eşkıyalığının had

¹²⁴ M.S, Kütükoğlu (1988). "Ahidname" *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.1, s. 539-540.

¹²⁵ İ. Bostan(2006). Ahidnâmelere ve Uygulamalara Göre Osmanlı-Dubrovnik Ticarî Münasebetleri (XV-XVI. Yüzyıllar). *İstanbul Üniversitesi yayınları*, s. 82.

¹²⁶ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 54/5. Benzer hükümler için bkz. s. 59/11; s. 64/22; s. 72/48; s. 81/75; s. 86/94; s. 88/102; s. 88/105; s. 89/108; s. 91/119; s. 94/132; s. 56/8; s. 69/40; s. 61/14; s. 69/41; s. 76/58; s. 76/59; s. 84/83; s. 61/16; s. 65/24; s. 74/53; s. 74/55; s. 84/85; s. 89/107; s. 91/118; s. 92/122; s. 92/123; s. 92/124; s. 94/130; s. 94/131; s. 95/134; s. 96/138; s. 66/27; s. 70/43; s. 73/51; s. 73/52; s. 85/88; s. 85/89; s. 87/100; s. 80/69; s. 99/152; s. 100/156; s. 84/86; s. 95/133.

safhada olduğu gör÷lmektedir. II. Viyana Kuşatması'nın sürdüğü zamana denk gelen bir belgede İskenderiye (İşkodra) sancağına bağlı Mahte adlı köyün eşkıyaları tarafından üç Dubrovniklinin esir edilmesi anlatılmaktadır. Dubrovnikliler esirlerin kurtulması için fidye ödemelerinin akabinde meseleyi elçiler aracılığı ile İstanbul'a iletmişlerdir.¹²⁷

1686 tarihinde ise bazı Dubrovnik tüccarları ticaret için gittikleri Mısır'dan Dubrovnik'e deniz yoluyla dönerken Trablusgarb levendleri tarafından yakalanıp esir edilerek Rodos'a götür÷lmeleri konu edinilmiştir. Yine mevzunun İstanbul'a iletilmesi üzerine verilen kararda Dubrovnik esirlerinin bulunup serbest bırakılması yönünde idi.¹²⁸

2.5. Tüccar ve Elçilerin Güvenliklerinin Sağlanması Dair Hükümler

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan Dubrovnikli tüccarların kendilerine has giydikleri kıyafetleri vardı. Divân-ı Hümâyûn'a sunulan arz-ı hâllerde Dubrovnikli tüccarların eşkıyalardan korunmak için Müslüman elbisesi giymek istemeleri bizi bu sonuca götürmektedir. Dubrovnikli tüccarların kendi kıyafetlerinden dolayı eşkıyaların hedefi haline gelmekten çekindikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan ticaret yolları da önemli bir unsurdur. Dubrovnikli tüccarların kullanmak zorunda oldukları ticaret yolları her ne kadar Osmanlı tarafından güvenliği sağlansa da çoğu zaman eşkıya saldırısına maruz kalıyordu. Bu güvenlik problemi tüccarları daima korkutmuştur. Öyle ki bu durumdan dolayı ata binmelerine ve silah taşımalarına dahi müsaade edilmiştir. Osmanlı'nın Dubrovnik'e vermiş olduğu ahidnâmelerde tüccarların güvenliğinin sağlanması ibaresi de yer almaktaydı. Ahidnâmelerde yalnızca eşkıya saldırılarından değil aynı zamanda yerel tüccarlar ve Osmanlı yerel idarecilere karşı da haklarının korunmasına dair maddeler bulunmaktaydı.

Sadece Osmanlı topraklarına gelirken değil aynı zamanda haraçlarını teslim ettikten sonra Dubrovnik'e geri giderlerken de kendilerinin ve yanlarındaki adamların güvenle memleketlerine ulaşmaları için gereken tedbirler alınırdı. Hem tüccarlar hem de hayvanları ve mallarına da sahip çıkılmasına dair devlet tarafından önlemler alınırdı. Bunun için tüccarların geçecekleri yol güzergâhındaki Osmanlı yöneticilerine fermanlar gönderilirdi. Tüccarların ihtiyaç duydukları yerlerde yüklerini taşımaları için atlar hazırlanır, konaklamak için evler

¹²⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 90/112.

¹²⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 96/136. Benzer hükümler için bkz. s. 97/141; s. 100/159; s. 97/140; s. 92/121.

tutulurdu. Dahası tehlikeli olan bölgelerde yanlarına koruma verilirdi. Ok, yay, kılıç ve zırh bulundurmalarına izin verilir, Müslüman elbisesi giymelerine müdahale edilmezdi.¹²⁹

2.6. Harâc Teslimatı ile İlgili Hükümler

Dubrovnik elçileri, cumhuriyetin ödemekle yükümlü olduğu senelik haracı Osmanlı başkentine getirip Hazine-i Amire görevlilerine teslim ederlerdi. Elçiler belli bir süre kaldıktan sonra ülkelerine dönecekleri zaman padişahın kendi devlet yöneticisine teslim etmek için bir ferman alırlardı. Bu fermanla genellikle gönderilen haracın teslim alındığı, varsa gönderilen hediyelerin kabul edildiğine dair bilgiler yer alırdı. İncelemeye konu olan defterdeki ilgili tarih aralığında konuyla alakalı on dört adet hüküm yer almaktadır.¹³⁰

2.7. Dinî Meseleler ile İlgili Hükümler

Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî devlet politikası, Müslüman ve gayrimüslim ayırt etmeden tüm tebaanın can ve mal güvenliğini sağlamayı şiar edinmişti. Bu bakımdan İslam hukukundaki zımmî statüsüyle gayrimüslim tebaa ve tâbi unsurlar devletin emân güvencesi altındaydı. Bu güvenceye ayin ve ibadet hürriyetleri de dâhildi.¹³¹

Osmanlı topraklarında Dubrovniklilerin ibadetlerini yapmaları için kiliseleri vardı ve Katolik rahiplerce idare edilirdi. Onlara bu hak devlet tarafından ahidnâmelerle verilmiş ve güvence altına alınmıştı. Böylece Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan müste'men / mütemekkin olan Dubrovniklilerin dini hizmet ve ihtiyaçları için de serbestlik tanınmış oluyordu.¹³² Osmanlı Devleti tarafından Hıristiyan ahaliye tanınan inanç özgürlüğü, Balkanlarda Türk hâkimiyetinin uzun yıllar boyunca kalıcı olmasını sağlamıştır. Sofya,

¹²⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 60/12. Benzer hükümler için bkz. s. 52/1; s. 68/37; s. 78/63; s. 83/81; s. 87/97; s. 88/101; s. 90/116; s. 94/129; s. 100/157. Dubrovnik elçilerinin bin seksen bir senesine ait olan cizyeleri getirirken yolda güvenliğin sağlanması için Osmanlı yerel yöneticilerin tedbir almalarına dair ve benzer hük. için bkz. s. 52/2; s. 55/6; s. 62/17; s. 66/30; s. 69/38; s. 77/62; s. 83/82; s. 86/92; s. 86/95; s. 87/98; s. 89/106; s. 93/128; s.100/158. Dubrovnik elçilerinin bin seksen bir senesine ait olan cizyeleri getirecekleri zaman vaktinde hazineye teslim edilmesi için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair ve benzer hük. için bkz. s. 54/4; s. 66/25; s. 66/26; s. 67/35; s. 77/61; s. 82/80; s. 86/91; s. 93/126; s. 100/155. Dubrovnik elçileri bin doksan senesine ait olan cizyeleri getirirken Nova, Lubin ve Çerņiçe kazalarının yolları tehlikeli olduğu için elçileri korumak adına yanlarına adam verilmesine dair. S. 86/96. Donanmayı hümâyûn denize çıktığında Dubrovnik gemilerine denk gelir ise kendilerine karışılmamasına dair. S. 90/115; s. 90/117. Dubrovnik tüccarlarının kendilerini eşkıya saldırısından korumak için Müslüman elbisesi giymeleri, ata binmeleri ve yanlarında silah bulundurmalarına izin verilmesine dair. S. 67/32.

¹³⁰ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 60/13. Benzer hükümler için bkz. s. 53/3; s. 66/28; s. 67/34; s. 77/60; s. 81/74; s. 82/79; s. 88/103; s. 89/109; s. 89/110; s. 90/113; s. 90/114; s. 93/127; s. 100/154.

¹³¹ H. İnalçık (2005). *Türkler ve Balkanlar, Bal-Tam Türklük Bilgisi 3,(Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi)*, s. 28.

¹³² S. Draga Canbaz (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647- 1663) (İnceleme-Metin) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 112.

Yenişehir, İstanbul, Üsküp, Selanik, Babadağ, Filibe, Silistre, Ürgüp, Rusçuk, Yenipazar, Belgrad ve Edirne’de birer büyük kilise bulunmaktaydı.¹³³

Osmanlı topraklarında yerleşik bulunan gayrimüslimler, tüccarlar veya geçici bir görev için gelen elçiler dini vecibelerini bu ibadethanelerde gerçekleştirebiliyorlardı. Kimsenin kilise ve şapellerine girip kendilerini rahatsız etmelerine izin verilmezdi. Ancak zaman zaman ibadetlerine engel olunmaya çalışıldığı veya ayinlerine dışarıdan müdahale edilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Onlara verilen bu hakka dair padişah bölge yöneticilerine ferman göndererek bilgilendirme yapmakta ve istenmeyen durumların oluşmasını önlemeye çalışılmaktaydı. Gayrimüslimler ister evlerinde ister ibadethanelerinde İncil okumak istediklerinde kimsenin müdahale etmemesine dair kesin emir vermekteydi. Sadece yerel yöneticilerin değil aynı zamanda bölgede yaşayan diğer milletlerin mensuplarının da ayinlerine tepki verip engel olmaya çalıştıkları belgelerde görülmektedir. Latin milletinden olanlara Sırp ruhbanları ve diğer milletlerden olan rahipler, papazlar, vladikalar ve metropolitlerin engel olmamaları doğrultusundaki ifadelerden bu durum açıkça anlaşılmaktadır. Bazen de rahipler, desteklediği bazı eşkıyaları bunların üzerine salıp mallarını ellerinden alır kendilerine de zulmetmelerine sebep olurlardı. Tüm bunlara engel olmak amacıyla gönderilen ferman hususlarını dinlemeyenler için gereken cezasının verilmesine dair net emirler verilirdi.¹³⁴

2.8. Diğer (Muhtelif) Konular

Bu başlık altında ele alınan konular çeşitli olaylardan meydana gelmektedir. Kişiler arasındaki borçlu-alacaklı anlaşmazlıkları, çözülemeyen miras davaları, öldürülen kişinin katilinin araştırılması gibi hükümler yer almaktadır. Yerel yönetici ve adamlarının, tüccarlardan normalde belirlenen vergi tutarının dışında veya daha yüksek miktar vergi talep etmeleri en sık karşılaşılan sorundur. Ehl-i örf taifesinin ve idarî birimlerin amirleri olan bazı beylerbeyi ve sancakbeylerin zaman zaman görevlerini ihmal etmeleri neticesinde de birtakım problemler çıkmıştır. Bazen de idarecilerin kanun dışı kazanç sağlamaya yönelik faaliyetleri de Dubrovnik tüccarını zor durumda bırakmıştır.

¹³³ C. Yemişçi(2020). Dubrovnik Baş Diyakozluğu’nun Hersek Katoliklerini Himaye Yetkisi ve Dubrovnikli Ruhbanın Osmanlı Balkanlarında Ortodokslarla ve Ehl-i Örf Taifesiyle Yaşadığı Bazı Problemler (XVI. ve XVII. Yüzyıllar). S. A. Sarı, E. Vatansever& M. Kerim(ed.).CIEES, Ortodoks Kiliseleri Tarihi, s. 206.

¹³⁴ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 58/10. Benzer hükümler için bkz. s. 70/42; s. 75/56; s. 79/66; s. 80/72. Belgrad'da Ferhadpaşa Mahallesi'nde bulunan Dubrovniklilere ait ibadethanenin kullanılmayacak duruma gelmesinden dolayı tamir etmek istemelerine dair. s. 80/73; Dubrovnik tüccarları evlerinde İncil okuyup, dini sembol bulundurmamak istediklerinde kimsenin müdahale etmemesine dair. s. 71/46; s. 84/84.

Dubrovnik tüccarları Osmanlı topraklarında öldükleri zaman kalan malları varislerine teslim edilirdi. Ancak bazı durumlarda bölgede bulunan ileri gelenler veya Osmanlı yöneticileri tarafından kalan mallar gasp edilirdi. Bu gibi durumlarda varisler kalan malları geri almak için çeşitli yollara başvurlardı. Genellikle mağdurların şikayetleri üzerine durum Dubrovnik elçileri aracılığıyla başkente iletilirdi. 2 Kasım 1671 yılında gerçekleşen bir hadisede; Tımışvar'da ölen Dubrovnikli Vlamo Veldent'in mukataa yoluyla alıp işlettiği dükkânın oğulları Miço, İvan ve Matun'a kalması gerekir iken, Tımışvarlı Hacı Hasan Reis dükkânı zapt etmiştir. Yaşanan hadisenin İstanbul'a iletilmesiyle davanın görüşülmesine karar verilmiştir.¹³⁵

Aynı tarihte Üsküp'te konuyla alakalı benzer bir durum daha yaşanmıştır. Ado isimli Dubrovniklinin ölümü üzerine bir Osmanlı yerel memuru haksız olarak bunun mallarını ele geçirir. Alacaklıların metrukâtı talep etmesi üzerine görevli malların çok az bir kısmını vermeyi kabul ederek tamamını vermekten kaçınması üzerine durum İstanbul'a intikal ettirilir. Verilen emir davanın görüşülmesi yönünde olur. Ahidnâmelerde beytü'l-mal emirlerine, ölen Dubrovniklilerden kalan mallara, varislerinin gelip alma ihtimaline karşı dokunulmaması gerektiğine dair bilgiler yer almaktadır.¹³⁶

Bazen de ölen kişilerin arkasında kalan borçların, alacaklılar tarafından yakınlarından istenmesi gibi durumlar da yaşanmıştır. Yine 2 Kasım 1671 tarihli bir belgede Dubrovnikli Yasefo adlı kişinin hizmetinde bulunduğu ve Üsküp'te ikamet eden Dubrovnikli Lucyan adlı tüccarın ölmesi üzerine kendisinden kalan borçlar yüzünden sorun yaşanmıştır. Ölen Lucyan'nın borçlarına kefil olmamasına rağmen alacaklılar borcu kendisinden istemektedirler.¹³⁷

İsmin aynı olması, olayın yaşandığı tarih ve konu açısından benzerlikten dolayı yukarıda bahsedilen hükümle bağlantılı olduğunu düşündüren bir hükümde bu defa kalan borç kardeşinden istenir. Üsküp'te yaşanan hadisede Dubrovnikli Maroya ve kardeşi Lucyan'ın ölen babaları Bernarda'dan kalan mirası bölüşüldükten sonra kardeşi Lucyan da ölür. Borçlarına kefil olmamasına rağmen alacaklılar kardeşinin borcunu kendisinden isterler.¹³⁸

Osmanlı yöneticilerinin haksız kazanç sağlamak için Dubrovnik tüccarlarından hediye, gümrük vb. taleplerde bulduklarını bazı belgelerde görüyoruz. Bu talepler karşılanmadığı zaman ise tüccarlar darp edilmiş, ellerindeki mallar alınmış ve hapse atılmaya varana kadar

¹³⁵ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 63/18.

¹³⁶ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 63/19.

¹³⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 63/20.

¹³⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 64/21

çeşitli kötü muamelelere maruz kalmışlardır. 15 Haziran 1673 yılında gerçekleşen hadise tam olarak bu durumu özetlemektedir. Tolça nâzırı Cafer üç Dubrovnik tüccarını haps etmiş ve altı bin öküz derisini gasp etmiştir. Yaşananlar bununla kalmayıp tüccarların yüz kuruşları da alınmıştır.¹³⁹ Buna benzer bir olay yine aynı dönemde Rusçuk'ta yaşanmıştır.¹⁴⁰

Sadece belirli konular değil yaşanan her türlü sorunun çözümü için Babiâli'ye başvuru yapılıyordu. Aşağıda dört köyün sınırları arasında ölü olarak bulunan Lagoş'un katillerinin bulunması için kardeşi Petre'nin yaptığı müracaat bu konulardan bir tanesidir.

“Rumeli beglerbegisine ve İpek kadısına hüküm ki, Dubrovnik bâzergânlarından Petre nâm bâzergân ordu-yı hümayûnuma arz-ı hâl idüp bunun karındaşı olan Lagoş nâm Dubrovnikli bâzergânı kazâ-i mezbûra tâbi‘ Brihoç ve Lukameç ve Sita ve ( ) nâm karyeler beylerinde maktûlen bulunduğun bildirüp mezkûrun kâtili teftîş ve tefahhus olunup ele getirülüp icrâ-yı hak olunmak ve bi-eyyi vechin-kân gaybet iderler ise şer‘le mazine ittihâz etdikleri kimesneleri meclis-i şer‘-i şerîfe ihzâr ve bununla beraber idüp on beş sene mürûr etmiş değil ise şer‘le teftîş ve tefahhus olunub lâkin bu bahâne ile umûm teftîşi olmakdan ihtirâz eylesin deyü emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâsıt-ı L. sene [10]84.”¹⁴¹

1529 yılında Gabela'nın tuz sevkiyatında önemli bir bölge olarak ortaya çıkması Dubrovnik tüccarının burada aktif faaliyet yapmasını da beraberinde getirdi. XVII. yüzyılda Bosna eyaletinin tuz ihtiyacı çoğunlukla Gabela'dan karşılanıyordu.¹⁴² Gabela'da Bosna beylerbeyi Osmanlı hazinesi adına, Dubrovnik tarafından atanan görevliler ise kendi ülke çıkarları doğrultusunda kadı ile beraber tuz ticaretine dair yasal işlemler yaparlardı.¹⁴³ Bosna'nın tuz ihtiyacını karşılayan diğer tedarikçiler ise Venediklilerdi.¹⁴⁴ Bu dönemde Venedik ile devam eden savaşın etkileri burada da kendini göstermiştir. Aynı zamanda Gabela'da bulunan farklı milletler¹⁴⁵ arasından Dubrovnik ile Venedik tuz satışında rekabet ediyorlardı.

XVII. yüzyılda Venedik ticaretinin içine düştüğü kriz nedeniyle rakip Dubrovnik ticaretine karşı sürekli bir saldırı başlattı. Bundan dolayı ticaret yollarını tıkamak için elinden

¹³⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 67/33.

¹⁴⁰ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 74/54.

¹⁴¹ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 72/49.

¹⁴² C. Yemişçi(2020). XVI ve XVII. Yüzyıllarda Gabela Tuz Pazarı ile Bosna ve Hersek'in Tuz İhtiyacının Karşılanması, *Pazar Kitabı*, Kitabevi, s. 175-176.

¹⁴³ agm, s. 184.

¹⁴⁴ agm, s. 176.

¹⁴⁵ agm, s. 180-182.

geleni yaptı. XVII. yüzyılın başlarından itibaren Venedik tuzu kaçak yollarla Gabela'ya sızmıştı. Bu durum Dubrovnik tuz tekeline hayli zarar verdi.¹⁴⁶ Dubrovnik tuz ticaretinin bölgede giderek zayıflamasına yönelik bir darbe de Osmanlı yerel yöneticilerden gelmiştir. 1674 yılında Venedikli tacirler ile Osmanlı yerel memurların birlik olması sonucu Dubrovnikli tacirlerin elinde olan tuzhane Venediklilere verilmiştir. 140 seneden fazla Dubrovnik tacirlerine ev sahipliği yapmış olan mahzen ve tuzhanenin elden çıkmasında şüphesiz yerel memurların rolü büyüktü. Durumun düzeltilmesi için Hersek sancakbeyi tarafından Gabela'ya adam gönderilmesine rağmen çözülemeyince problem başkente iletildi. Hersek paşasına, Lubin, Gabela kadılarına ve kale ağalarına gönderilen fermanda mekanın tekrar Dubrovniklilere teslim edilmesi emredildi.¹⁴⁷

28 Kasım 1685 tarihine ait başka bir belgede, Dubrovnik tüccarlarına senede bir defa ücretini ödeme koşuluyla kendileri ve adamları için üç bin beş yüz müdre şarap almalarına müsaade edildiği yönündedir.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ agm, s. 200-201.

¹⁴⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 76/55.

¹⁴⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d.02, s. 96/132.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİBE METİN

1. Transkripsiyon Usulü

Defter metinlerindeki orijinal boşluklar ( ) ile belirtilmiştir. Okunmasında tereddüt görülen kelimelerin sonuna (?) işareti konulmuştur. Okunamayan kelimelerin yerine (...) işareti verilmiştir. Aslında olması gerekirken yazılmamış olan kelime veya heceler [ ] içine alınarak gösterilmiştir. Mesela tarihlerde sıkça görüldüğü üzere örneğin “*sene 84*” yazılmış, ancak tarafımızca “[10]84” olarak kaleme alınmıştır. Bazı hükümlerde ise tarih bulunmuyor.

Hüküm numaraları [Hk. 1] şeklinde yazılıp, hükmün diğer sayfalara geçmesi durumunda metin içerisinde örneğin [sayfa.55] biçiminde gösterilmiştir. Bazı açıklamalar dipnotta verilmiştir. Transkripsiyon haricinde hükümlerin özetleri de ayrı başlık altında çıkartılmıştır. Kelimeleri günümüz alfabesine çevirirken aslının bozulmamasına dikkat edilerek “kendü”, “idüp”, “tedârük” şeklinde çevrilmiştir.

2. Hüküm Özetleri

[Hk. 1]

Dubrovnik beylerinden Civonya Çiron ve Matoyota adlı elçilerin bin yetmiş dokuz senesine ait olan cizyeleri getirip Osmanlı yöneticilerine teslim ettikten sonra geri Dubrovnik’e dönecekleri zaman sağ salim ulaşabilmeleri için yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 2]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen bir senesine ait olan cizyeleri getirirken yolda güvenliğin sağlanması için Osmanlı yerel yöneticilerin tedbir almalarına dair.

[Hk. 3]

Daha önce Civonya Çiron ve Matoyota adlı elçiler aracılığıyla gönderilen bin yetmiş dokuz senesine ait cizyenin teslim alındığına dair.

[Hk. 4]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen bir senesine ait olan cizyeleri getirecekleri zaman vaktinde hazineye teslim edilmesi için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 5]

Dubrovnik elçileri senelik haraçlarını teslim ettikten sonra diledikleri yerde, belirli vergilerden muaf olarak ticaret yapabilmelerine dair.

[Hk. 6]

Dubrovnik elçisi Corci Puke senelik cizyeyi getirirken yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 7]

Arden Piyade adli kişi ve halktan bazı kimselerin evlerinin yanından geçen lağım suyuna itiraz etmelerine dair.

[Hk. 8]

Ücret karşılığında Dubrovnik elçilerin eşyalarını taşıyan kalamar taifesinden, Osmanlı yerel yöneticilerin vergi istemelerine dair.

[Hk. 9]

Dubrovnik tüccarları her sene kendilerine yetecek kadar üç bin müd buğday ve üç bin müd mısırı Yenişehir, Tırhala, Hersek, Avlonya, Draç, İstifa, Talanda, Galos, Ağrıboz, İnebahtı, Neredva, Menlik ve Gabela'dan ücret karşılığında alabiliyorken, Venedik ile başlayan savaştan dolayı bu tahılların satılmamasından dolayı buldukları şikâyete dair.

[Hk. 10]

Latin milletinden olan kişilerin Kilise ve Manastırlarda yapacakları ibadet ve ayinlerine kimsenin müdahale etmemesine dair yazılan hüküm.

[Hk. 11]

Dubrovnik elçileri senelik haraçlarını teslim ettikten sonra diledikleri yerde belirli vergilerden muaf olmalarına rağmen bazı kimselerin vergi istemesine dair.

[Hk. 12]

Dubrovnik elçileri bin seksen iki senesine ait olan cizyeleri hazineye teslim ettikten sonra geri Dubrovnik'e dönerken güvenli bir şekilde gitmeleri için gerekenlerin yapılmasına dair.

[Hk. 13]

Bin seksen iki senesine ait olan haracın teslim alındığına dair.

[Hk. 14]

Dubrovnik baş tercümanının Sofya'da var olan mülkü için kendisinden vergi istenmesine dair.

[Hk. 15]

Anderya adlı Dubrovnikli tüccarın kardeşi olan İvan Dubrovnik'ten gelir iken Bihor kazâsının Yenice köyünden olan Çoğuz Mehmed, Murad, İsmail ve diğerk eşkıyaların saldırısına uğrar. Eşküyalar tarafından İvan ve yardımcısı Petre öldürölüp bin seksen altın ile elli altı pastav ukaları gasp edilir. Malların, Mehmed Hoca olarak bilinen kişinin elinde olduğunu öğrenen Anderya, kardeşinin mallarını geri almak için yaptığı şikâyete dair.

[Hk. 16]

Marko adlı tüccarın Tuna Nehri üzerinden getirdiğı mallarından Kili nâzırı İbrahim'in gümrük istemesine dair.

[Hk. 17]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen ( ) senesine ait olan cizyeleri getirirken Osmanlı yerel yöneticileri tarafından kendilerine yardımcı olunmasına dair.

[Hk. 18]

Tımışvar'da Dubrovnikli Vlamo Veldent'in ölümü üzerine sahip olduğu dükkan oğulları Miço, İvan Matun'a kalmış iken Tımışvarlı Hacı Hasan Reîs dükkanı gasp edip sahiplerine vermemekte ısrarcı olmasına dair.

[Hk. 19]

Üsküp'te Ado isimli Dubrovniklinin ölümü üzerine mallarının varisleri tarafından alınabilmesine dair.

[Hk. 20]

Yasefo adlı zimmînin hizmetinde bulunduğu Lucyan adlı kişinin Üsküp'te ölmesi üzerine, borçlarına kefil olmamasına rağmen alacaklıların borçları kendisinden istemesine dair.

[Hk. 21]

Dârende Maroya ve kardeşi Lucyan, ölen babaları Bernarda'dan kalan malları böldükten sonra kardeşi Lucyan'ın da ölmesi ve kardeşinin alacaklıları kalan borcun kendisinden istemesine dair.

[Hk. 22]

Dubrovnik tüccarının belirli vergilerden muaf olarak ticaret yapabileceklerine dair ellerinde ahidname olmasına rağmen Sofya'da ticaret yapan tüccarlardan sürsat namıyla üç defa külli akçe alınması üzerine yapılan şikayete dair.

[Hk. 23]

Dubrovnik tüccarlarından Anderya'nın kardeşi Marko Drama İskelesi'nden gelir iken Kırçova nahiyesinde Aydın oğlu Hızır ve Ali oğlu Hasan adlı eşkıyaların saldırısına uğrar. İki bin frengî altın, bin otuz sikke-i hasene altın, bir sîm rişme, kuburlu tüfenk, bir sîm kılıç ve bir sîm baltasını gasb ederler. Yakalandıktan sonra malların bir kısmını verip geri kalanı vermek istememeleri üzerine yapılan şikayete dair.

[Hk. 24]

Dubrovnik elçileri senelik yüzer bin akçeyi hazineye teslim ettikten sonra Rumeli'ndeki kasaba ve köylerinde vergiden muaf olarak ticaret yapabileceklerine dair ellerinde ahidname olmasına rağmen kendilerinden vergi istenmesine dair.

[Hk. 25]

Dubrovnik elçileri bin seksen bir senesine ait olan cizyeleri getirecekleri zaman vaktinde hazineye ulaşması için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 26]

Dubrovnik elçilerin bin seksen üç senesi için istedikleri kira bargirlerin tedarik edilmesine dair verilen hüküm.

[Hk. 27]

Prevadi kazasında ticaret yapan Karlo ve diğer Dubrovnik tüccarlarından vergi alınmamasına dair.

[Hk. 28]

Bin seksen iki senesine ait olan haracın teslim alındığına dair.

[Hk. 29]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen iki senesine ait haracı teslim ettikten sonra geri dönmeleri için elçilere yol hükmünün verilmesine dair.

[Hk. 30]

Dubrovnik elçileri bin seksen üç senesine ait olan haracı getirecekleri zaman yolda güvenliklerin sağlanmasına dair.

[Hk. 31]

Dubrovnik elçileri senelik haraçlarını getirip teslim ettikten sonra Akdeniz yalılarında kendilerine buğday ve mısır verilmesine dair.

[Hk. 32]

Dubrovnik tüccarlarının kendilerini eşkıya saldırısından korumak için Müslüman elbisesi giymeleri, ata binmeleri ve yanlarında silah bulundurmalarına izin verilmesine dair.

[Hk. 33]

Tolça nâzırı Cafer'in üç Dubrovnik tüccârını haksız yere haps edip altı bin cild-i gâv ve yüz kuruşlarını alıp geri vermemekte ısrarcı olmasına dair.

[Hk. 34]

Bin seksen üç senesine ait haracın teslim alındığına dair.

[Hk. 35]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen dört senesine ait cizyeleri getirirken vaktinde hazineye teslim edilmesi için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 36]

Dubrovnik tüccarları her sene kendilerine yetecek kadar buğday ve mısırı Yenişehir, Tırhala, Hersek, Avlonya, Draç, İstifa, Talanda, Galos, Ağrıboz, İnebahtı, Neredva, Menlik ve Gabela'dan ücret karşılığında alabiliyorken, Venedik ile başlayan savaştan dolayı bu tahılların satılmamasından dolayı buldukları şikayete dair.

[Hk. 37]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen üç senesine ait olan haracı teslim ettikten sonra geri Dubrovnik'e güvenli bir şekilde ulaşmaları için yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 38]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen dört senesine ait olan cizyeleri getirecekleri zaman Osmanlı yerel yöneticiler tarafından kendilerine yardımcı olunmasına dair.

[Hk. 39]

Dubrovnik tüccarlarına yol hükmü verilmesine dair.

[Hk. 40]

Üsküp'te Dubrovnik tüccarlarından vergi istenmesine dair.

[Hk. 41]

Prevadi kazasında Dubrovnik tüccarlarından vergi istenmesine dair.

[Hk. 42]

Latin milletinden olanların dini gerekliliklerini yapmak istediklerinde müdahale edilmemesine dair yazılan hüküm.

[Hk. 43]

İsakçı mütevellisinin Dubrovnik tüccarlarından vergi istemesine dair.

[Hk. 44]

Obrat adlı zımminin Dubrovnik tüccarlarının yapağı almalarına engel olmasına dair.

[Hk. 45]

Petre adlı Dubrovnikli tüccarın kardeşi olan Lagoş'un bin seksen üç senesinde İpek kazasında saldırıya uğramasına dair.

[Hk. 46]

Dubrovnik tüccarları evlerinde İncil okuyup, dini sembol bulundurmamak istediklerinde kimsenin müdahale etmemesine dair.

[Hk. 47]

Dubrovnik tüccarlarından olan Maro bin beş yüz kuruşluk elvân çukayı satması için Manko adlı kişi aracılığıyla gönderdiğinde yeniçerilerden Kara İbrahim, Manko'dan borcu karşılığında elvân çukayı almasına dair.

[Hk. 48]

Dubrovnik tüccarının senelik haracı teslim ettikten sonra vergilerden muaf olarak istediği yerde ticaret yapabileceklerine dair.

[Hk. 49]

Dubrovnik tüccarlarından olan Petre adlı kişinin kardeşi Lagoş'un ölü bulunması üzerine katilin araştırılmasına dair.

[Hk. 50]

Dubrovnik tüccarından olan İstepan adlı kişinin bin seksen dört senesinde eşkıyalar tarafından evinin basılıp tüccarın öldürülmesi ve mallarının gasp edilmesine dair.

[Hk. 51]

İstanbul'dan Dubrovnik'e ticaret için gidecek tüccarlardan ne karada ne de denizde gümrük emirlerinin vergi istememelerine dair.

[Hk. 52]

Dubrovnik tüccarları Tuna Nehri'nden ve kara yoluyla Vidin'e cild-i g v getirdiklerinde kendilerinden gümrük istenmemesine dair.

[Hk. 53]

Dubrovnik tüccarların İstanbul, Edirne ve Bursa haricinde diğ r Şehirlerde ticaret yaptıklarında kendilerinden vergi istenmemesine dair.

[Hk. 54]

Ruşuk'ta bulunan  c Dubrovnikli atlarını gezdirenken Ruşuk voyvodası Abdi, sebep yokken ellerinden atlarını ve otuz kuruşlarını almasına dair.

[Hk. 55]

Akkirman'da ticaret yapan Dubrovnik tüccarlarından vergi istenmesine dair.

[Hk. 56]

Latin milletinden olanların dini gerekliliklerini yerine getirmeye çalıştıklarında müdahale edilmemesinde dair.

[Hk. 57]

Dubrovnik beylerin Gabela Şehrinde izin alarak yaptıkları ve yaklaşık yüz kırk senedir var olan tuzhaneye kimse karıŐmamıŐ iken Venediklilerin orada tuz satmak istemeleri üzerine, tuzhaneye yapılan müdahaleye dair.

[Hk. 58]

Dubrovnik tüccarlarından olan Marko, Anton, Luka, Petre ve İvan ellerinde ahidname olmasına rağmen Vulçitrın n zırını ve Alacahisar mütesellimi ahidnameye aykırını vergi istemelerine dair.

[Hk. 59]

Dubrovnikli Luko Rovbol'un Grimlan köyünden aldığı tarlanın vergisini vermesine rağmen ilaveten halk tarafından rahatsız edilmesine dair.

[Hk. 60]

Bin seksen dört senesine ait olan hara ların teslim alındığına dair.

[Hk. 61]

Dubrovnik elçileri bin seksen beş senesine ait haraçları getirecekleri zaman yolda kendilerine yardımcı olunması ve kira bargirlerin tedarik edilmesi gerektiğine dair.

[Hk. 62]

Dubrovnik elçileri bin seksen beş senesine ait olan haraçları getirecekleri zaman yolda kendilerine ve yanlarındaki adamlara yardımcı olunmasına dair.

[Hk. 63]

Dubrovnik elçileri bin seksen dört senesine ait olan cizyeleri teslim ettikten sonra geri Dubrovnik'e dönecekleri zaman yol güvenliğinin sağlanması dair.

[Hk. 64]

Dubrovnik tüccarları her sene kendilerine yetecek kadar buğday ve mısırı Yenişehir, Tırhala, Hersek, Avlonya, Draç, İstifa, Talanda, Galos, Ağrıboz, İnebahtı, Neredva, Menlik ve Gabela'dan ücret karşılığında alabiliyorken, Venedik ile başlayan savaştan dolayı bu tahılların satılmamasından dolayı buldukları şikayete dair.

[Hk. 65]

Dubrovnik elçilerine yol emri verilmesine dair.

[Hk. 66]

Latin piskoposları İncil okumak istediklerinde veya dini vecibelerini yerine getirmeye çalıştıklarında kimsenin müdahale etmemesine dair.

[Hk. 67]

Yenipazar'da ticaret yapan Dubrovnik tüccarların giydikleri elbise ve kırmızı kalpaklarına Yenipazar mütesellimi Salih ve Yenipazar kadısının müdahale etmelerine dair.

[Hk. 68]

Dubrovnik tüccârlarından olan Petro'ya Yenipazar mütesellimi olan Salih, kadı ile birlik olup sen içki içiyorsun deyip altmış kuruşunu almalarına dair.

[Hk. 69]

Rumeli ve Sofya'da ticaret yapan Dubrovnik tüccarlarından vergi istenmesine dair.

[Hk. 70]

Dubrovnik tüccarının Sofya'daki mülklerinin ellerinden alınması ve onların bölgeden sürülmelerine dair.

[Hk. 71]

Karadağ eşkıyalarının Konavle nahiyesini basıp iki adamı öldürüp iki kızını da esir alıp yüklü miktarda malı gasp etmelerine dair.

[Hk. 72]

Eşkîya zulmünden kaçıp Bosna sancağına yerleşen Latin ruhbanlarının evlerine keferenin karışmamasına dair verilen hüküm.

[Hk. 73]

Belgrad'da Ferhadpaşa Mahallesi'nde bulunan Dubrovniklilere ait ibadethanenin kullanılmayacak duruma gelmesinden dolayı tamir etmek istemelerine dair.

[Hk. 74]

Sûr-ı hümayûnum(padişahların erkek çocuklarının sünnet; kızlarının ve kız kardeşleri ile yeğenlerinin evlilik düğünleri için kullanılan genel bir tabirdir) tebrik etmek için gönderilen hediyelerin alınıp kabul edildiğine dair.

[Hk. 75]

Dubrovnik elçilerinin senelik haraçlarını teslim ettikten sonra vergiden muaf olarak ticaret yapabileceklerine dair.

[Hk. 76]

Dubrovnik işlerinin görüşülmesi için başkente gelecek olan Tomaz Vigobano'nun yerine Luka Barka'nın tayin olunmasına dair.

[Hk. 77]

Luka Barka'nın berâtının kabulüne ve vergilerden muaf olduğuna dair.

[Hk. 78]

Dubrovnik tüccarları her sene kendilerine yetecek kadar buğday ve mısırı Yenişehir, Tırhala, Hersek, Avlonya, Draç, İstifa, Talanda, Galos, Ağrıboz, İnebahtı, Neredva, Menlik ve Gabela'dan ücret karşılığında alabiliyorken, Venedik ile başlayan savaştan dolayı bu tahılların satılmamasından dolayı buldukları şikayete dair.

[Hk. 79]

Dubrovnik elçilerine bin seksen beş senesindeki haraçları teslim ettikten sonra yol emri verilmesine dair.

[Hk. 80]

Dubrovnik elçilerine bin seksen altı senesine ait cizyeleri getirecekleri zaman vaktinde ulaşması için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 81]

Dubrovnik elçilerinin bin seksen beş senesine ait olan cizyeleri hazineye teslim ettikten sonra geri dönecekleri zaman yol güvenliklerin sağlanmasına dair.

[Hk. 82]

Dubrovnik elçilerine bin seksen altı senesine ait olan cizyeleri getirecekleri zaman kendilerine yolda yardımcı olunmasına dair.

[Hk. 83]

Bosna ve Rumeli'de ticaret yapan Viti adlı Dubrovnik tüccarından vergi alınmamasına dair.

[Hk. 84]

Latin milletinden olanların ibadetlerine karışılmamasına dair verilen hüküm.

[Hk. 85]

Dubrovnik tüccarlarından senelik ödedikleri haraç dışında, yapacakları ticarete ayrıca vergi talep edilmemesine dair.

[Hk. 86]

Dubrovnik tüccarları satamadıkları mallarını alıp başka yere gitmek istediklerinde kendilerinden vergi alınmamasına dair.

[Hk. 87]

Dubrovnik tüccarların Osmanlı topraklarından aldıkları malları İstanbul, Tuna ve Rumeli'ndeki iskelelerden gemilere yüklemek istediklerinde yüzde iki akçe gümrüklerini ödedikten sonra kimsenin müdahale etmemesine dair.

[Hk. 88]

Dubrovnik elçilerine yol hükmü verilmesine dair.

[Hk. 89]

Dubrovnik tüccarların Tuna Nehri'nden ve karadan getirdikleri mallar için gümrük eminlerinin vergi istememelerine dair.

[Hk. 90]

Sofya'da ticaret yapan Dubrovnikli tüccarın ölmesi üzerine m tesellimin onun mallarını gasp edip varislerine vermemesine dair.

[Hk. 91]

Dubrovnik tüccarları senelik haracı getirdiklerinde ücret ile y k arabaları tutmak istediklerinde kimsenin mani olmamasına dair.

[Hk. 92]

Dubrovnik elçileri senelik vergileri getirirken yol güvenliklerinin sağlanmasına dair.

[Hk. 93]

Tomas ve Biho adlı tüccarlar arasında alacak-verecek sorununa dair.

[Hk. 94]

Senelik haraçlarını teslim ettikten sonra belirli vergilerden muaf olmalarına rağmen Nikola ve Rado adlı tüccarlardan araba m r r  creti adı altında zorla yetmiş beş kuruŐların alınmasına dair.

[Hk. 95]

Dubrovnik elçileri bin doksan bir senesine ait cizyeleri getirecekleri zaman yolda kendilerine yardımcı olunmasına dair.

[Hk. 96]

Dubrovnik elçileri bin doksan senesine ait olan cizyeleri getirirken Nova, Lubin ve  erњи e kazalarının yolları tehlikeli olduğu için elçileri korumak adına yanlarına adam verilmesine dair.

[Hk. 97]

Dubrovnik elçilerin bin seksen sekiz ve seksen dokuz senelerine ait cizyeleri teslim ettikten sonra geri dönecekleri zaman güvenliklerin sağlanmasına dair.

[Hk. 98]

Dubrovnikten gelecek elçilerin güvenliklerin sağlanmasına dair.

[Hk. 99]

Dubrovnik tüccarlarının kendi ve adamlarına yetecek kadar ücret karşılığında İstanbul'daki yalılardan senede bir defa üç bin m d्रे şarap alabiliyorlarken yeni bir emir ile senede bin m d्रे şarap alabileceklerine dair.

[Hk. 100]

Dubrovnik tüccarları  zi, Varna ve Balçık iskelelerinden mal yüklemek istediklerinde kendilerinden gümrük alınmamasına dair.

[Hk. 101]

Dubrovnik elçileri bin doksan iki senesine ait cizyeleri teslim ettikten sonra geri dönecekleri zaman yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 102]

Dubrovnik elçileri senelik haraçlarını teslim ettikten sonra vergilerden muaf olarak Osmanlı topraklarında ticaret yapabileceklerine dair.

[Hk. 103]

Bin doksan iki senesine ait haraçların teslim alındığına dair.

[Hk. 104]

Hersek, Yenişehir-i Fener, Ağriboz, İnebahtı ve Tırhala'dan Dubrovnik tüccarları her sene kendilerine yetecek kadar buğday ve mısır almak istemelerine dair.

[Hk. 105]

Dubrovnik elçileri senelik haraçlarını teslim ettikten sonra vergilerden muaf ticaret yapabileceklerine dair.

[Hk. 106]

Dubrovnik elçileri bin doksan üç senesine ait cizyeleri getirirken yol güvenliğin sağlanmasına dair.

[Hk. 107]

İstanbul, Edirne ve Bursa haricinde Rumeli vilayetlerinde yaptıkları ticaret için senede yüzer bin akçe haraçlarını hazineye teslim ettikten sonra, ayrıca yaptıkları ticaret için kendilerinden vergi istenmemesine dair.

[Hk. 108]

Dubrovnik tüccarının senelik haraç dışında vergi ödememek için ahidname istemelerine dair.

[Hk. 109]

Bin doksan dört senesine ait olan haracın teslim alındığına dair.

[Hk. 110]

Bin doksan dört senesi cizyeleri teslim ettikten sonra elçilere yol hükmün verilmesine dair.

[Hk. 111]

Nova kalesine bağlı bir köyde yapılan hırsızlık olayına dair.

[Hk. 112]

İskenderiye sancağına tabi Mahte adlı köyün keferesi, Dubrovniklilerden 3 kişiyi esir edip ayrıca kurtulmaları için paralarını almalarına dair.

[Hk. 113]

Dubrovnik elçileri bin doksan beş senesine ait cizyeleri teslim ettikten sonra kendilerine yol hükmün verilmesine dair.

[Hk. 114]

Dubrovnik elçileri bin doksan beş senesine ait cizyeleri teslim ettikten sonra yol hükmü istemelerine dair.

[Hk. 115]

Donanma-yı hümâyûn denize çıktığında Dubrovnik gemilerine denk gelir ise kendilerine karışılmamasına dair.

[Hk. 116]

Dubrovnik elçileri bin doksan beş senesinin cizyelerini teslim ettikten sonra geri dönecekleri zaman yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 117]

Donanma-yı hümâyûn denize çıktığında Dubrovnik gemilerine denk gelir ise kendilerine karışılmamasına dair.

[Hk. 118]

Dubrovnik tüccarlarından senelik cizye haricinde yaptıkları ticaret için ayrıca vergi talep edilmemesine dair.

[Hk. 119]

Yenipazar'daki Dubrovnik tüccarlarından Vlaho, Nikola, Anton, İstefan ve diğer tüccarlardan Vâiz olarak bilinen kişi tarafından cerahor akçesi ve vergi istenmesine dair.

[Hk. 120]

Nova Kalesi askerlerinden Vafiroğlu İbrahim, Yusuf, Mehmed Kethüdâ, Zekeriya-zâde Kenan ve diğer birkaç kişi Resanlu ve Kortik adlı köy halkının mallarını gasp etmişlerdi. Yakalanmaları üzerine gasp edilen malların bir kısmını geri vermiş ancak kalanını vermemekte diretmelerine dair.

[Hk. 121]

Dubrovnik halkından birkaç kişi denizde balık avlarken Ülgün Kalesi reîsleri tarafından kayıkları ve içlerindeki malları gasp etmelerine dair.

[Hk. 122]

Nova kalesi askerleri tarafından Dubrovnik tüccarlarından yük başına akçe talep etmelerine dair.

[Hk. 123]

Dubrovnik tüccarlarından senelik ödedikleri haraç dışında ayrıca vergi talep edilmemesine dair.

[Hk. 124]

İstanbul gümrük emininin reft ve masdariyye adıyla Dubrovnik tüccarlarından vergi talep etmesine dair.

[Hk. 125]

Bosna beylerbeyileri ve Hersek sancağına mutasarrıf olanlar Dubrovnik'e ait olan Konavle nahiyesini basmalarına dair.

[Hk. 126]

Dubrovnik elçileri bin doksan altı senesine ait haraçları getirirken vaktinde hazineye teslim edilmesi için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 127]

Dubrovnik elçileri Cankarlo Surgo ve Martiyo Cerva elçilerinin getirdikleri bin doksan beş senesine ait cizyeleri teslim ettikten sonra geri dönmeleri için yazılmıŐtır.

[Hk. 128]

Dubrovnik elçileri bin doksan altı senesine ait olan cizyeleri getirirken yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 129]

Bin doksan beş senesine ait cizyeleri getiren Cankarlo Surgo ve Martiyo Cerva'nın geri dönecekleri zaman yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 130]

Dubrovnikli Flirod Halpat'ın ölümü üzerine yerine Orsato Gobdol'un tayin olmasına dair.

[Hk. 131]

 rg p kasabasında olan Dubrovnik tüccarlarından ahidnameye aykırı vergi istenmesine dair.

[Hk. 132]

Luka ve Petre adlı Dubrovnik tüccarlarından ahidnameye aykırı vergi istenmemesine dair.

[Hk. 133]

Dubrovnik tüccarları ticaret için bir Şehirden başka bir Şehre gittiklerinde kendilerini korumak için yanlarında taŐıdıkları silaha ve giydikleri Müslüman elbiselerine kimsenin müdahale etmemesine dair.

[Hk. 134]

Varna kasabasındaki gümrük eminin Dubrovnik tüccarından zorla birkaç pastav uka alması üzerine yazılan hüküm.

[Hk. 135]

Galata'da ikamet eden Dubrovnik tüccarlarından Ciyo, Luka ve diğerleri kendileri ve adamları için evlerine şarap götürmelerine izin verilmesine dair.

[Hk. 136]

Dubrovnik tüccarları ticaret için Mısır'dan Dubrovnik'e giderler iken Trablusgarb gemicileri tarafından esir edilerek Rodos'a g t r lmelerine dair.

[Hk. 137]

Mısır'dan gelen Dubrovnik gemisinin Trablusgarp gemicileri tarafından gasp edilip İzmir'de satılmasına dair.

[Hk. 138]

Nova kalesi askerleri tarafından Dubrovnik tüccarlarından akçe talep etmesine dair.

[Hk. 139]

Daha  nce Nova Kalesi askerlerinden Vafiroğlu İbrahim, Yusuf, Mehmed Kethüdâ, Zekeriya-z de Kenan ve diğer birkaç kişi Resanlu ve Kortik adlı köy halkının mallarını gasp etmişlerdi. Yakalanmaları  zerine gasp edilen malların bir kısmını geri vermiş ancak kalanını vermemekte diretmeleri üzerine tamamının alınmasına dair tekrar verilen emir.

[Hk. 140]

Mısır'dan Dubrovnik'e giden geminin Trablusgarp gemicileri tarafından gasp edilmesi üzerine yapılan Őikayet neticesinde esirlerin buldukları yerde serbest bırakılmasına dair yazılan hüküm.

[Hk. 141]

 lg n kalesi reislerinin esir ettikleri Dubrovnklileri serbest bırakırken, kendilerinden alınan paranın iade edilmesine dair verilen emir.

[Hk. 142]

 rg p kasabasında yerleşik olarak bulunun Dubrovnik tüccarı ile Marko, Anton ve ( ) adlı zimmiler arasındaki borç meselesine dair.

[Hk. 143]

Alacahisar sancağı mütesellimleri İsmail ve Ahmed adlı yeniçerilerin Dubrovnik tüccarından zorla yüz elli dört kuruşlarını almalarına dair.

[Hk. 144]

 rg p kazasında bazı kişilerin kalacak yerleri olmasına rağmen Dubrovnik tüccarlarının evleri üzerine ev yapmaya çalışmalarına dair.

[Hk. 145]

Alacahisar sancak beyi İbrahim, haksız yere Dubrovnik tüccarından bin doksan altı senesinde dört yüz elli kuruşunu almasına dair.

[Hk. 146]

Dubrovnik tercümanı Luka ile el-Hac Mustafa ve İbrahim Reis arasındaki gemi meselesine dair.

[Hk. 147]

Dubrovnik tüccarları senelik vergilerini ödedikten sonra Osmanlılardan buğday ve mısır almak istemelerine dair.

[Hk. 148]

Dubrovnik elçileri senede bir defa yedi bin m dre şarap almak istediklerinde kendilerine müdahale edilmemesinde dair.

[Hk. 149]

Dubrovniklilere ait geminin Trablusgarb gemicileri tarafından İzmir'de İbrahim ve Hacı Mustafa adlı kişilere satılmıştı. Gerçek sahipleri ortaya çıkınca bu kişiler biz gemiye çok masraf yaptık ücretimiz ödenmez ise gemiyi vermeyeceklerini belirmeleri üzerine yazılan şikayete dair.

[Hk. 150]

Dubrovnik gemisi reislerinden Ancolo İstanbul'dan malları yükleyip Dubrovnik'e giderken yolda kendisine müdahale edilmemesine dair.

[Hk. 151]

Korsan elinden kurtulmuş bir Dubrovnik gemisinin serbestçe ülkesine dönebilmesi için verilen izne dair.

[Hk. 152]

Nova kalesi reislerinin Dubrovnik tüccarların mallarını taşıyanlardan para istemelerine dair.

[Hk. 153]

Dubrovnik terc manının senelik aldıkları iki bin m dre şarabı bu sene de almak istemesine dair.

[Hk. 154]

Bin doksan altı senesine ait haracın teslim alındığını ve elçilere yol hükmü verildiğine dair.

[Hk. 155]

Dubrovnik tüccarı bin doksan yedi senesine ait cizyeleri getirirken zamanında hazineye ulaşması için kira bargirlerin tedarik edilmesine dair.

[Hk. 156]

Dubrovnik tüccarlarından iskelelerde gemilere yükledikleri mallar için vergi istenmemesine dair.

[Hk. 157]

Bin doksan altı senesindeki haraçları teslim ettikten sonra geri dönecek elçilerin yol güvenliklerinin sağlanmasına dair.

[Hk. 158]

Dubrovnik elçilerin bin doksan yedi senesine ait olan cizyeleri getirirken yol güvenliğinin sağlanmasına dair.

[Hk. 159]

Dubrovnikli bir esirin serbest bırakılmasına dair.

3. Transkribe Metin

[s. 52]

[Hk. 1]

Bosna beglerbegisine ve Rumeli ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan sancak begleri ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan kâdîlar ve mîr-i mîrân ve mirlivâ mütesellimleri ve voyvoda ve nâzırlar ve kılâ' dizdârları ve iskele emînleri ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet [ve] sadâkatleri muktezâsınca bin yetmiş dokuz senesinde vâki' olan cizyelerin kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Civonya Çiron ve Matoyota nâm elçiler ile südde-i sa'âdetime götürüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümayûnumla girü Dubrovnik'e teveccüh ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mürûr u ubûr ettirilip yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülere ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve lâzım olan yerlerde bârgîrler ile kirâ arabaları tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere çayırlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara

olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerini korumak için Dubrovniklilere Müslümân esbâbı giyüp âlet-i harb götürmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrûh üzere mezkûrlar dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp âlât-ı harp götürdüklerinde ve mehmûz takınup ve ok ve kılınc ve şiş ve yay ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında kimesneye rencide ettirtmeyüp ahz ve celb sebebiyle ta'addî ider zuhûr iderse men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar ibkâ eylesin deyü yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene 1081/ 29 Cemaziyelahir 1081 [13 Kasım 1670]

Bir sûreti: Aynı ile vech-i meşrûh üzere bin seksen senesinde cizye ile gelen Miho Çiron ve Bernardo Surgon nâm elçiler nâmına tahrîr olunup yedlerine mu'tâd üzere virilmiştir. Fi't-târîhi'l-mezbûr. [Fî evâhiri C. sene 1081]

[Hk. 2]

Bosna beglerbegisi ve Rumeli ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan sancak begleri ve zikr olunan sancaklarda vâki' kâdîlar ve zikr olunan kazâlarda vâki' kılâ' ve palanka dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçileri olan ( ) ve ( ) nâm elçiler dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen bir senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa'âdetime elçileriyle getürdüklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta'rruz ettirmeyüp emîn ve sâlim birbirinize ulaştırup ve lâzım olan yerlerde bârgîrler ile kirâ arabası tutuvirüp akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayirlara konduklarında kimesne mâni' olmayup [Sayfa: 53] ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka virilmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda mezkûrlar her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ve kasabât ve kurâda kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve sâir esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların akçeleriyle tedârük ettirüp lâzım gelen yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabasın tutuvirüp emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve îsâl eyleyüp ve lâzım gelen konağa konduklarında ve çayirlara inmek murâd etdiklerinde kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kulağuzlar koşup ve kifâyet mikdârı bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerini korumak için Dubrovnikli'ye Müslümân esbâbı

giyüp ve âlât-ı harb götürmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrûh üzere dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbi giyüp âlât-ı harb götürüp ve mehmûz takınup ve kılınç ve ok ve yay ve şiş ve sâir âlât-ı harb götürdüklerinde kimesne rencide ve remide eylemeyeler onun gibi ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin ve siz ki neferât ağalarınız mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât koşup hazîneye zarar erişdirmeyüp emîn ve sâlim südde-i sa'âdetime îsâl eylesiniz Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyemin kadîmî harâc-güzârı olup 'ubûdiyyet ve itâ'atde sâbit-kadem olmağla elçileri ve tercümân ve âdemleri sıyânet ve himâyet olunup mer'î ve muhterem olmaları lâzımdır ona göre mukayyed olup hara ile emîn ve sâlim südde-i sa'âdetime îsâl itmekde dakîka fevt eylemeyesiz şöyle bilersiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ eylesiniz deyü yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene 1081/ 29 Cemaziyelahir 1081 [13 Kasım 1670]

[s. 53]

[Hk. 3]

Mefâhiru'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye merâci'u'l-küberâi't-tâifeti'l-İseviyye Dubrovnik begleri hutimet avâkıbuhum bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki: Bundan akdem südde-i seniyye-i sa'âdet-meâb ve 'atabe-i 'aliyye-i izzet-destgâhıma gönderdiğiniz bezgâdelerinizden kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Civonya Çiron ve Matoyota nâm elçiler ile irsâl olunan mektûbunuz terceme ve telhîs olunup mefhûmu pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i hüsrevâneme arz olundukda mazmûn-ı itâ'at-makrûnunda âbâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enârallâhü te'âlâ berâhinehümün zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından ilâ hâzel-ân âsitâne-i sa'âdetimin harâc-güzârı ve doğruları olup itâ'at ve 'ubûdiyyetde sâbit-kadem ve kemâl-i sadâkat ile râsih-dem olmağla üzerinize lâzım gelen harâcınızı merkûmân elçileriniz ile irsâl eylediğiniz tahrîr olunup dahi lisânen her ne tahrîr ve i'lâm eyledüler ise cümlesine ilmi şerîf-i âlem-şümûl-i pâdişâhânemiz muhît ve şâmil olmuşdur ve elçilerinizin getirdükleri bin yetmiş dokuz senesi harâcı teslîm-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp buyurdum ki ( ) vusûl buldukda cibilletinizde mermûz olan sadâkat ve ihlâs muktezâsınca kemâ-kân câdde-i 'ubûdiyyetde sâbit-kadem olup memleketinize karîb olan serhadd-i mansûrem ahâlîsiyle hüsn-i sülûk ve mahabbet üzere geçünüp ol serhadleri harbî kefere eşkiyâsından gereği gibi himâyet ve sıyânet üzere olunuz ve fimâ ba'd memleketinizin harâcın olıgeldiği üzere cem' ve tahsîl ve tedârük ve tekâmül eyleyüp ve vakt ü zamânıyla dergâh-ı sa'âdet-dest-gâhıma irsâl ve îsâl eyleyüp devlet-i aliyyeme müte'allık ol serhadlerde zuhûr iden ahvâli ve sâir lâzımül-arz olan

husûsu alet-tevâlî yazup arz ve i'lâmdan hâlî olmayasız şöyle bilesiz. Tahrîran Fî evâhiri C. sene [10] 81/ 29 Cemaziyelahir 1081 [13 Kasım 1670]

Bir Sûreti: Mu'tâd-ı kadîm ve vech-i meşrûh üzre bin seksen senesinin harâcın teslîm iden Miho Çiron ve Bernardo Surgon nâm elçiler yedine virilmiştir. Fî't-târîhi'l-mezbûr. [Fî evâhiri C. sene 1081]

[s. 54]

[Hk. 4]

Lubin ve Nevesin ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovanik elçileri olan kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçiler dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup cedd-i emcedim merhûm Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i devlet-âşiyânıma olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşaallâhu te'âlâ bin seksen bir senesinde kadîmden göndere geldükleri üzere der-i devletime gönderdükleri hazîneyi tahmîl için taht-ı kazâlarınızdan akçeleriyle ve vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirmek bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi Dubrovnik begleri zikr olunan seneden kadîmden göndere geldükleri üzere der-i devlet-medârıma irsâl eyledükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazâlarınızda akçeleriyle ve vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük eyleyüp min ba'd emri şerîfime ve mu'tâd-ı kadîme muhâlif kimesne iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükmi hümayûnumu ellerinde ibkâ idüp alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın deyü tahrîr olunmuştur. Fî evâhiri C. sene [10]81/29 Cemaziyelahir 1081 [13 Kasım 1670]

[Hk. 5]

Bosna Eyâleti'ne mutasarrıf olan vezîr ( ) paşaya ve Rumeli beglerbegisine ve zikr olunan eyâletlerde vâki' olan sancak beglerine ve zikr olunan sancaklarda vâki' olan kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki' kılâ' ve palanka dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağaları ve iskele emînleri ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) nâm elçiler dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâclarını südde-i sa'âdetime gönderüp ve Hazîne-i Âmireme her sene teslîm eyleyüp ol mukâbeledede bâzârgân ve re'âyâları diledikleri yerde memâlik-i mahrûsemde sâkin olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hidmetinden ve kassâbiyeden ve sâir avâriz-ı dîvaniyye ve tekalîfi örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencîde ettirmeye

deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olup hâlâ Dubrovnik elçilerinin baştercümânı olan dârende Anderya nâm tercümân ve sâirleri ahidnâme-i hümâyûn ve ellerinde mâliyeden olan evâmir-i şerîfeye muhâlif ba'zı kimesneler tekâlîf-i mezbûre ve sâir tekâlîf ile rencîde ve ta'addî eyledüklerinde men' olunmak için emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan evâmir-i şerîfim mûcebince amel idüp dahi husûs-ı mezbûra gereği gibi mukayyed olup mezkûrları ve sâir taht-ı kazânızda sâkin olan Dubrovniklileri tekâlîf-i mezbûre ve sâir vâki' olan tekâlîf için mübâşir olanlara rencîde ve remîde ettirmeyesiz ve bi'l-cümle memâlik-i mahrûsemde ve kasabât ve kurâda sâkin olanlar ve şehirden şehire ve kasabadan kasabaya gezüp ticâret idenler zikr olunan tekâlîfden umûmen Rumeli'nde vâki' olan sâir tekâlîfden dahi mezkûrlar mu'âf ve müsellemlerdir mâliye ve dîvân tarafından selâtîn-i mâziyeden berü ellerinde olan evâmir-i şerîfeye ve kadîmden olıgelene muhâlif ta'addî [Sayfa: 55] ve tecâvüz ittirmeyesiz ve mezbûrlar ticâret için memâlik-i mahrûsemde gezdüklerinde kendülerini harâmî ve eşkiyâdan korumak için Müslümân esbâbı giyüp dülbend sarınup kırmızı kalpak giyüp ve kalkan ve yelken takye giyüp ve mehmûz takınup ve yakalı zırh gömleği giyüp ok ve kılınc ve şiş ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında ve ata bindiklerinde kendülerine ve atlarına ve esbâb [ve] eskâllerine ve metâ'larına ve âdemlerine kimesneye dahl ü ta'arruz ettirmeyesiz ve umûr-ı mühimme için memâlik-i mahrûsemde ulak ile gelen ve giden dergâh-ı mu'allâm çavuşları ve kapıcıları rast geldükleri yerlerde ve karyelerde ve ma'berlerde sâkin oldukları yerlerde ulak nâmıyla davarların almayup ve aldırmayup men' u def' eyleyesiz ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât ile kulağuzlar koşup emîn ve sâlim birbirinize irsâl eyleyesiz onun gibi ahz ve celb için rencîde idenleri men' u def' idüp memnû' olmayanı ve muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle vukû'u üzere yazup arz eyleyesiz olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyüp ahidnâme-i hümâyûnuma ve dîvan ve mâliye tarafından ellerinde olan evâmir-i şerîfeye ve olıgelene muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüp alâmeti şerîfe i'timâd kılınız. Tahrîran Fî evâili şehri Cemâziye'l-âhir sene ihdâ ve semânîn ve elf./ 10 Cemaziyelahir 1081 [25 Ekim 1670]

[s. 55]

Bir Sûreti: Dârende Maro nâm bâzergâna yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir Sûreti: Dârende Luka nâm bâzergâna yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir Sûreti: Dârende ( ) nâm bâzergâna yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir Sûreti: Dârende ( ) nâm bâzergâna yazılmışdır. Fî't-târîhi'l-mezbûr.

[Hk. 6]

Ordu-yı hümâyûndan Âstâne-i Sa'âdete varup gelince yol üzerinde vâki' olan kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki' kethüdâyerleri ve yeniçeri serdârlarına hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçisi olan Corci Puke nâm elçi ordu-yı hümâyûna arz-ı hâl sunup kadîmden âsitâne-i sa'âdetde virile gelen hedâyâların virmek için revâne olmağla âsitâne-i sa'âdete varup gelince yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülere ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına âhardan bir vechile kimesneye dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve iktizâ ettikde kirâ arabası ve bekçiler ta'yîn eyleyüp ve bârgîr tutmak murâd ettikde kirâsın virmek üzere kimesne mâni' olmayup emîn ve sâlim âsitâne-i sa'âdete irsâl ba'dehû avdetinde kimesne mâni' olmamak bâbında kânûn üzere emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden kânûn-ı kadîme vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi mezkûr âsitâne-i sa'âdete varup ba'dehû girü ordu-yı hümâyûna gelince yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendüye ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına âhardan kimesneye bir vechile dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde [Sayfa: 56] ve iktizâ ettikçe akçeleriyle kirâ arabası ve bârgîr tutmak murâd etdikde kimesne mâni' olmayup emîn ve sâlim irsal ve îsâl eylesiz deyü emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâili şehr-i Rebî'u'l-âhir sene isnâ ve semânîn ve elf./10 Rebiulahir 1082 [16 Ağustos 1671]

[s. 56]

[Hk. 7]

Sofya kâdisına hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçisinin tercümânı olan dârende Kyut nâm tercümân ordu-yı hümâyûna arz-ı hâl idüp kazâ-i mezbûrda Kaloyani mahallesinde tasarrufunda olan bir mülk menzilinın kadîmden kârîzi civârında vâki' Arden Piyade nâm yehûdî ve sâir sâkin olanların menzilinın içinden mürûr ider iken mezbûrlar şirrete sâlik olup kârîz geçdiğine rızâlarımız yokdur sed çekeriz deyü dâimâ bunu rencîde ve remîdeden hâlî olmadıkların ve bu bâbda Şeyhü'l-islâm'dan fetvâ-yı şerîfesi olduğun bildirüp mücebince amel olunup men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda mukaddemâ bir def'a şer'le görülüp fasl olunmayan husûsları tamâm hakk u adl üzre tefahhus ve fetvâ-yı şerîfesine nazar eyleyüp göresin arz olunduğu üzere olup fetvâ-yı şerîfe da'vâsına muvâfık ise ol bâbda muktezâyı emr-i şer'-i kavîmle âmil olup dahi min ba'd şer'-i şerîfe ve fetvâ-yı münîfe ve emr-i hümâyûn ve kadîme muhâlif kimesneye iş ve

bunu rencîde ve remîde ettirmeyüp men' u def' eylesin kaziyjede medhali olmayanları dahl ü ta'arruz ettirmeyüp eslemeyenleri yazup bildirüp bu husûs için bir dahi emrim varmalı eylemeyesin deyü hükm yazılmışdır. Fî evâili şehr-i Rebî'u'l-âhir sene isnâ ve semânîn ve elf./10 Rebiulahir 1082 [16 Ağustos 1671]

[Hk. 8]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf ( ) dâme ikbâlühûya ve livâ-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara hüküm ki: Foça kâdîsi olan Mevlânâ Mehmed ordu-yı hümâyûna mektûb gönderüp livâ-i mezbûrda ücret ile tutulup Dubrovnik bâzergânlarının metâ'larını taşıyan kalamar tâifesi umûmen meclisi şer'-i şerîfe varup izhâr-ı tezallüm idüp hilâf-ı şer'-i şerîf zarar ve ta'addîlerimiz ve fasl olunmak îcâb ider hâllerimiz yoğiken birkaç seneden berü ehl-i örf tâifesi hilâf-ı şer'-i şerîf ve bilâ-emr her birimizden muhdes olan velense bahâ nâmıyla ziyâde akçe alup hilâf-ı şer'-i şerîf küllî ta'addî ve tecâvüz itmeleriyle men' u def' olunmak recâsına arz eylediği ecilden mu'tâdı kadîme muhâlif hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda husûs-ı mezbûra tamâm hakk u adl üzre mukayyed olup göresin arz olunduğu üzere ise eyyâm-ı adâlet-encâmımda bir vechile re'âyâya zulm ve ta'addî olunduğuna kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur ehl-i örf tâifesine muhkem tenbîh ü te'kîd eylesin ki velense bahâ nâmıyla ve âhar vechile hilâf-ı şer' ve mu'tâd-ı kadîme mugâyir bilâ-emr-i şerîf akçe talebiyle rencîde ve remîde etmeyeler ve ettirmeyüp men' u def' eylesin memnû' olmayup girü ta'addî iderler ise arz ve i'lâm eylesin min ba'd şer'-i şerîfe ve emr-i hümâyûnuma ve mu'tâd-ı kadîme mugâyir bir vechile kimesneye rencîde ve remîde ettirtmeyesin ve ba'de'nazar ibkâ eylesin deyü yazılmışdır. Fî evâsıtı R. sene [10]82/ 20 Rebiulahir 1082? [26 Ağustos 1671]

[s. 57]

[Hk. 9]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ( ) dâme ikbâlühûya ve Yenişehir-i Fener kâdîsına ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Tırhala ve Gabela ve Neredva ve Menlik ve livâ-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara ve Gabela ve Neredva ve Menlik iskelesi emînleri ve nâzırları ve kılâ' dizdârları ve neferât ağalarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri olan ( ) ve ( ) ordu-yı hümâyûna arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri ibtidâ-i âl-i Osmân'dan merhûm Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa'âdetlerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü cizye kabûlü ile abd-i sadâkatkârlar olmağla ol mukâbelede kendü kifâf-ı nefsleri için her sene Yenişehir ve Tırhala ve Hersek ve Avlonya ve Draç ve İstifa ve Talanda ve Galos ve

Ağrıboz ve İnebahtı ve Neredva ve Menlik ve Gabela ve tevâbi‘i iskelelerinde vâki‘ havâssı hümâyûnum terekesinden ve sâir bulunan yerlerden akçeleri ile üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virile gelüp ve lâkin Venedikli ile olan adâvet zuhûr edelden bu âna gelince virilmeyüp bi-hamdillâhi te‘âlâ sulha mübeddel olmağla kadîmden virile geldiği üzere zikr olunan üç bin müd buğday ve üç bin darı ve zikr olunan iskelelerden virilip varup Dubrovnik'e dâhil olunca âdemlerine ve gemilerine iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ümenâ ve ummâl ve askerî ve sâir ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesne dahl ü ta‘arruz eylememek için mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince müceddeden emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre mezkûrlara akçeleri ile üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virilmek emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen evâmir-i şerîfim mücebince zikr olunan Dubrovnik beglerine taht-ı hükûmetinizde bulunan havâss-ı hümâyûn terekesinden ve gayri yerlerden kânûn-ı kadîm üzere her keyl-i İstanbulî yirmi vukiyye olup üç bin müd buğday ve üç bin müd darı altmış bin keyl olmak hesâbı üzere akçeleri ile narh-ı rûzî muktezâsı üzere aliverüp âdemlerine teslim idüp siz ki müfettiş ve kâdîlarsız narh-ı rûzîyi sicill-i mahfûza kayd eyleyüp ellerine temessük virildikten sonra gemilerine tahmîl eyleyüp Dubrovnik'e gönderesiz zikr olunan buğday ve darı mahall-i mezbûra varunca âdemlerine ve gemilerine ümenâ ve ummâl ve nüzzârdan ve askerî ve ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesneyi dahl ü ta‘arruz ettirmeyüp ta‘addî üzre olanları men‘ u def‘ eylesesiz iştirâ olunan buğdaydan ve darıdan kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde iki akçelerin aldırup bir akçe ve bir habbe ziyâde aldirmayasız ve bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup ta‘yîn olunandan ziyâde bir kile buğday ve bir kile darı virilmeyüp ve bu bahâne ile harbî kefereye tereke virilmekten ihtiyât ve ihtirâz üzre olasız şöyle ki harbî kefereye tereke virildiği istimâ‘ olunsa her biriniz azl ile iktifâ olunmayup gereği gibi hakkınızdan gelinmek mukarrerdir ona [göre] basîret ve intibâh üzre olasız Dubrovnik begleri üç yüz seneden mütecâviz ‘atebe-i ‘ulyâma ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem olmağla bî-vech âdemlerine ta‘addî olunup ta‘cîz ve tazyîk olunduklarına kat‘â rızâ-yı şerîfim yokdur ba‘zı kimesneler ahz ve celb için zikr olunan buğdayı ve darıyı almağa mâni‘ olurlar ise ol makûleleri men‘ u def‘ idüp memnû‘ olmayanları muhtâc-ı arz olanlardan ise isim ve resmleri ile yazup arz eyleyüp değiller ise şer‘le haklarında lâzım geleni icrâ eylesesiz ve havâss-ı hümâyûnum terekesinden mezkûrlara kifâyet mikdârı buğday ve darı bulunmaz ise sâir bulunan yerlerden narh-ı rûzî üzere akçeleri ile aliverüp üç bin müd buğday ve üç bin müd mikdârı darıyı tekmîle ihtimâm eylesesiz deyü tahrîr olunmuşdur. Fî evâhiri R. sene [10]83/ 29 Rebiulahir 1083 [24 Ağustos 1672]

[s. 58]

[Hk. 10]

Rumeli Beglerbegisi Mehmed Paşa dâmet me‘âlîhiye ve eyâlet-i mezbûrede vâki‘ olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp eyâlet-i mezbûrda olan manastırlarda ve deyrlerde olan ruhbânları gezüp ve dolaşup Latin milletinden olan re‘âyâyâya nasîhat ve âyînlerine muhâlif olan işlerden men‘ idüp gezdükleri ve konup göçdüğü yerlerde ve kudâs ve İncil okuduklarında hilâf-ı şer‘-i şerîf kimesne rencîde eylemeyeler deyü selâtîn-i mâziyeden ellerinde olan ahidnâmeleri ve evâmir-i şerîfeleri var iken hâlâ râhibleri olan Anton Piskopos nâm râhibleri Sırf papasları ve râhibleri ve medrepelidleri vladikaları ve patriki Latin milletinden olan re‘âyânın umûruna karışup bunlara küllî muzâyaka virmekle mukaddemâ emr-i şerîfim ile men‘ olunmuş iken memnû‘ olmayup ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve evâmir-i şerîfe mugâyir bunlara muzâyaka virüp umûrlarına karışup ta‘addî eyledüklerinden gayri ba‘zı eşkıyâ ve ehl-i fesâd mücerred ahz ve celb için bunları rencîde eyledüklerin bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mücebince kemâ-kân Rumeli Eyâleti'nde gezüp Latin milletinden olan re‘âyâyâya nasîhat ve [âyînlerine] muhâlif işlerden men‘ idüp ve kadîmden alıgeldikleri âyidelerin cem‘ idüp Sırf ruhbânları ve gayri milletten olan râhibler ve papaslar vladikalar ve medrepelidler dahl ü ta‘arruz eylemeyüp ve ol makûle eşkıyâ ve ehl-i fesâd dahi ta‘addî eylemeyüp men‘ u def‘ olunmak için mukaddemâ emr-i şerîfim virilmekle mücebince inâyet recâ eyledükleri ecilden şer‘-i şerîfe mugâyir evzâ‘ları olmadıkca hilâf-ı şer‘-i şerîf rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi mezbûrlar ve sâir râhibler emr-i şerîfimle her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfim mücebince Latin milletinden olan re‘âyâları ve gayri milletten olan râhibleri ve papasları ve medrepelidleri vladikaları patrîki müdâhale ettirmeyüp mezbûrlar âyîn-i bâtılların icrâ idüp ve olıgeldiği üzere âyidelerin alalar mezkûrlar memnû‘ olmayup Latin milletinden olan re‘âyâyâya ve manastırlarına ve avâyidlerine müdâhale idüp girü ziyâde muzâyaka virirler ise şer‘le haklarında lâzım geleni icrâ eylesiz ve mezbûrlar gezüp dolaşdıkları yerlerde ve kasabât ve kurâda ve menâzil ve merâhilde ve hilâf-ı şer‘-i şerîf vaz‘ları sâdır olmayınca kimesneye rencîde ve remîde ettirtmeyüp himâyet ve sıyânet üzre olası ve mezbûr Sırf râhibleri garaz ve ta‘assub idüp ba‘zı eşkıyâyı bunların üzerine havâle idüp küllî akçelerin aldırup ta‘addî iderler imiş ol makûleleri dahi men‘ u def‘ idüp min ba‘d bunların hilâf-ı şer‘-i şerîf bir akçe ve bir habbelerin aldurmayasız ve bi‘l-cümle ellerinde selâtîn-i mâziyeden olan ahidnâmelerine ve

evâmir-i şerîfeye mugâyir mezbûrların rencîde ve remîde olduklarına rızâ-yı şerîfim yokdur bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup mezkûrlara ellerinde olan ahidnâmelerine mukaddemâ ve hâlâ virilen evâmir-i şerîfe muhâlif ve mugâyir kimesneye bir vechile rencîde ve remîde ettirmeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu mezbûrûn râhiblerin ellerinde ibkâ idüp alâmet-i şerîfeme i'timâd kılâsız. Fî evâhiri R. sene [10]82/ 29 Rebiulahir 1082 [4 Eylül 1671]

Bir Sûreti: Aynıyla Mira İlya nâm râhibe yazılmışdır. Fî evâsıtı Za. sene [10]86/ 20 Zilkade 1086 [5 Şubat 1676]

[s. 59]

[Hk. 11]

Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan sancak beglerine ve zikr olunan sancaklarda vâki' olan kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki' kılâ' ve palanka dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve iskele emînleri ve sâir zâbitlere ve iş erlerine hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçileri kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Mazokoga ve Corci Puke nâm elçiler dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâcların dergâh-ı mu'allâma gönderüp ve Hazîne-i Âmireme her sene teslîm eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyeden ve sâir avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' ve şîrâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencîde ettirilmeye deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olup hâlâ Dubrovnik bâzergânlarından dârende-i fermân-ı hümâyûn ( ) ve sâir bâzergânların ahidnâme-i hümâyûn ve ellerinde mâliyeden evâmir-i şerîfeye muhâlif ba'zı kimesneler tekâlîf-i mezbûre ve sâir tekâlîf ile rencîde ve ta'addî eyledüklerinde men' olunmak için emri şerîfim recâ eyledükleri ecilden buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan evâmir-i şerîfim mücebince amel idüp dahi husûs-ı mezbûra gereği gibi mukayyed olup göresin mezkûrları ve sâir taht-ı kazânızda sâkin olan Dubrovniklileri tekâlîf-i mezbûre ve sâir vâki' olan tekâlîf için mübâşir olanlara rencîde ve remîde ettirmeyesiz ve bi'l-cümle memâlik-i mahrûsemde ve kasabât ve kurâda sâkin olanlar ve şehirden şehire ve kasabadan kasabaya gezüp ticâret idenler zikr olunan tekâlîfden umûmen Rumeli'nde vâki' olan sâir tekâlîfden dahi mezkûrlar mu'âf ve müsellemlerdir mâliye ve dîvân taraflarından selâtîn-i mâziyeden berü ellerinde olan evâmir-i şerîfeye ve kadîmden olıgelene muhâlif ta'addî ve tecâvüz ittirmeyesiz ve mezbûrlar ticâret için memâlik-i mahrûsemde gezdüklerinde

kendülerin harâmî ve eşkıyâdan korumak için Müslümân esbâbı giyüp dülbend sarınup kırmızı kalpak ve yelekî takye giyüp ve kalkan götürüp ve mehmûz takınup ve yakalı zırh gömleği giyünüp ok ve kılınç ve şîş ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında ve ata bindiklerinde kendülerine ve atlarına ve esbâb ve eskâllerine ve metâ'larına ve âdemlerine kimesneye dahl ü ta'arruz ettirmeyesiz ve umûr-ı mühimme için memâlik-i mahrûsemde ulak ile gelen ve giden dergâh-ı mu'allâm kapucuları rast geldükleri yerlerde ve karyelerde ve ma'berlerde ve sâkin oldukları yerlerde ulak nâmıyla davarların almayup ve aldırmayup men' u def' eylesesiz ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât ile kulağuzlar koşup emîn ve sâlim birbirinize irsâl eylesesiz onun gibi ahz ve celb için rencîde idenleri men' u def' idüp memnû' olmayanı ve muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle yazup arz eylesesiz olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyüp ahidnâme-i hümâyûna ve dîvân ve mâliye taraflarından ellerinde olan evâmîr-i şerîfeye ve oligelene muhâlif kimesneye iş ettirmeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ. Fî evâsıtı C. sene 1082/ 20 Cemaziyelahir 1082 [24 Ekim 1671]

Bir sûreti: Vech-i meşrûh üzere aynıyla ( ) nâmına tahrîr olunmuşdur. Fi't-târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti: Vech-i meşrûh üzere aynıyla ( ) dârende ( ) nâmına tahrîr olunmuşdur. Fi't-târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti: Vech-i meşrûh üzere aynıyla dârende ( ) nâmına tahrîr olunmuşdur. Fi't-târîhi'l-mezbûr

[s. 60]

[Hk. 12]

Bosna beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan sancak beglerine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan mîr-i mîrân ve mîrlivâ mütesellimleri voyvoda ve nâzırlar ve kılâ' ve palanka dizdârları ve iskele emînleri ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen iki senesinde vâki' olan cizyelerin kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesfihiyye ( ) ve ( ) nâm elçileriyle ordu-yı hümâyûnuma gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümâyûnumla girü Dubrovnik'e teveccüh ve revâne olmalarıyla emîn [ve] sâlim mürûr u ubûr ettirilip yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olur ise hilâf-ı

şer‘ ve kânûn kendülere ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta‘arruz ettirmeyüp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabaları tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayırlara konduklarında kimesne mâni‘ olmayup ve mahûf u muhâtarâ olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler ta‘yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerin korumak için Dubrovnıklilere Müslümân esbâbı giyüp âlât-ı harb götürdüklerinde ve mehmûz takınup ve ok ve yay ve kılınç ve şiş ve sâir âlât-ı harb taşıduklarında kimesneye rencîde ettirmeyüp ahz [ve] celb sebebiyle ta‘addî ider zuhûr ider ise men‘ u def‘ eyleyüp memnû‘ olmayanların şer‘le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin şöyle bilesin ve ba‘de'n-nazar ellerinde ibkâ. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 13]

Mefâhiru'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye merâci‘u'l-küberâi't-tâifeti'l-İseviyye Dubrovnik begleri hutimet avâkıbuhum bi'l-hayr tevkî‘ bundan akdem südde-i seniyye-i sa‘âdet-meâb ve ‘atebe-i ‘aliyye-i izzet-destgâhıma gönderdiğiniz begzâdelerinizden kıdvetey-i a‘yânî'l-milleti'lMesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçiler ile irsâl olunan mektûbunuz terceme ve telhîs olunup mefhûmu pâye-i serîr-i sa‘âdet-masîr-i hüsrevâneme arz olundukda mazmûn-ı itâ‘atmakrûnunda âbâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te‘âlâ berâhinehümün zamân-ı sa‘âdet-iktirânlarından ilâ hâzel-ân âsitâne-i sa‘âdetimin harâc-güzârı ve doğruları olup itâ‘at ve ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem ve kemâl-i sadâkat ile râsih-dem olmağla üzerinize lâzım gelen harâcınızı merkûmân elçileriniz ile îsâl eylediğiniz tahrîr olunup dahi lisânen her ne takrîr eylediler ise cümlesine ilm-i şerîf-i âlem-şümûl-ı pâdişâhânemiz muhît ve şâmil olmuştur ve elçilerinizin getürdükleri bin seksen iki senesinde harâcın teslim-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp buyurdum ki ( ) vusûl buldukda cibilletinizde mermûz olan sadâkat ve ihlâs muktezâsınca kemâ-kân câdde-i ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem olup memleketinize karîb olan serhadd-i mansûrem ahâlîsi ile hüsn-i sülûk ve muhabbet üzre geçinüp ol serhadleri harbî kefere eşkiyâsından gereği gibi himâyet ve sıyânet üzre olasız ve fimâ ba‘d memleketinizin harâcın olıgeldiği üzere cem‘ ve tahsîl, tedârük ve tekmîl eyleyüp ve vakt ü zamânıyla dergâh-ı sa‘âdet-destgâhıma irsâl ve îsâl eyleyüp devlet-i aliyyeme müte‘allık ol serhadlerde zuhûr iden ahvâli ve sâir lâzımü'l-arz olan husûsu ale't-tevâlî yazup arz ve i‘lâmdan hâlî olmayasız şöyle bilesiz. Tahrîran Fî evâhiri C. sene [108]2/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 61]

[Hk. 14]

Sofya kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçilerinin baştercümânı olan dârende Kyut(?) nâm tercümân ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup nefsi Sofya'da Kaloyani(?) nâm mahallesinde olan bir mülk hânesi için umûmen vâki' olan tekâlîflerden ahidnâme-i hümâyûn mücebince mu'âf ve müsellemler olup lâkin mahalle ahâlîleri teklîf talep idüp rencîde olduğun bildirmekle Dubrovnik üzerlerine ta'yîn olunan harâcların sütte-i sa'âdetime gönderüp her sene teslîm-i hazîne eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkin ve mütemekkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve top hizmetinden ve kassâbiye ve sâir avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden ve şimden girü gayri bid'atler ihdâs olursa cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmayup ve mu'âf [ve] müsellemler olup hilâf-ı şer'-i şerîf kimesne rencîde eylemeyeler deyü ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olmağın vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmîr-i şerîfeye muhâlif tekâlîf-i mezbûre ve sâir teklîf ile rencîde ve ta'addî olduğun bildirüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan evâmîr-i şerîfim mücebince amel idüp dahi husûs-ı mezbûra gereği gibi mukayyed olup mezkûru tekâlîf-i mezbûre ve sâir vâki' olan tekâlîf için mübâşir olanlara rencîde ve remîde ettirmeyesiz ve bi'l-cümle zikr olunan tekâlîflerden umûmen Rumeli'nde vâki' olan sâir tekâlîfden dahi mezkûrlar mu'âf ve müsellemlerdir mâliye ve dîvân taraflarından selâtin-i mâziyeden berü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmîr-i şerîfeye ve kadîmden olıgelene muhâlif ta'addî ve tecâvüz ittirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâhiri [C] sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 15]

Rumeli beglerbegisine ve Üsküb ve Bihor kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânlarından Anderya nâm bâzergânın karındaşı oğlu İvan nâm bâzergân Dubrovnik'den gelür iken Bihor kazâsına tâbi' Yenice nâm karyeden Çoğuz Mehmed ve Murad ve İsmail ve diğeri Murad nâm şakîler yolların basup mezbûr İvan ile hidmetkârı Petre nâm zimmîyi katl ve gâret eyledükleri bin seksen altın ile elli altı pastav çuka kazâ-i mezbûrda sâkin Mehmed Hoca nâm kimesne ile Radovak(?) nâm zimmî ellerinde bulunmağla bundan akdem emr-i şerîfimle varup şer'le da'vet eyledükde mezbûr dahi mezbûrların ellerinde bulunan eşyâların talep eyledükde virmekte ta'allül ve inâd eyledüklerin ve bu bâbda hüccet-i şer'iyyesi olduğun bildirüp mücebince amel olunup şer'le alıvirilmek bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğın şer'le görülmek emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre ihzâr-ı husamâ kılıp husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a

şer'le görölüp fasl olmayup on beş sene mürûr etmiş değil ise tamâm hakk u adl üzere mukayyed ve hüccet-i şer'iyeye nazar idüp göresin arz olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâyı şer'-i kavîm ve mazmûnu muvâfık-ı şer'-i şerîf olup alâ-vechi'l-hasım sâbit ve zâhir olan hüccet-i şer'iyeye mücebince amel idüp dahi ba'de's-sübût şer'le teveccüh iden hakkın sâhibine hükm idüp bi't-tamâm alıverüp min ba'd şer'-i şerîfe ve hüccet-i şer'iyeye ve emr-i hümâyûnuna muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin kazıyyede eslemeyeni husûs. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 16]

Kili kâdîsına hüküm ki: Ordu-yı hümâyûnuna mektûb gönderüp Dubrovnik re'âyâsından ticâret tarîkıyla Kili kasabasına varan Marko nâm Dubrovnikli meclis-i şer'-i şerîfe varup Dubrovnik re'âyâsı ticâret tarîkıyla vardıkları yerlerde metâ'larından gümrük alınmaya deyü ahidnâmelerinde ve mücebince yedlerinde olan evâmir-i şerîfelerde musarrah iken mezkûr Marko hâlâ Nehr-i Tuna'dan sefine ile bir mikdâr çuka getirdiğinde Kili nâzırı olan İbrahim bana gümrük virmezsiz zararınız vardır min ba'd Kili İskeleyi'ne gelmen deyü rencide idüp elinde olan evâmir-i şerîfe ve ahidnâme-i hümâyûna nazar olundukda gümrük talebiyle Dubrovnikli rencide olunmayalar deyü musarrah iken merkûm Marko'nun [Sayfa: 62] ba'de't-tenbîh emti'aları sefinden çıkarmayup ve min ba'd iskele-i mezbûre gelmesinler deyü küllî ta'addî ve tecâvüz itmekle men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâsına arz itmeğin Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde gelüp gideler ticâret iderler rızıklarına ve davarlarına ve sâir esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet vermeyeler ve yollarda bâc talep eylemeyeler ve bâzergânları memâlik-i mahrûsemde aldıkları metâ'ı İstanbul'da ve Rumeli'nde ve Tuna yalılarında vâki' olan iskelelerde gemiye tahmîl ettiklerinde bu vechile ve âhar tarikle kimesne mâni' olmaya deyü ahidnâmelerinde mastûr [ve] mukayyed olmağla ellerinde olan ahidnâmeleri ve mukaddemâ virilen evâmir-i şerîfe mücebince amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzere amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik bâzergânları vech-i meşrûh üzere memâlik-i mahrûsemde gelüp giderler ticâret iderler rızıklarına ve davarlarına ve sâir esbâblarına dahl idüp zahmet vermeyeler ve yollarda dahi bâc talep eylemeyeler ve bâzergânları memâlik-i mahrûsemde aldıkları metâ'ı İstanbul'da ve Rumeli'nde ve Tuna yalılarında vâki' olan iskelelerde gemilere tahmîl ettiklerinde gümrük nâmıyla ve âhar vechile ahidnâmelerine muhâlif kimesne mâni' olmayup vech-i meşrûh üzere ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ ve hâlâ vârid olan evâmir-i şerîfim mücebince amel eyleyüp min ba'd hilâfına rızâ ve cevâz göstermeyesin. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 62]

[Hk. 17]

Bosna beglerbegisine eyâlet-i mezbûrda vâki‘ olan sancak beglerine ve sancaklarda vâki‘ olan kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki‘ kılâ‘ ve palanka dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve sâir zâbitlere ve iş erlerine hüküm ki: Hâlâ Dubrovnik elçileri olan kıdvetey-i a‘yâni‘l-milleti‘l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçiler ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri ‘atabe-i ‘aliyyeme olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen ( ) senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa‘âdetime elçileri ile gönderdiklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer‘ ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta‘arruz ettirmeyüp emîn [ve] sâlim birbirinize ulaştırup ve lâzım olan yerlerde bârgîrleri ile kirâ arabası tutuvirüp akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayrlara konduklarında kimesne mâni‘ olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta‘yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka virilmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda mezkûrlar her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ve kasabât ve kurâda kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve sâir esbâb ve davarlarına hâricden kimesneye dahl ü ta‘arruz ettirmeyüp ve zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların akçeleriyle tedârük ettirüp lâzım gelen yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabasın tutuvirüp emîn [ve] sâlim birbirinize irsâl ve îsâl eyleyüp ve lâzım gelen konağa konduklarında ve çayrlara inmek murâd edindiklerinde kimesne mâni‘ olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kulağuzlar koşup ve kifâyet mikdârı bekçiler ta‘yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesin ve kendülerini korumak için Dubrovniklilere Müslümân esbâbı giyüp ve âlât-ı harb götürmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrûh üzre dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp âlât götürüp ve mehmûz takınup ve kılınç ve ok ve yay ve şiş ve sâir âlât-ı harb götürdüklerinde kimesne rencîde ve remîde eylemeyeler onun gibi ahz [ve] celb sebebi ile ta‘addî ider zuhûr ider ise men‘ u def‘ eyleyüp memnû‘ olmayanların şer‘le hakkında lâzım geleni icrâ eylesin ve siz ki neferât ağalarısız mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât koşup hazîneye zarar erişdirmeyüp emîn ve sâlim îsâl ve irsâl eyleyesiz Dubrovnik begleri ‘atebe-i ‘aliyyemin kadîmî harâc-güzârı olup ‘ubûdiyyet ve itâ‘atde sâbit-kadem olmalarıyla elçileri ve tercümân ve âdemlerin sıyânet ve himâyet olup mer‘î ve muhterem olmaları lâzımdır ona göre

mukayyed olup harâc ile emîn ve sâlim irsâl ve îsâl eylemekte dakîka fevt eylemeyesiz şöyle bilesiz ba'de'n-nazar. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 63]

[Hk. 18]

Tımışvar beglerbegisine ve kâdîsına hüküm ki: Kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp Tımışvar'da vâki' Hacciye(?) vakfından senede dörder yüz akçe mukâta'alı dükkâna mutasarrıf olan Dubrovnikli Vlamo Veldent(?) mürd olup ol dükkân oğulları Miço ve İvan ve Matun'a intikâl itmeğin Tımışvarlı Hacı Hasan Reîs zabt idüp bunlar dahi nakl-i şehâde-i şer'iyye ile varup talep idüp murâfa'a-i şer'-i şerîf olduklarında ba'de'l-isbât ol dükkânları mezbûrlara hükm olunup cânib-i şer'den ellerine hüccet-i şer'iyye virilmekle alup zabt iderler iken hâlâ ol hüccete mugâyir dahl ve nizâ'dan hâlî olmadığın bildirüp hüccet-i şer'iyye mücebince amel olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a şer'le görülüp fasl olmuş değil ise husamâ muvâcehesinde tamâm hakk u adl üzere mukayyed ve hüccet-i şer'iyyeye nazar idüp göresin arz olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mazmûnu muvâfık-ı şer' olup alâ-vechi'l-hasım sâbit ve zâhir olan hüccet-i şer'iyye mücebince amel idüp dahi bu makûle bir def'a şer'le görülüp fasl olunup hüccet-i şer'iyye virilen da'vânın tekrâr istimâ'ı memnû'dur hâlî üzere ibkâ idüp ve ol dükkânları mezbûrlara zabt u tasarruf ettirüp min ba'd şer'-i şerîfe ve hüccet-i şer'iyyeye ve emr-i hümâyûnuma muhâlif mezbûru dahl ü ta'arruz ve nizâ' ettirmeyesin. Kaziyye Fî evâhiri C. sene [10]82/29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

Sehv(eksik metin)

Rumeli beglerbegisine ve Üsküb ve Bihor kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânlarından Anderya nâm bâzergânın karındaşı oğlu İvan nâm bâzergân Dubrovnik'den gelür iken Bihor kazâsına tâbi' Yenice nâm karyeden Çoğuz Mehmed ve Murad ve İsmail ve diğer Murad nâm şakîler yolların basup mezbûr İvan ile hidmetkârı Petre nâm zimmîyi katl ve gâret eyledüklerin bin seksen altınlarıyla.

[Hk. 19]

Üsküb kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl ider Üsküb'de vâki' mülk menziline sâkin Ado nâm abd-i memlûku mürd olup metrûkâtı bi-hasebi's-şer' buna intikâl itmeğin nazır-ı sâbık fuzûlen ahz ü kabz idüp talep eyledükde cüz'î nesne teklîf idüp tamâmen virmekte ta'allül ve inâd eylediğin bildirüp şer'le görülüp alıvirilmek bâbında emr-i şerîfim

recâ itmeğin ahidnâmelerinde beytü'l-mâl emînleri Dubrovniklilerin metrûkâtına min ba'd dahl idüp karışmayalar belki vârisleri gelüp alalar deyü mastûr [ve] mukayyed olmağın şer'le görülmek emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre ihzâr-ı husamâ kılıp husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a şerle görölüp fasl olmayup on beş sene mürûr itmiş değil ise tamâm hakk u adl üzre mukayyed olup göresin arz olunduğu üzre ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîmle amel idüp dahi ba'de's-sübût şer'le teveccüh iden hakk-ı mevrûsun fuzûlen kabz iden nâzır-ı sâbıkdan hükm idüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince bi't-tamâm alıverüp min ba'd şer'-i şerîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin husûs-ı mezbûr için tekrâr. Fî evâhiri C. sene [10]82/29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 20]

Üsküb ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovniklilerden dârende-i fermân-ı hümâyûn Yasefo nâm zimmî ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp hizmetinde olduğu Dubrovniklilerden Üsküb'de sâkin Lucyan nâm bâzergân mürd olup duyûnuna bu kefil bi'l-mâl olmuş değil iken ( ) ve ( ) ve ( ) nâm kimesneler mezbûrda olan hakkımız senden alırız deyü dahl ve rencîde eyledüklerin ve bu bâbda elinde fetvâ-yı şerîfesi olduğun bildirüp mücebince amel olunup men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardukda husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a şer'le görölüp fasl olmuş değil ise tamâm hakk u adl üzre mukayyed ve fetvâ-yı şerîfeye nazar idüp göresin arz olunduğu üzre ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîm ve da'vâsına mutâbık fetvâ-yı şerîfe mücebince amel idüp dahi mâdem ki şuhûd-ı udûl ile şer'an bunun üzerine kefil bi'l-mal olduğu sâbit ve zâhir olmaya min ba'd şer'-i şerîfe ve fetvâ-yı münîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif bunu kimesneye rencîde ve remîde ettirmeyüp men' u def' eylesin kazıyye ( ) husûs. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 64]

[Hk. 21]

Üsküb ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik Kal'ası sâkinlerinden dârende Maroya nâm Dubrovnikli ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp bu karındaşı Lucyan nâm Dubrovnikli ile mürd olan babaları Bernarda'dan intikâl iden metrûkâtı beynlerinde taksîm ve kat'-ı alâka idüp ahadühumâ âharın deynin ibrâ eyledüklerinden sonra karındaşı mezbûr âhar diyârda mürd olmağla metrûkâtına vaz'-ı yed itmiş değil iken karındaşı mürd-i mezbûrun dâyinleri mürd-i mezbûrun zimmetinde olan hakkımızı senden alırız deyü hilâf-ı şer'-i şerîf bunu rencîde ve remîde eyledüklerin ve bu bâbda hüccet-i şer'iyye ve fetvâ-yı şerîfesi olduğun

bildirüp mûcebince amel olunup men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardukda husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a şer'le görülüp fasl olunmuş değil ise tamâm hakk u adl üzre mukayyed ve hüccet-i şer'iyeye ve fetvâ-yı şerîfeye nazar idüp göresin arz olunduğu üzre ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mazmûnu muvâfık-ı şer'-i şerîf olup alâ-vechi'l-hasım sâbit ve zâhir olan hüccet-i şer'iyeye ve da'vâsına mutâbık fetvâ-yı şerîfe mûcebince amel idüp dahi min ba'd şer'-i şerîfe ve hüccet-i şer'iyeye ve fetvâ-yı münîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif bunu mezbûrlara rencîde ve remîde ettirmeyüp men' u def' eylesin kaziyeye ( ) ba'de'nazar. Fî evâhiri C. sene [10]82/29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 22]

Rumeli beglerbegisine ve Sofya kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânlarından Sofya'da ve sâir yerlerde ticâret üzre olan bâzergânlar nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassabiye ve sâir avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencîde eylememek üzre ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed ve mûcebince mukaddemâ müte'addid evâmîr-i şerîfim virilmiş iken ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmîr-i şerîfeye muhâlif Sofya'da sâkin ticâret üzre olan bâzergânlarından sürsat nâmıyla üç def'a küllî akçelerin alup ziyâde gadr olmağla ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mûcebince sürsat nâmıyla alınan akçelerin girüye red olunup ve ba'de'l-yevm ahidnâme-i hümâyûna muhâlif rencîde olunmamak üzre emr-i şerîfim recâ eylemeğin vech-i meşrûh üzre Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâcların südde-i sa'âdetime gönderüp her sene teslim-i hazîne eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve top hizmetinden ve kassâbiye ve sâir avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf [ve] müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer' kimesne rencîde eylemeyeler deyü ahidnâmelerinde mastûr [ve] mukayyed olmağın mûcebince hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik bâzergânları bâlâda şerh olunan tekâlîf ve ba'dehû ihdâs olunan sâir tekâlîfler için ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve müte'addid virilen evâmîr-i şerîfe ve kadîmden olgelene muhâlif bir vechile rencîde ve remîde ettirmeyesin onun gibi rencîde itmek isteyenleri men' u def' eylesin tekrâr bu husûs için

şikâyet olunup emr-i âhar irsâline muhtâc eylemeyesin şöyle bilesin ba'de'n-nazar. Fî evâhiri C. sene [10] 82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 65]

[Hk. 23]

Rumeli beglerbegisine Üsküb ve İlbasan kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânlarından Anderya'nın karındaşı Marko Drama İskelesi'nden gelür iken Akçahisar kazâsına tâbi' Sinir(?) nâm karyede sâkin Aydın oğlu Hızır ve Ali oğlu Hasan nâm şakîler Kırçova nâhiyesinde vâki' Ravuz derbendinde katl kasdıyla yolun basup yanında bulunan bunun iki bin frengî altun ve bin otuz sikke-i hasene altun ve bir sîm rişme ve kuburlu tüfenk ve bir sîm kılınç ve bir sîm baltasın gasb ü gâret itmeleriyle mezbûrlar ahz olunup murâfa'a-i şer'-i şerîf olduklarında inkâr ve karındaşı mezbûr münkiren sulh olduklarından sonra ikrâr ve tadrîcle bir mikdârın verüp bu dahi sulha vâkîf oldukda tutmayup zimmetlerinde bâkî kalan mâl-ı ma'sûbun talep eyledükde karındaşının mezbûr ile sulh olduk deyü virmekde ta'allül ve inâd eyledüklerin ve bu bâbda hüccet-i şer'iyye ve Şeyhü'l-islâm'dan müte'addid fetvâ-yı şerîfesi olduğun bildirüp mücebince amel olunup şer'le teveccüh iden hakkı alıvirilmek bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin ahidnâmelerine nazar olundukda memâlik-i mahrûsemde bir kimesne ziyân ider ise bana arz oluna ki gereği gibi hakkından gelinüp rızıkların tazmîn ettirile deyü mastûr ve mukayyed olmağla mücebince şer'le görülmek emrim olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre ihzâr-ı husamâ kılınup gaybet iderler ise şer'le buldurması lâzım olanlara buldurup getürdüp husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def'a şer'le görölüp fasl olunmayup on beş sene mürûr itmiş değil ise tamâm hakk u adl üzre mukayyed ve hüccet-i şer'iyye ve fetvâ-yı şerîfeye nazar idüp göresin arz olduğun üzre ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mazmûnu muvâfık-ı şer' olup alâ-vechi'l-hasım sâbit ve zâhir olan hüccet-i şer'iyye ve da'vâsına mutâbık fetvâ-yı şerîfe mücebince amel idüp dahi ba'de's-sübût şer'le teveccüh iden hakkın mezbûrlardan hüküm idüp ahidnâme-i hümâyûn mücebince bi't-tamâm alıvirüp karındaşı mezbûr ile sulh olduk deyü ta'allül ve inâd ettirmeyüp icrâ-yı hak ettikten sonra bu fesâdı iden mezbûrlar muhtâc-ı arz olanlardan ise üzerlerine sübût bulan mevâddın sûret-i sicilleriyle vukû'u üzre yazup arz ve i'lâm eylesesin ki sonradan haklarında emr-i şerîfim ne vechile sâdır olur ise mücebiyle amel oluna min ba'd şer'-i şerîfe ve hüccet-i şer'iyyeye ve fetvâ-yı münîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin kazıyye husûs. Fî evâhiri C. sene [10] 82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 24]

İsmâ'îl ve İbrâîl ve Babadağı ve Kili ve ( ) kâdîlarına ve zikr olunan kazâlarda olan ümenâya ve mütevellîlere hüküm ki: Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânları umûmen Rumeli'nde vâki' kasabât ve kurâda ticâret ettiklerinde gümrük emînleri ve sâirler gümrük talebiyle rencîde etmeyüp zikr olunan bâzergânlar gümrükleri mukâbelesinde yüzer bin akçeyi getirüp her sene mîrîye teslîm eyleyüp vech-i meşrûh üzere gümrük talebiyle bâzergânları rencîde olunmayup mukaddemâ virilen ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mücebince müceddeden emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden Dubronviklilerin ellerinde olan ahidnâmelerinde İstanbul ve Edirne ve Bursa'dan gayri umûmen Rumeli'nde ticâretde olan bâzergânları alup satdukları metâ'larından ise yüzde ikişer akçe gümrükleri mukâbelesinde her sene yüz bin akçe iltizâmın elçileriyle dâhil-i hazîne eyleyüp mukâta'alarının kıstı ziyâde ve noksân olunmayup ümenâ ve ummâl ve mültezimîn ve nüzzâr min ba'd bir vechile dahl ü ta'arruz etmeyüp ancak kendü taraflarından emîn ta'yîn olunan âmilleri cem' ve tahsîl ve her sene teslîm-i hazîne eyleyüp min ba'd bundan sonra Rumeli'nde gümrük alınmaya deyü ahidnâmelerinde mastûr [ve] mukayyed olmağla mücebince müceddeden emr-i şerîfim virilmek bâbında inâyet recâ itmeğin mücebince amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi vech-i meşrûh üzere Dubrovniklilerin ellerinde [Sayfa: 66] olan ahidnâmelerinde İstanbul ve Edirne ve Bursa'dan gayri umûmen Rumeli eyâletlerinde ticâretde olan bâzergânların alup ve satdukları metâ'larından ise yüzde ikişer akçe gümrükleri mukâbelesinde her sene yüz bin akçe iltizâmın elçileriyle dâhil-i hazîne eyleyüp mukâta'alarının kıstı ziyâde ve noksân olunmayup ümenâ ve ummâl ve mültezimîn ve nüzzâr min ba'd bir vechile dahl ü ta'arruz etmeyüp ancak kendü taraflarından emîn ta'yîn olunan âmilleri cem' ve tahsîl ve her sene dâhil-i hazîne eyleyüp min ba'd bundan sonra ellerinde ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ ve hâlâ vârid olan evâmir-i şerîfeye muhâlif Rumeli'nde gümrük nâmıyla ve âhar vechile mezkûrları bir vechile rencîde ve remîde ettirmeyüp ve itmek isteyenleri men' u def' eyleyüp şer'-i şerîfe ve ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ ve hâlâ vârid olan emr-i şerîfe muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin husûs-ı mezbûr için ve ba'de'n-nazar. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[s. 66]

[Hk. 25]

Lubin ve Novasin ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) nâm elçiler dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup cedd-i emcedim Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i devlet-

âşiyâneme olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşâallâhu te‘âlâ bin seksen bir senesinde kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devletime gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazâlarınızdan akçeleriyle ve vakt ü zamânıyla kira bârgîrleri tedârük ettirülmek bâbında inâyet reca eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi Dubrovnik begleri zikr olunan seneden kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devlet-medârıma irsâl eyledükleri hazîne[yi] tahmîl için taht-ı kazâlarınızdan akçeleriyle ve vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük eyleyüp min ba‘d emr-i şerîfim ve mu‘tâd-ı kadîme muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba‘de'n-nazar hükm-i hümâyûnumu ellerinde ( ) alâmet. Fî evâhiri C. sene [10]82/ 29 Cemaziyelahir 1082 [2 Kasım 1671]

[Hk. 26]

Bin seksen üç senesinde gelecek hazîneyi tahmîl için zikr olunan kazâlardan akçeleriyle kirâ bârgîrleri vakt ü zamânıyla kadîmden tedârük olunduğu üzere kirâ bârgîrleri için vech-i meşrûh üzre mufassal ve meşrûh emr virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[Hk. 27]

Prevadi kâdîsına hüküm ki: Taht-ı kazânda sâkin ve mütemekkin Dubrovnik bâzergânlarından Karlo ve sâir Dubrovniklilerden bir vechile tekâlîf teklîf olunmaya deyü kadîmden virile gelen minvâl üzre mufassal ve meşrûh emr-i şerîfim virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[Hk. 28]

Dubrovnik begleri kadîmden göndere geldükleri üzre bin seksen iki senesinde vâki‘ harâcların gönderüp teslîm-i Hazîneye idüp mu‘tâd üzre kadîmden virile geldiği minvâl üzre beglerine hitâben emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[Hk. 29]

Dubrovnik elçileri zikr olunan bin seksen iki senesi harâcın getirüp teslîm-i hazîne idüp izn-i hümâyûn ile her sene kadîmden virile geldiği minvâl üzre elçilere izin virilüp ve yol emri virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[Hk. 30]

Dubrovnik begleri inşâallâhu te‘âlâ bin seksen üç senesi harâcın mu‘tâd-ı kadîm üzere der-i devlete gönderdiklerinde yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülere ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına kimesne mâni‘ olmayup ve hazîneye bekçiler ta‘yîn idüp emîn ve sâlim irsâl ve îsâl için gelecek elçilere kadîmden virile geldiği minvâl üzere mufassal ve meşrûh emri şerîfim virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[s. 67]

[Hk. 31]

Dubrovnik begleri dört yüz seneden berü üzerlerine edâsı lâzım gelen harâcların her sene kadîmden göndere geldikleri üzere âsitâne-i sa‘âdetime gönderüp ve teslîm-i hazîne idüp ol mukâbelede kendü kifâf-ı nefsleri için her sene kadîmden alı geldiği Akdeniz yalılarında keyli İstanbulî ve narh-ı rûzî ve ihtiyârıyla satanlardan üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virilmek için kadîmden virile geldiği minvâl ve sûret üzere emr-i şerîf virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

[Hk. 32]

Dubrovnik begleri dört yüz seneden berü âsitâne-i sa‘âdetin ihtiyârlarıyla harâc-güzârları ve abd-i sadâkat-kârları olup kendüleri ve bâzergân ve âdemleri ticâret üzere gezdüklerinde kendülerin harâmî ve eşkiyâdan korumak için ata binüp ve Müslümân libâsı giyüp ve âlet-i harbin envâ‘ın götürdüklerinde kimesne mâni‘ olmamak için beş bâzergânlarına her sene elçileri hazîne getirdikler başka başka emr-i şerîf virilmiştir. Fî evâsıtı C. sene [10]83/ 20 Cemaziyelahir 1083 [13 Ekim 1672]

Bir sûreti: Dubrovnikli dârende ( ) nâm bâzergân için verilmiştir. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir sûreti: Dubrovnikli dârende ( ) nâm bâzergân için verilmiştir. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir sûreti: Dubrovnikli dârende ( ) nâm bâzergân için verilmiştir. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

Bir sûreti: Dubrovnikli dârende ( ) nâm bâzergân için verilmiştir. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

[Hk. 33]

Tolça ve Babadağı kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl idüp Dubrovnik begleri üzerlerine ta‘yîn olunan harâcların südde-i sa‘âdetime gönderüp Hazîne-i Âmireme teslîm idüp bâzergân ve re‘âyâsı harâcları mukâbeli mu‘âf ve müsellemler olup gümrük ve hediye talebiyle rencîde ve remîde olunmazlar iken hâlâ Tolça nâzırı olan Ca‘fer nâm kimesne üç nefer Dubrovnik tüccârını haps idüp altı bin cild-i gâvların alıkoduğundan mâ‘adâ yüz gurusların alup ziyâde gadr eylediğın bildirüp ahidnâme-i hümâyûna mugâyir aldığı akçe ve erzakları girü red ittirmek bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden

ahidnâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûseme gelüp gideler ticâret ideler rızıklarına ve davarlarına ve sâir esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet vermeyeler ve yollarda bâc talep olunmayup gümrükçüler dahl ü ta'arruz eylemeyeler deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûnu mugâyir aldığı alivirilmek için mübâşir çavuş ile emr-i şerîfim yazılmışdır. Fî evâhiri S. sene [10]84/ 29 Safer 1084 [15 Haziran 1673]

[Hk. 34]

Dubrovnik beglerine hüküm ki: Bundan akdem südde-i seniyye-i sa'âdet-penâh ve atebe-i izzet-destgâhıma gönderdiğiniz bezgâdelerinizden kıdvetey-i a'yânî'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçiler ile irsâl olunan mektûbunuz terceme ve telhîs olunup mefhûmu pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i hüsrevâneme arz olundukda mazmûn-ı itâ'at-makrûnunda âbâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enârallâhü te'âla berâhinehümün zamân-ı sa'âdet-iktirânından ilâ hâzel-ân âsitâne-i sa'âdetimin harâc-güzârı olup itâ'at ve 'ubûdiyyetde sâbit-kadem ve kemâl-i sadâkat ile râsih-dem olmağla üzerinize lâzım gelen harâcınızı merkûmân elçileriniz ile îsâl eylediğiniz tahrîr olunup ve lisânen her ne takrîr ve i'lâm eyledüler ise cümlesine ilm-i şerîf-i âlim-şümûl-i pâdişâhânemiz muhît ve şâmil olmuşdur ve elçilerinizin getürdükleri bin seksen üç senesi harâcın teslîm-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp buyurdum ki ( ) vusûl buldukda cibilletinizde mermûz olan sadâkat ve ihlâs muktezâsınca kemâ-kân câdde-i 'ubûdiyyetde sâbit-kadem olup memleketinize karîb olan serhadd-i mansûrem ahâlîsi ile hüsn-i sülûk üzre geçinup ol serhadleri harbî kefere eşkıyâsından gereği gibi himâyet ve sıyânet üzre olası ve fimâ ba'd memleketinizin harâcın dergâh-ı sa'âdet-destgâhıma irsâl ve îsâl eyleyüp devlet-i aliyyeme müte'allık ol serhadlerde zuhûr iden ahvâli ve sâir lâzımü'l-arz olan husûsu ale'tevâlî yazup arz ve i'lâmdan hâlî olmayasız şöyle bilesiz. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[Hk. 35]

Lubin ve Novasin ve ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) nâm elçiler arz-ı hâl sunup cedd-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i devlet-âşiyânıma olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşaallâhu te'âlâ bin seksen dört senesinde kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devletime gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirmek bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden vechi meşrûh üzre amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi Dubrovnik begleri zikr

olunan senede kadîmden göndere geldükleri üzere der-i devlet-medârıma irsâl eyledükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük eyleyüp min ba'd emr-i şerîfime ve mu'tâdı kadîme muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[s. 68]

[Hk. 36]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ( ) paşaya ve Yenişehir-i Fener monlâsına ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Tırhala ve Gabela ve Neredva ve Menlik ve livâ-i mezbûrede vâki' kâdîlara ve Gabela ve Neredva ve Menlik iskelesi emînlerine ve nâzırlar ve kılâ' dizdârları ve neferât ağalarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) nâm elçiler ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri ibtidâ-yı âl-i Osmân'dan merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'rrahmetü ve'l-gufrân zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü cizye kabûlü ile abd-i sadâkatkârlar olmağla ol mukâbelede kendü kifâf-ı nefsleri için her sene Yenişehir ve Tırhala ve Hersek ve Avlonya ve Draç ve İstifa ve Talanda ve Galos ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Neredva ve Menlik ve Gabela ve tevâbi'i iskelelerinde vâki' havâss-ı hümâyûnum terekesinden ve sâir bulunan yerlerden akçeleriyle üç bin müd buğday ve üç bin darı virile gelüp lâkin Venedikli ile olan adâvet zuhûr edelden bu âna gelince virilmeyüp hâlâ dostluğa mübeddel olmağla kadîmden virile geldiği üzere zikr olunan üç bin müd buğday ve üç bin darı ve zikr olunan iskele-i mezbûrûndan virilüp varup Dubrovnik'e dâhil olunca âdemlerine ve gemilerine iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ümenâ ve ummâl ve askerî ve sâir ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesne dahl ü ta'arruz eylememek için mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince müceddeden emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere mezkûrlara akçeleri ile üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virilmek emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda vech-i meşrûh üzere ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen evâmir-i şerîfim mücebince zikr olunan Dubrovnik beglerine taht-ı kazânızda bulunan havâss-ı hümâyûn terekesinden ve gayri yerlerden kânûn-ı kadîm üzere her keyl-i İstanbulî yirmi vukiyye olup üç bin müd buğday ve üç bin müd darı altmış bin keyl olmak hesâbı üzere akçeleri ile narh-ı rûzî üzere alıverüp âdemlerine teslîm idüp siz ki müfettiş ve kâdîlarsız narh-ı rûzîyi sicill-i mahfûza kayd eyleyüp ellerine temessük virildikten sonra gemilerine tahmîl eyleyüp Dubrovnik'e gönderesiz zikr olunan buğday ve darı mahall-i mezbûra varunca âdemlerine ve gemilerine ümenâ ve ummâl ve nüzzâr ve askerî ve ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ta'addî üzere olanları men' u def' eyleyesiz ve iştirâ olunan buğdaydan ve darıdan kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde iki akçe gümrük aldırup bir akçe ve bir

habbe ziyâde aldırmayasız ve bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup ta'yîn olunandan ziyâde bir kile buğday ve darı vermeyüp ve bu bahâne ile harbî kefereye tereke virilmekten ihtiyât ve ihtirâz üzre olasız şöyle ki harbî kefereye tereke virildiği istimâ' oluna her biriniz azl ile iktifâ olunmayup gereği gibi hakkınızdan gelinmek mukarrerdir ona göre ziyâde basîret ve intibâh üzre olasız Dubrovnik begleri üç yüz seneden mütecâviz 'atebe-i 'ulyâma 'ubûdiyyetde sâbit-kadem olmağla bî-vech âdemlerine ta'addî olunup ta'cîz ve tazyîk olunduklarına kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur ba'zı kimesneler ahz ve celb için zikr olunan buğday ve darıyı almağa mâni' olurlar ise ol makûleleri men' u def' idüp memnû' olmayanlar muhtâc-ı arz olanlardan ise isim ve resmleriyle yazup arz eyleyüp değiller ise şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin ve havâss-ı hümâyûnum terekesinden mezkûrlara kifâyet mikdârı buğday ve darı bulunmaz ise sâir bulunan yerlerden narh-ı rûzî üzre akçeleri ile alıvirüp üç bin müd buğday ve üç bin darıyı tekmile ihtimâm eylesesiz şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[Hk. 37]

Bosna beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrede vâki' sancak beglerine ve kâdîlarına ve mîri mîrân ve mîrlivâ mütesellimlerine ve voyvodaları ve nâzırlar ve kılâ' ve palanka dizdârları ve iskele emînleri ve neferât ağalarına ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen üç senesinde vâki' olan cizyelerin kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Savito Minçe(?) ve Orsato Ranine(?) nâm elçiler ile ordu-yı hümâyûnuma gönderüp teslim-i Hazîne eyleyüp izn-i hümâyûnumla girü Dubrovnik'e teveccüh ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mürûr u ubûr ettirilip yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olur ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutup ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayırlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtar olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çektirmeyesin ve kendülerin korumak için Dubrovniklilere Müslümân esbâbı giyüp âlât-ı harb götürdüklerinde ve mehmûz takınup ve ok ve yay ve kılınç ve şiş ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında kimesneye rencide ettirmeyüp ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le

haklarında lâzım geleni icrâ eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

Bir Sûreti: Dahi aynıyla vech-i meşrûh üzre yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr

[s. 69]

[Hk. 38]

Bosna beglerbegisine ve Bosna eyâletinde vâki' sancak beglerine ve kâdîlara ve mütesellim ve voyvoda ve kılâ' ve palanka dizdârlarına ve neferât ağalarına ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen dört senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa'âdetime elçileri ile gönderdiklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp emîn ve sâlim birbirinize ulaştırup ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayrlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirilmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda mezkûrlar her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ve kasabât ve kurâda kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve sâir esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların akçeleriyle tedârük ettirüp lâzım gelen yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve îsâl idüp ve lâzım gelüp konağa konduklarında ve çayrlara inmek murâd edindiklerinde kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kulağuzlar koşup ve kifâyet mikdârı bekçiler ta'yîn idüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerin korumak için Dubrovniklilere Müslümân esbâbı ve âlât-ı harb götürmeğe ruhsat virilmişdir vech-i meşrûh üzre dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp âlât-ı harp götürüp ve mehmûz takınup ve kılınç ve ok ve yay ve şiş ve sâir âlât-ı harb götürdüklerinde kimesne rencîde ve remîde eylemeyeler onun gibi ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin ve siz ki neferât ağalarısız mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât koşup hazîneye zarar erişdirmeyüp emîn ve sâlim irsâl ve îsâl eyleyüp Dubrovnik begleri 'atebe-i 'aliyyemin kadîmî harâc-güzârı olup 'ubûdiyyet ve itâ'atde sâbit-kadem olmalarıyla elçileri ve tercümân ve âdemleri sıyânet ve himâyet olunup mer'î ve

muhterem olmaları lâzımdır ona göre mukayyed olup harâc ile emîn ve sâlim irsâl ve îsâl eylemekte dakîka fevt eylemeyesiz şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[Hk. 39]

Dubrovnik bâzergânından ( ) nâm bâzergân kadîmden virile geldiği üzre Özi ve Rumeli beglerbeglerine yol emr-i şerîfi mufassal ve meşrûh yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[Hk. 40]

Üsküb kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider Üsküb'de sâkin Anderya nâm Dubrovnik bâzergânından kadîme ve ahidnâme-i hümâyûna muhâlif tekâlîf talep olunup rencîde olunmağla men' u def'iyçin mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince müceddeden emr-i şerîfim yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[Hk. 41]

Prevadi nâibine hüküm ki: Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri üzerlerine lâzım gelen cizyelerin edâ eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâsı memâlik-i mahrûsemde bey' u şîrâ idüp bu âna değin tekâlîf talebiyle rencîde olunmayup ve tekâlîf teklîf olunmaya deyü müte'addid evâmir-i şerîfem virilmişiken hâlâ Prevadi'de ticâret üzre olan Dubrovnik bâzergânlarından Pravadi kasabası ahâlîsi sizin kasabamızda mülkünüz vardır siz dahi bizimle ma'an vâki' olan tekâlîfi verin deyü hilâf inhâ ile mâliye tarafından emr-i şerîf almalarıyla tüccâr-ı mezbûreyi ahidnâme-i hümâyûna muhâlif rencîde ve remîde itmekden hâlî olmadıkların bildirüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda şîmden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celîlü'l-kadrim ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel idüp dahi Dubrovnik tüccârın ahidnâme-i hümâyûna ve kadîmden olıgelene muhâlif tekâlîf talebi ile kasaba-i mezbûre ahâlîsine ol vechile rencîde ve remîde ettirmeyüp men' u def' eyleyesin memnû' olmayanları yazup bilderesin min ba'd ahidnâme-i hümâyûna ve iş bu emr-i şerîfime mugâyir kimesneye iş ettirmeyüp husûs-ı mezbûr için tekrâr emr-i şerîfim varmalı eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâhiri Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[s. 70]

[Hk. 42]

Bosna beglerbegisine ve ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ve Bosna eyâletinde vâki' sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri Savito Minçe(?) ve Orsato Ranine(?) ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup eyâlet-i mezbûrede olan manastırlar ve deyrlerde olan ruhbânları gezüp ve dolaşup Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve âyînlerine muhâlif olan işlerden men' idüp gezdükleri ve konup göçdükleri yerlerde ve İncil okuduklarında hilâf-ı şer'-i şerîf kimesne rencîde eylemeyeler deyü selâtîn-i mâziyeden ellerinde ahidnâmeler ve evâmir-i şerîfeler var iken hâliyâ Makarska Piskoposu olan ( ) nâm râhibi Sırf papasları ve râhibleri ve medrepolidleri vladikaları Latin milletinden olan re'âyânın umûruna karışup bunlara küllî muzâyaka virmekle mukaddemâ emr-i şerîf[imle] men' olunmuşiken memnû' olmayup ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve evâmir-i şerîfeşe mugâyir bunlara muzâyaka virüp umûrlarına karışup ta'addî eyledüklerinden gayri ba'zı eşkiyâ ve ehl-i fesâd mücerred ahz ve celb için bunları rencîde eyledüklerin bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mücebince kemâ-kân Bosna Eyâleti'nde gezüp Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve [âyînlerine] muhâlif işlerden men' idüp ve kadîmden alıgeldikleri âyidelerin cem' idüp Sırf râhibleri ve gayri milletden olan râhibler ve papaslar vladikalar ve medrepolidler dahl ü ta'arruz eylemeyüp ve ol makûle eşkiyâ ve ehl-i fesâd dahi ta'addî eylemeyüp men' u def' olunmak için mukaddemâ emr-i şerîfim virilmekle mücebince inâyet recâ eyledükleri ecilden şer'-i şerîfe mugâyir evzâ'ları olmadıkca hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi mezkûr ve sâirler her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mücebince Latin milletinden olan re'âyâyâ Sırf ve gayri milletden olan râhibleri ve papasları ve medrepolidleri vladikaları müdâhale ettirmeyüp mezbûrlar âyîn-i bâtilaların icrâ idüp ve olıgeldiği üzre âyidelerin vireler mezkûrlar memnû' olmayup Latin milletinden olan re'âyâyâ ve manastırlarına ve avâyidlerine müdâhale idüp girü bunlara muzâyaka virirler ise şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesiz ve mezbûrlar gezüp dolaşdıkları yerlerde ve kasabât ve kurâda ve menâzil ve merâhilde ve hilâf-ı şer'-i şerîf vaz'ları sâdır olmayınca kimesneye rencîde ve remîde ettirmeyüp himâyet ve sıyânet üzre olasız ve mezbûr Sırf râhibleri garaz ve ta'assub idüp ba'zı eşkiyâyı bunların üzerine havâle idüp küllî akçelerin aldırup ta'addî iderler imiş o makûleleri dahi men' u def' idüp min ba'd bunların hilâf-ı şer'-i şerîf bir akçe ve bir habbelerin aldurmayasın ve bi'l-cümle ellerinde selâtîn-i mâziyeden olan ahidnâmelerine ve evâmir-i şerîfeye mugâyir mezbûrlar rencîde ve remîde olduklarına rızâ-yı şerîfim yokdur bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup mezkûrları ellerinde olan ahidnâmelerine ve mukaddemâ ve hâlâ virilen evâmir-i şerîfeme muhâlif ve mugâyir kimesneye bir vechile rencîde ve remîde

ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâhiri Ca. sene [10]84/ 30 Cemaziyelevvel 1084 [12 Eylül 1673]

[Hk. 43]

İsakçı kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri olan kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Mato Gondola ve Osarto Sorgo(?) nâm elçiler ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri her sene üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin elçileri ile gönderüp ol mukâbelede bâzergân ve âdemleri diledikleri yerlerde sâkin ve ticâret idüp tekrâr cizye talebiyle rencîde ve remîde olunmayalar deyü selâtîni mâziyeden berü ellerinde olan ahidnâmeleri ve yedlerinde olan evâmir-i şerîfede mastûr ve mukayyed iken kazâ-i mezbûra tâbi' Tomarava(?) nâm karyede sâkin Mihaylo ve sâir Dubrovniklilerden hâlâ İsakçı mütevellîsi olan ( ) nâm kimesne ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna muhâlif cizyelerin alup ziyâde ta'addî ve tecâvüz eyledüklerin bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna muhâlif alınan cizyeleri girü alıvirilmek ve ba'de'l-yevm cizye talebiyle rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâmelerine nazar olundukda Dubrovnikli kadîmden edâ edegeldükleri on iki bin beş yüz sikke filorilerin sâl be-sâl âdet-i kadîmeleri üzre göndereler zikr olunan on iki bin beş yüz sikke filoriden ziyâde Dubrovnikleden harâc talep olunmaya deyü ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed bulunmağın imdi vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâmeleri mücebince ta'addî olunmamak üzre fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki [Sayfa: 71] vusûl buldukda bu bâbda mukaddemâ selâtîn-i mâziyeden berü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince sâl be-sâl âdet-i kadîmeleri üzre on iki bin beş yüz sikke filorin edâ eyledüklerinden sonra ahidnâme-i hümâyûna muhâlif Dubrovnikliden tekrâr harâc talep olunmayup vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâmeleri mücebince ta'addî olunmayalar Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmım merhûm Sultân Orhan aliyeti'r-rahmeti ve'l-gufrân zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince her sene elçileriyle cizyelerin gönderüp 'ubûdiyyetlerinde sâbit-kadem olmağla vech-i meşrûh üzre tekrâr cizye talep ile ta'addî olunmayup ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve mukaddemâ ve hâlâ virilen evâmir-i şerîfeye muhâlif kimesneye iş ettirmeyüp bu husûs için tekrâr emr-i âhar irsâline muhtâc eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar ibkâ eyleyesin. Fî evâsıtı Ca. sene [10]84/ 20 Cemaziyelevvel 1084 [2 Eylül 1673]

[s. 71]

[Hk. 44]

Bosna beglerbegisine ve Yenipazar kâdîsına hüküm ki: Sen ki kâdîsın ordu-yı hümâyûnuma mektûb gönderüp Yenipazar kasabasında sâkin Dubrovnik tüccârından Emülamo(?) ve Luko

nâm tâcirler ve sâirleri meclis-i şer‘-i şerîfe varup bunlar kazâ-i mezbûre ve nevâhisinde vâki‘ Müslümân ve re‘âyâdan narh-ı cârî üzre akçeleriyle kadîmden yapağı alagelmişler iken kazâ-i mezbûra tâbi‘ Seniçe nâhiyesinde sâkinlerinden Obrat nâm zimmî zî-kudret kimesnelere istinâd itmekle kadîme muhâlif kâr u kisblerine ve bey‘ u şirâlarına mâni‘ oldukların bildirüp cemm-i gafir ihbârıyla vâki‘ hâli men‘ u def‘ olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum virilmek recâsına arz eylediğin ecilden hilâf-ı şer‘-i şerîf ta‘addî ve tecavüz ittirmeyüp men‘ u def‘ olunmak bâbında emrim olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre husûs-ı mezbûre mukaddemâ bir def‘a şer‘le görölüp fasl olunmuş değil ise ol bâbda muktezâ-yı şer‘-i kavîmle amel idüp dahi min ba‘d şer‘-i şerîfe ve kadîmden olgelene ve emr-i hümâyûnuma muhâlif mezbûru bunların kâr u kisblerine dahl ü ta‘arruz ettirmeyüp men‘ u def‘ eyleyesiz. Fî evâhiri Ş. sene [10]84/ 29 Şa‘bân 1084 [9 Aralık 1673]

[Hk. 45]

İpek kadısına hüküm ki: Dubrovnik bazerganlarından dârende petre nâm bâzergân ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp Dubrovnik tüccarlarından olup bunun karındaşı olan Lagoş nâm Dubrovnikli bin seksen üç senesinde taht-ı kazâsının Brihoç ve Lukameç ve Sita nâm karyeler beynlerinde bazı eşkıyalar tarafından katl idüp bu defa medar-ı merkumu dahi murâd eyledükde kazâ-i mezbûresinden olup sene-i mezburda dukakin sancağı begi üzerine ( ) nâm kimesneler dahi ve din nâmına hilâf-ı şer‘-i şerîf iki yüz kuruş olup gadr itmekle şer‘le teveccüh iden hakkı alıvirmek için emr-i şerîf yazıldı. Fî evâhiri L. sene [10]84/ 29 Şevval 1084 [6 Şubat 1674]

[Hk. 46]

Özi beglerbegisine ve eyâletde vâki‘ kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik bâzergânları kendü sâkin oldukları evlerinde ve kiliselerinde papaslarına ve kendülerine âyînleri üzre İncil kırâet idüp ve evlerinde ba‘zı tasvîrleri olup ehl-i örf tâifesinden ve gayriden mücerred ahz ve celb için rencîde eylediklerin mukaddemâ bildirdiklerinde bu vechile ve âhar tarîkla rencîde olunmayalar deyü müte‘addid evâmîr-i şerîfe virilmişiken hâliyâ Dubrovnik papaslarından ( ) ve ( ) nâm râhibleri ve sâirleri Dubrovnikli evlerinde İncil kırâet idersiz ve tasvîrleriniz vardır deyü mücerred ahz ve celb idüp ve patrik tarafından olan vladikalar dahi ruhbânlarına ve kendülerine bî-vech dahl itmeleriyle men‘ u def‘ olunmak için hükm yazılmışdır. Evâhir-i L. sene [10]84/29 Şevval 1084 [6 Şubat 1674]

Bir Sûreti: Bosna ve Rumeli beglerbeglerine ve kâdîlara hitâben ( ) nâm râhib nâmına vech-i meşrûh üzre tahrîr olunmuşdur. Fi't-târîhi'l-mezbûr.

[Hk. 47]

Akkirman kâdîsına ve serdârına hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Maro nâm bâzergân bin beş yüz guruşluk elvân çukayı kazâ-i mezbûrda fûrûht için Manko nâm zimmî yediyle gönderdikde yeniçerilerden Kara İbrahim mezkûr Manko'dan deyni mukâbelesinde zikr olunan çukayı ahz idüp hâlâ Yeniçeri Ağası Abdurrahman Paşa tarafından mektûbla Mumcu İbrahim tahsîle ta'yîn olunmağla nakl-i şehâdet-i şer'iyeye ve fetvâ-yı şerîfe mücebince şer'le teveccüh iden çukasını alıvirmek için vech-i meşrûh üzre ağa-yı müşârun-ileyh tarafından virilen mektûb mücebince emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâhiri L. sene [10]84/ 29 Şevval 1084 [6 Şubat 1674]

[s. 72]

[Hk. 48]

Bosna Eyâleti'ne mutasarrıf olan vezîr ( ) paşaya ve Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrelerde vâki' olan sancak beglerine ve kâdîlarına ve kılâ' ve palanka dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağaları ve iskele emînleri ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâcların sütte-i sa'âdetime gönderüp ve Hazîne-i Âmireme her sene teslîm eyleyüp ol mukâbelede bâzârgân ve re'âyâları diledükleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyeden ve sâir avârız-ı dîvaniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencide ettirmeye deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olup hâlâ Dubrovnik bâzergânlarından dârende-i fermân-ı hümâyûn ( ) nâm bâzergân ve sâirleri ahidnâme-i hümâyûn ve ellerinde olan mâliyeden evâmir-i şerîfeye muhâlif ba'zı kimesneler tekâlîf-i mezbûre ve sâir vâki' olan tekâlîf ile rencide ve ta'addî eyledüklerinde men' olunmak için emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan evâmir-i şerîfim mücebince amel idüp dahi husûs-ı mezbûra gereği gibi mukayyed olup mezkûrları ve sâir taht-ı kazânızda sâkin olan Dubrovnikiileri tekâlîf-i mezbûre ve sâir vâki' olan tekâlîf için mübâşir olanlara rencide ve remide ettirmeyesiz ve bi'l-cümle memâlik-i mahrûsemde ve kasabât ve kurâda sâkin olanlar ve şehirden şehire ve kasabadan kasabaya gezüp ticâret idenler zikr olunan

tekâlîfden umûmen sâir Rumeli'nde vâki' olan sâir tekâlîfden dahi mezkûrlar mu'âf ve müsellemlerdir mâliye ve dîvân taraflarından selâtîn-i mâziyeden berü ellerinde olan evâmir-i şerîfeye ve kadîmden olıgelene muhâlif ta'addî ve tecâvüz ittirmeyesiz ve mezbûrlar ticâret için memâlik-i mahrûsemde gezdüklerinde kendülerin harâmî ve eşkiyâdan korumak için Müslümân esbâbı giyüp dülbend sarınup kırmızı kalpak giyüp ve kalkan ve yelken takye ve mehmûz takınup ve yakalı zırh gömleği giyüp ok ve kılıç ve şiş ve sâir âlât-ı harb taşıdıklarında ve ata bindüklerinde kendülerine ve atlarına ve esbâb ve eskâllerine ve metâ'larına ve âdemlerine kimesneye dahl ü ta'arruz ettirmeyesiz ve umûr-ı mühimme için memâlik-i mahrûsemde ulak ile gelen ve giden dergâh-ı mu'allâm çavuşları ve kapıcıları rast geldükleri yerlerde ve karyelerde ve ma'berlerde sâkin oldukları yerlerde ulak nâmıyla davarların almayup ve aldırmayup men' u def' eylesesiz ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât ile kulağuzlar koşup emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve îsâl eylesesiz onun gibi ahz ve celb için rencîde idenleri men' u def' idüp memnû' olmayup muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle vukû'u üzere yazup arz eylesesiz olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyüp ahidnâme-i hümâyûna ve dîvân ve mâliye taraflarından ellerinde olan evâmir-i şerîfeye ve olıgelene muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüp alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Fî evâsıtı L. sene 1084/ 20 Şevval 1084 [28 Ocak 1674]

[Hk. 49]

Rumeli beglerbegisine ve İpek kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Petre nâm bâzergân ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp bunun karındaşı olan Lagoş nâm Dubrovnikli bâzergânı kazâ-i mezbûra tâbi' Brihoç ve Lukameç ve Sita ve ( ) nâm karyeler beynlerinde maktûlen bulunduğun bildirüp mezkûrun kâtili tefîş ve tefahhus olunup ele getirülüp icrâ-yı hak olunmak ve bi-eyyi vechin-kân gaybet iderler ise şer'le mazine ittihâz ettikleri kimesneleri meclis-i şer'-i şerîfe ihzâr ve bununla beraber idüp on beş sene mürûr itmiş değil ise şer'le tefîş ve tefahhus olunup lâkin bu bahâne ile umûm tefîşi olmakdan ihtirâz eylesesin deyü emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâsıtı L. sene [10]84/20 Şevval 1084 [28 Ocak 1674]

[s. 73]

[Hk. 50]

Edirne bostancıbaşısına ve Hezargrad kâdîsına hüküm ki: Kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) ordu-yı hümâyûnuma âdem ve arz-ı hâl gönderüp

Dubrovnik tüccârından kazâ-i mezbûrda sâkin İstepan bâzergânın ba'zı eşkıyâ tâifesi bin seksen dört senesinde evin basup mezkûr bâzergânı katl ve altı kise cizye mâlını ve ba'zı sîm evânı ve nice eşyâların gâret idüp ziyâde zulm ve fesâd eyledüklerin bildirüp mahallinde mazine olanlardan şer'le teftîş ve icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden şer'le görülmek emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre umûm teftîş olmayup ancak mazinneleriyle ihzâr-ı husamâ kılıp gaybet iderler ise şer'le buldurması lâzım olanlara buldurdup getürdüp mukaddemâ bir def'a şer'le görölüp fasl olmayan husûsların tamâm hakk u adl üzre teftîş ve tefahhus idüp göresin arz olunduğu üzre ise ol bâbda muktezâ-yı emr-i şer'-i kavîmle âmil olup dahi ba'de's-sübût meblağ-ı mezbûru hükm idüp bî-kusûr alıvirdikden sonra bu fesâdı eyleyen mezbûrlar muhtâc-ı arz olanlardan ise üzerlerine sübût bulan mevâddı sûreti sicilleriyle vukû'u üzre yazup arz eylesin ki ba'dehû haklarında emr-i şerîfim ne vechile sâdır olur ise mücebiyle amel oluna deyü yazılmışdır. Fî evâhiri Za. sene 1084/ 30 Zilkade 1084 [8 Mart 1674]

[Hk. 51]

Kapudân paşaya ve deryâ beglerine ve Boğazhisar kâdîlarına ve Tunus ve Cezâyir ve Trablusgarb kapudânlarına hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Maro nâm bâzergân ve sâirleri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup mahmiyye-i İstanbul'dan Dubrovnik'e ticâret içün gittiklerinde karadan ve deryâdan yol üzerinde vâki' olan ma'berlerde ve sâkin oldukları yerlerde emn üzre olup hilâf-ı şer'-i şerîf ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna muhâlif rencîde ve remîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmek recâ eyledükleri ecilden Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde gelüp gideler ticâret ideler rızıklarına ve davarlarına ve âdemlerine ve sâir esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet vermeye ve yollarda bâc talep eylemeyeler deyü ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olmağla ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnum mücebince rencîde olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince vech-i meşrûh üzre Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde gelüp gideler ticâret ideler rızıklarına ve davarlarına ve âdemlerine ve sâir esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet vermeye ve yollarda bâc talep eylemeyüp emân üzre olalar Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmımdan merhûm Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü cizye kabûlüyle abd-i sadâkat-kârlarım olmağla bu vechile ve âhar tarîkla rencîde oluduklarına kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve emr-i şerîfime mugâyir rencîde ve remîde ettirmeyesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâili Zi'l-hicce sene 1084/10 Zilkade 1084 [16 Şubat-18 Mart 1674]

[Hk. 52]

Vidin ve Vulçitrın ve ( ) kâdîlarına ve Vidin emîni ve Vilçitrın nâzırı ve sâir ümenâya hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Viçe ve sâirleri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânları Nehr-i Tuna'dan ve karadan Vidin'e ticâret tarîkıyla cild-i gâv getürdüklerinde Vidin emînleri ve Vulçitrın nâzırı ve sâirleri yollarda ve ma'berlerde ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna muhâlif resm-i gümrük ve bâc ve pişkeş nâmıyla ve âhar tarîkla nesne talep idüp rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp men' u def' olunmak ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir ta'addî olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden Dubrovnik begleri İstanbul ve Edirne ve Burûsa'dan gayri Rumeli vilâyetlerinde bâzergânlarının fûrûht ettikleri metâ'larının gümrüklerin üç yıla üç yüz bin akçe ile iltizâm ve kabûl ettikleri ahidnâmelerinde mastûr [ve] mukayyed olmağla ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince rencîde olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince vech-i meşrûh üzere Dubrovnik bâzergânları ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnu mugâyir resm-i gümrük ve bâc ve pişkeş nâmına ve âhar tarîkla rencîde ve remîde etmeyüp ve itmek isteyenleri men' u def' eylesin Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmımdan merhûm Sultân Orhan ilâ âhîrihî ve ba'de'n-nazar. Fî evâili Zi'l-hicce sene 1084/ 10 Zilkade 1084 [16 Şubat-18 Mart 1674]

[s. 74]

[Hk. 53]

Âstâne-i Sa'âdetimde kâimmakâm paşa ve İstanbul kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından dârendegân-ı fermân-ı hümâyûn Maro ve sâirleri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsede Bilâd-ı Selâse'den gayri mutlak Rumeli'nde ticâret idenlerin gümrüklerin Dubrovnik begleri senede yüzer bin akçeye iltizâm ve kabûl ve zikr olunan yüzer bin akçeyi âsitâne-i sa'âdetime getürdükleri harâclarıyla her sene mîriye edâ ve teslîm idüp ol mukâbelede Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'den gayri yerde gümrük vermeyüp oligelene muhâlif reft ve masdariyye nâmına nesne talep olunmayup ve âdet-i kadîm üzere yüzde iki gümrüklerin edâ ideler deyü ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed iken ellerinde olan ahidnâmelerine muhâlif İstanbul'da olan gümrük emînleri reft [ve] masdariyye nâmıyla rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp vech-i meşrûh üzere rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ellerinde olan ahidnâmelerine muhâlif rencîde ve remîde olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp oligelene muhâlif reft ve masdariyye

nâmına nesne talep olunmayup ve âdet-i kadîme üzre yüzde iki gümrüklerin edâ eyledüklerinden sonra ellerinde olan ahidnâme-i hümayûnu muhâlif vech-i meşrûh üzre refit [ve] masdariyye nâmıyla rencîde ve remîde ettirmeyesin ve Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âlâ berâhinehümün zamân-ı sa'âdetlerinden bu âna gelince 'ubûdiyyet ve itâ'atlerinde sâbit-kadem olmağla bu vechile ve âhar tarîkla rencîde olduklarına kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur vech-i meşrûh üzre mezkûrları ellerinde olan ahidnâme-i hümayûna muhâlif rencîde ve remîde ettirmeyesin. Fî evâili Zi'l-hicce sene 1084/ 10 Zilkade 1084 [16 Şubat-18 Mart 1674]

Bir Sûreti: Dahi aynıyla vech-i meşrûh üzre yazılmışdır. Fî't-târîhi'l-mezbûr.

[Hk. 54]

Ruşuk kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri olan kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Mato Gondola(?) ve Orsata Sorgo(?) nâm elçiler ordu-yı hümayûnuma arz-ı hâl sunup kazâ-i Rusçuk'da vâki' âdemlerinden üç nefer Dubrovnikli mezkûrân elçilerin atların gezdürüp kendü hâllerinde ve kimesneye bir vechile zulm ü ta'addîleri yoğiken Rusçuk voyvodası olan Abdi nâm kimesne zikr olunan atların fuzûlen ellerinden alup ve ulaklara verüp ve kendülerin darb-ı şedîd ile darb ve mecrûh eyleyüp ve üzerlerinde bulunan otuz guruşların hilâf-ı şer'-i şerîf alup ziyâde zulm ü ta'addî eylediğın bildirüp şer'le hakkında lâzım geleni icrâ ve hilâf-ı şer'-i şerîf alınan akçeleri gerü alıvirilmek bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden şer' ve kânûna muhâlif mezbûrlardan her ne almış ise ashâbına red ettirip tekrâr şikâyet olunmaktan ziyâde hazer idüp şöyle ki fuzûlen aldığı esbâbı virmekde ta'allül ve inâd ider ise vukûşu üzre yazup arz ve i'lâm olunmak fermânım olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi şer' ve kânûna muhâlif mezbûrlardan her ne almış ise ashâbına red ettirip tekrâr şikâyet olmakdan ziyâde hazer idüp şöyle ki fuzûlen aldığı esbâbı virmekde ta'allül ve inâd ider ise vukû'u üzre yazup arz ve i'lâm eyleyesin Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âla berâhinehümün zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından bu âna gelince 'ubûdiyyet ve itâ'atlerinde sâbit-kadem olmalarıyla bu vechile ve âhar tarîkle rencîde olduklarına kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur vech-i meşrûh üzre ve âhar tarîkla rencîde ve remîde ettirmeyüp men' u def' eyleyesin. Fî evâhiri Muharrem sene 1085/ 30 Muharrem 1085 [6 Mayıs 1674]

[Hk. 55]

Akkirman kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Maro nâm bâzergân ordu-yı hümayûnuma arz-ı hâl idüp Akkirman'da ticâret üzre olup ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn

ve sâir temessükâtlarına muhâlif bey' u şirâ ettikleri emti'alarından ümenâ gümrük talebiyle rencîde idüp lâkin selâtîni mâziyye Dubrovnik beglerine sadaka ve ihsân buyurdıkları ahidnâme-i hümâyûnlarında Bilâd-ı Selâse'den gayrı mutlak Rumeli vilâyetlerinde bâzergânları bey' ve iştirâ ettikleri emti'alarından bir vechile gümrük nâmıyla nesne virmeyp vech-i meşrûh üzre bâzergânları bey' ve iştirâ ettikleri emti'anın gümrüklerin Dubrovnik begleri senede yüzer bin akçeye iltizâm ve kabûl ve her sene mu'ayyen olan harâclarıyla Bilâd-ı Selâse'den gayrı mutlak Rumeli'nde bey' ve iştirâ ettikleri bâzergânın gümrüğü mukâbelesinde zikr olunan yüzer bin akçe her sene Hazîne-i Âmireye edâ ve teslîm edegelmişler iken hâliyâ Akkırman emîni ellerinde bulunan cild-i gâvların gemiye tahmîl ettiklerinde ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve nişân-ı şerîf ve müte'addid evâmir-i şerîfeye muhâlif gümrük talebiyle rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden Bilâd-ı Selâse'den gayrı bâzergânları umûmen memâlik-i mahrûsede [Sayfa: 75] berrde ve bahrda bey' ve iştirâ ettikleri cild-i gâv ve câmûs ve sâir emti'a-i mütenevvi'adan ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve hatt-ı şerîf ve evâmir-i aliyyeye muhâlif resm-i gümrük talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûn ve yedlerinde olan nişân-ı şerîfde mastûr [ve] mukayyed olmağla vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebinde amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif mezkûru ve sâir bâzergânların gümrük talebi nâmıyla ve âhar vechile rencîde ve remîde ettirmeyip onun gibi rencîde itmek isteyenleri men' u def' eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar ellerinde ibkâ eylesin deyü yazılmışdır. Fî evâsıtı Saferü'l-hayr sene [10]85/ 20 Safer 1085 [26 Mayıs 1674]

[s. 75]

[Hk. 56]

Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrda olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Hâliyâ Dubrovnik elçileri olan Mato Gondola(?) ve Osato Sorgo(?) nâm elçiler ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl idüp eyâlet-i mezbûrda olan manastırlarda ve deyrlerde olan râhibleri gezüp ve dolaşıp Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve âyînlerine muhâlif olan işlerden men' idüp gezdükleri ve konup göçdükleri yerlerde ve kudâs ve İncil okudurlarında hilâf-ı şer'- i şerîf kimesne rencîde eylemeyeler deyü selâtîn-i mâziyeden ellerinde olan ahidnâmeleri ve evâmir-i şerîfeleri var iken hâliyâ râhibleri olan ( ) piskopos nâm râhibleri Sırf papasları ve râhibleri ve medropolidleri ve vladikalari ve patriki Latin milletinden olan re'âyânın umûruna karışıp bunlara küllî muzâyaka virmekle mukaddemâ emr-i şerîfimle men' olunmuş iken

memnû' olmayup ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna ve evâmir-i şerîfeye muhâlif bunlara muzâyaka virüp ve umûrlarına karışup ta'addî eyledüklerinden gayri ba'zı eşkıyâ ve ehli fesâd celb [ve] ahz için bunları rencîde eyledüklerin bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mûcebince kemâ-kân Rumeli eyâletinde gezüp Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve muhâlif işlerden men' idüp alıgeldikleri âyidelerin cem' idüp (...) râhibleri ve gayri milletden olan râhibler ve papaslar vladikalar ve medrepolid ve patrik dahl ü ta'arruz eylemeyüp ol makûle eşkıyâ ve ehl-i fesâd dahi ta'addî eylemeyüp men' u def' olunmak için mukaddemâ emr-i şerîfim virilmekle mûcebince inâyet recâ eyledükleri ecilden şer'-i şerîfe mugâyir evzâ'ları olmadıkça hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi mezkûr ve sâir râhiblerin gezüp ve dolaşıp Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve âyînlerine muhâlif işlerden men' ve konup göçdükları yerlerde ve kudâs ve İncil okuduklarında hilâf-ı şer'-i şerîf ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfe mûcebince amel ve sırf ve gayri milletden olan râhibleri ve papasları ve medrepolidleri vladikaları ve patriki müdâhale ettirmeyüp mezbûrlar âyîn-i bâtılların icrâ idüp ve olıgeldiği üzre âyidelerin alalar ve mezbûrlar memnû' olmayup Latin milletinden olan re'âyâyâ ve manastırlarına ve avâyidlerine müdâhale idüp girü ziyâde muzâyaka virirler ise şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesesiz ve mezbûrlar gezüp dolaşdıkları yerlerde ve kasabât ve kurâda ve menâzil ve merâhilde hilâf-ı şer'- i şerîf vaz'ları sâdır olmadıkça kimesneye rencîde ve remîde ettirmeyüp himâyet ve sıyânet üzre olasıız ve mezbûr Sırf râhibleri garaz ve ta'assub idüp ba'zı eşkıyâyı bunların üzerlerine havâle idüp küllî akçelerin aldırup ta'addî iderler imiş ol makûleleri dahi men' u def' idüp min ba'd bunların hilâf-ı şer'-i şerîf bir akçe ve bir habbelerin aldırmasın ve bi'l-cümle ellerinde selâtn-i mâziyeden olan ahidnâmelerine ve evâmir-i şerîfeye mugâyir mezbûrlar rencîde olunduklarına rızâ-yı şerîfim yokdur bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup mezkûrları ellerinde olan ahidnâmelerine ve mukaddemâ ve hâlâ verilen evâmir-i şerîfeye mugâyir bir vechile rencîde ve remîde ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu mezbûr râhiblerin yedlerinde ibkâ eylesesin deyü yazılmışdır. Fî evâili Saferü'l-hayr sene [10]85/ 10 Safer 1085 [16 Mayıs 1674]

[s. 76]

[Hk. 57]

Hersek paşasına ve Lubin ve Gabela kâdîlarına ve kal'a ağalarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri olan ( ) ve ( ) ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri kadîmü'l-

eyyâmdan âsitâne-i sa'âdetimin abd-i sadâkat-kârları olmağla Gabela şehrinde müteveffâ Hasan Çelebi evkâfından Dubrovnik begleri bundan akdem yüz kırk seneye karîb mukâta'a ile mütevellîden izin ile aldıkları zemîn üzerine kendü mallarıyla tuzhâne binâ ve içine mu'tâdları üzre bey' için tuz vaz' idüp bu zamâna değin kimesne zikr olunan tuzhâneye dahl edegelmîş [değil] iken sen ki Gabela kâdîsisin tama'-ı hâm sebebi ile mu'tâdları üzre tuz fûrûhtuna ta'yîn eyledükleri begzâdelerin metâ'ıyla ihrâc ve Venedik bâzergânlarının tuzun kadîme muhâlif tuzhânelerine vaz' idüp Hersek vâlîsi tarafından men'ine âdem vardukda amel itmeyüp ziyâde gadr u ta'addî itmekle Venediklinin tuzunu ihrâc ve kadîmden mutasarrîf oldukları tuz mahzeni kendülere zabt ittirilmek bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden zikr olunan tuz mahzeni harâb oldukda ta'mîr ve içine tuz vaz' olundukda kimesne bir vechile müdâhale itmemek üzre mukaddemâ müte'addid evâmir-i şerîfe virildiği mastûr ve mukayyed bulunmağın sen ki Lubin kâdîsisin husûs-ı mezbûra müvellâ ta'yîn ve kâdî-i müşârun-ileyh ile şirket üzre ma'an mahallinde ahvâllerin şer'le görüp zuhûr iden mevâddı sıhhati üzre sıhhat ve hakîkati ile ordu-yı hümâyûnuma arz eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi vech-i meşrûh üzre müvellâ ta'yîn olunan Lubin kâdîsi ile husûs-ı mezbûru şirket üzre ma'an mahallinde ahvâllerin şer'le görüp zuhûr iden mevâddı sıhhat üzre hüccet ve hakîkati ile orduyu hümâyûnuma arz eylesin. Fî evâhiri S. sene [10]85/29 Safer 1085 [4 Haziran 1674]

[Hk. 58]

Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrede vâki' sancak beglerine ve kâdîlara ve kazâlarda vâki' ümenâ ve nüzzâr ve Vulçitrın nâzırı ve Alacahisar sancağı mütesellimi ve voyvoda ve neferât ağaları ve iskele emînleri ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri Maro Resni(?) ve Corci Puke nâm elçiler arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânları ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve müte'addid evâmir-i şerîfe mücebince mîri mîrân ve mîrlivâ ve nüzzâr ve sâir ehl-i örf tâifesi ve Vulçitrın nâzırı ve Alacahisar mütesellimi ve sâirler ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif Dubrovnik bâzergânlarından dârendegân-ı fermân-ı hümâyûn Marko ve Anton ve Luka ve Petre ve İvan ve sâirlerin ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif ahz ve haps ve hediye nâmıyla küllî ta'addî ve tecâvüz ve sâkin oldukları menzillerine âhar kimesne kondurup bu vechile ve âhar tarîkıyla rencîde ve remîdeden hâlî olmadıkların bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince mezkûrûn Dubrovnik bâzergânların vech-i

meşrûh üzere rencîde ve remîde olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi mezkûrûn Dubrovnik bâzergânların vech-i meşrûh üzere ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif rencîde ve remîde etmeyüp ve itmek isteyenleri men' u def' idüp onun gibi memnû' olmayup muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle vukû'u üzere yazup arz idüp olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyüp Dubrovnik begleri dört yüz seneden berü cizye kabûlüyze abd-i sadâkatkârlarım olup bu vechile ve âhar tarîkla rencîde olunduklarına kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur ona göre mezbûrları her vechile himâyet ve sıyânet üzere olasız şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[Hk. 59]

Hersek paşasına ve Lubin kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl gönderüp Dubrovnik begleri üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin her sene elçileriyle gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp ol mukâbelede begzâde ve sâir bâzergânları bir vechile ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince rencîde ve remîde olunmazlar iken Dubrovnik begzâdelerinden Luko Rovbol'ün taht-ı kazânda vâki' Grimlan nâm karyede ma'lûmetü'l-hudûd menzil ve ( ) dönüm tarlayı sâhib-i arz ma'rifetiyle alup menzil-i mezbûrda kendü âdemleri sâkin ve zikr olunan tarlaları zirâ'at ve harâset idüp öşrü resmin sâhib-i arza edâ idüp bir vechile dahl olunmak îcâb eylemez iken menzil-i mezbûrda sâkin olan âdemlerin hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden hilâf-ı şer'-i şerîf ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna mugâyir rencîde olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi menzil-i mezbûrda sâkin olanları ve sâir Dubrovniklileri hilâf-ı şer'-i şerîf ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûna mugâyir rencîde ve remîde ettirmeyesin onun gibi rencîde itmek isteyenleri men' u def' eyleyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[s. 77]

[Hk. 60]

Dubrovnik beglerine hüküm ki: Bundan akdem südde-i sa'âdet-penâh ve 'atebe-i 'aliyye-i izzet-destgâhıma gönderdiğiniz begzâdelerinizden kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçiler ile irsâl olunan mektûbunuz terceme ve telhîs olup mefhûmu pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i hüsrevâneme arz olundukda mazmûn-ı itâ'at-makrûnunda âbâ-i kirâm ve

ecdâd-ı izâmım enârallâhü te‘âla berâhinehümün zamân-ı sa‘âdet-iktirânından ilâ hâzel-ân âsitâne-i sa‘âdetimin harâc-güzârı olup itâ‘at ve ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem ve kemâl-i sadâkat ile râsih-dem olmağla üzerinize lâzım gelen harâcınızı merkûmân elçileriniz ile îsâl eylediğiniz tahrîr olunup ve lisânen her ne takrîr ve i‘lâm eyledüler ise cümlesine ilm-i şerîf-i âlim-şümûl-i pâdişâhânemiz muhît ve şâmil olmuştur ve elçilerinizin getürdükleri bin seksen dört senesi harâcın teslîm-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp buyurdum ki ( ) vusûl buldukda cibilletinizde mermûz olan sadâkat ve ihlâs muktezâsınca kemâ-kân câdde-i ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem olup memleketinize karîb olan serhadd-i mansûrem ahâlîsi ile hüsn-i sülûk üzre geçünüp ol serhadleri harbî kefare eşkıyâsından gereği gibi himâyet ve sıyânet üzre olası ve fimâ ba‘d memleketinizin harâcın dergâh-ı sa‘âdet-destgâhıma irsâl ve îsâl eyleyüp devlet-i aliyeme müte‘allık ol serhadlerde zuhûr iden ahvâli ve sâir lâzımü'l-arz olan husûsu ale't-tevâlî yazup arz ve i‘lâmdan hâlî olmayasız şöyle bilesiz. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[Hk. 61]

Lubin ve Novasin ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl sunup cedd-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa‘âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i devlet-âşiyânıma olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşâallâhu te‘âlâ bin seksen beş senesinde kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devletime gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirmek bâbında inâyet recâ eyledükleri ecilden vechi meşrûh üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüp dahi Dubrovnik begleri zikr olunan senede kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devlet-medârıma irsâl eyledükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük eyleyüp min ba‘d emr-i şerîfime ve mu‘tâdı kadîme muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba‘de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[Hk. 62]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve eyâletlerinde vâki‘ sancak beglerine ve kâdîlara ve kılâ‘ ve palanka dizdârlarına ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri ‘atabe-i ‘aliyyeme olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen beş senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa‘âdetime elçileriyle gönderdüklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer‘ ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine

ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp emîn ve sâlim birbirinize ulaştırıp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayırlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka virilmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda mezkûrlar her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ve kasabât ve kurâda kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve sâir esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların akçeleriyle tedârük ettirüp lâzım gelen yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve îsâl eyleyüp ve lâzım gelen konağa konduklarında ve çayırlara inmek murâd etdiklerinde kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kulağuzlar koşup ve kifâyet mikdârı bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerin korumak için Dubrovnikliye Müslümân esbâbı giyüp ve âlet-i harb götürmeğe ruhsat virilmişdir vech-i meşrûh üzre dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp ve âlet-i harb götürüp ve mehmûz takınup ve kılınc ve ok ve yay ve şiş ve sâir âlet-i harb götürdüklerinde kimesneye rencîde ve remîde ettirmeyesiz onun gibi ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesesiz ve siz ki neferât ağalarısız mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât koşup hazîneye zarar erişdirmeyip emîn ve sâlim südde-i sa'âdetime îsâl eylesesiz Dubrovnik begleri 'atebe-i aliyemin kadîmî harâc-güzârı olup 'ubûdiyyet ve itâ'atde sâbit-kadem olmağla elçileri ve tercümân ve âdemleri sıyânet ve himâyet olunup mer'î ve muhterem olmaları lâzımdır ona göre mukayyed olup harâc ile emîn ve sâlim südde-i sa'âdetime îsâl eylemekte dakîka fevt eylemeyesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[s. 78]

[Hk. 63]

Rumeli ve Bosna Beglerbegilerine ve eyâletlerinde sancak beglerine ve kâdîlara ve kılâ' ve palanka dizdârlarına ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen dört senesinde vâki' olan cizyelerin mezkûrlar ile südde-i sa'âdetime gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümâyûnumla girü Dubrovnik'e müteveccih ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mürûr u ubûr ettirilüp yolda ve

izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olur ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp emîn ve sâlim mürûr ittirüp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsib olan evlere ve çayır[lara] konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendülerin korumak için Dubrovnıklilere Müslümân esbâbı giyüp âlet-i harb götürmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrûh üzere mezkûrlar dülbend sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp âlet-i harb götürdüklerinde ve mehmûz takınup ve ok ve yay ve kılınc ve şiş taşıduklarında kimesneye rencîde ettirmeyüp ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider var ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[Hk. 64]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan paşaya ve Yenişehir-i Fener monlâsına ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Tırhala ve Gabela ve Neredva ve Menlik ve livâ-i mezbûrda vâki' kâdîlara ve Gabela ve Neredva ve Menlik iskele emînlerine ve nâzırlara ve kılâ' dizdârları ve neferât ağalarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri ibtidâ-yı âl-i Osmân'dan merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü cizye kabûlü ile abd-i sadâkatkârlar olmağla ol mukâbelede kendü kifâf-ı nefsleri için her sene Yenişehir ve Tırhala ve Hersek ve Avlonya ve Draç ve İstifa ve Talanda ve Galos ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Neredva ve Menlik ve Gabela ve tevâbi'i iskelelerinde vâki' havâss-ı hümâyûnum terekesinden ve sâir bulunan yerlerden akçeleriyle üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virile gelüp lâkin Venedikli ile mâbeynde adâvet zuhûr edelden bu âna dek virilmeyüp hâlâ dostluğa mübeddel olmağla kadîmden virile geldiği üzere zikr olunan üç bin müd buğday ve üç bin müd darı iskele-i mezbûrundan virilüp varup Dubrovnik'e dâhil olunca âdemlerine ve gemilerine iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ümenâ ve ummâl ve askerî ve sâir ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesne dahl ü ta'arruz eylememek için mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince müceddeden emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere

amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda vech-i meşrûh üzre ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen evâmir-i şerîfim mücebince zikr olunan Dubrovnik beglerine taht-ı kazânızda bulunan havâssı hümâyûn terekesinden ve gayri yerlerden kânûn-ı kadîm üzre her keyl-i İstanbulî yirmi vukiyye olup üç bin [müd] buğday ve üç bin müd darı altmış bin keyl olmak hesabı üzre akçeleriyle narh-ı rûzî üzre alıvirüp âdemlerine teslim idüp siz ki müfettiş ve kâdîlarsız narh-ı rûzîyi sicill-i mahfûza kayd eyleyüp ellerine temessük virildikten sonra gemilerine tahmîl eyleyüp Dubrovnik'e gönderesiz zikr olunan buğday ve darı mahall-i mezbûra varunca âdemlerine ve gemilerine ümenâ ve ummâl ve nüzzâr ve askerî ve ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ta'addî üzre olanları men' u def' eyleyesiz ve iştirâ olunan buğday[dan] ve darı[dan] kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde iki akçe gümrük aldırup bir akçe ve bir habbe ziyâde aldurmayasız bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup ta'yîn olunandan ziyâde bir kile virmeyüp bu bahâne ile harbî kefereye tereke virmekden ihtiyât ve ihtirâz üzre olasız şöyle ki harbî kefereye tereke virildiği istimâ' oluna hakkınızdan gelinmek mukarrerdir ona göre basîret ve intibâh üzre olasız Dubrovnik begleri üç yüz seneden mütecâviz 'atebe-i 'aliyyeme 'ubûdiyyetde sâbit-kadem olmağla bî-vech âdemlerine ta'addî olunduğuna kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur ba'zı kimesneler ahz ve celb için zikr olunan buğday ve darıyı almağa mâni' olur ise ol makûleleri men' u def' idüp memnû' olmayup muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle yazup arz eyleyüp değıller ise şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyesin ve havâss-ı hümâyûnum terekesinden mezkûrlar[a] kifâyet mikdârı buğday ve darı bulunmaz ise sâir bulunan yerlerden narh-ı rûzî üzre akçeleriyle alıvirüp üç bin müd buğday ve darıyı tekâmîle ihtimâm eyleyesin şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[Hk. 65]

Dubrovnik bâzergânlarına yol emr-i şerîfi virile gelmekle beş nefer Dubrovnik bâzergânlarına kadîmden virile geldiği üzre elçileri iltimâsıyla başka başka evâmir-i şerîfe yazılmışdır. Fî evâsıtı N. sene [10]85/ 20 Ramazan 1085 [18 Aralık 1674]

[s. 79]

[Hk. 66]

Rumeli'nde ve eyâletde olan Dukakin ve sâir sancak beglerine ve Zadirim* eyâletinde olan kâdîlara hüküm ki: Latin piskoposlarından İstepan ve V kardom Mihayil ve sâir ruhbânlar arz-ı hâl ider bunlar âyîn-i bâtılları üzre İncil kırâet ve lâzım gelen âdetlerin icrâ eyledüklerinde

ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif ba‘zı ehl-i örf tâifesi celb ve ahz ve isnâd idüp ta‘addî ve tecâvüzden hâlî olmadıkların bildirüp ol makûleler men‘ u def‘ olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden kendü hâllerinde oldukça hilâf-ı şer‘ ve kânûn bu vechile ve âhar tarîkle rencîde olunmamak üzere şürûtuyla emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle varduklarında zikr olunan eyâlet ve sancaklarda ve kazâlarda dâhil oldukları yerlerde kendülerin ve yanlarında olan âdemlerin ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve sâir temessükâtlarına muhâlif ba‘zı ehl-i örf tâifesi celb ve ahz ve isnâd sebebi ile kendü hâllerinde oldukça hilâf-ı şer‘ ve kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümâyûn vech-i meşrûh üzere rencîde ve remîde itmeyüp onun gibi rencîde ve remîde itmek isteyenleri men‘ u def‘ idüp emr-i âhar varmağa muhtâc eylemeyesiz. Fî evâili Za. sene [10]85/ 10 Zilkade 1085 [5 Şubat 1675] *Zadrîma olmalıydı.

[Hk. 67]

Tırgovişte ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup Yenipazar'da sâkin ve ticâret üzere olan bâzergânlarından Vlaho ve Petre ve Nikorgulan(?) ve Anton nâm bâzergânların Yenipazar mütesellimi Salih ve kâdîsi ( ) nâm kimesneler mücerred celb ve ahz için kadîmden giye geldükleri libâslarına ve kırmızı kalpaklarına dahl ü ta‘addî eyledüklerin bildirüp ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebinde amel olunup hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup gelüp gideler ve ticâret ideler rızıklarına ve davarlarına ve sâir giydükleri esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet virmeye deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olmağın vech-i meşrûh üzere ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebinde amel olunmak üzere şürûtuyla yazılmışdır. Fî evâhiri Za. sene [10]85/30 Zilkade 1085 [25 Şubat 1675]

[Hk. 68]

Tırgovişte kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup Dubrovnik tüccârlarından olup Yenipazar'da sâkin Petro nâm tüccâr kendü hâlinde olup hilâf-ı şer‘-i şerîf ve ta‘addîleri yoğiken Yenipazar mütesellimi olan Salih nâm kimesne mücerred celb-i mâl için kâdî ile yekdil olup sen menziline şürb-i hamr idersin ve tutarsın deyü hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ahz ve haps idüp altmış guruşun alup gadr ve ta‘addî itmeleriyle hilâf-ı şer‘ ve kânûn aldığı akçelerin red idüp ba‘de'l-yevm dahi şer‘ ve kânûna muhâlif ta‘addî olunmamak üzere şürûtuyla yazılmışdır. Fî evâhiri Za. sene [10]85/ 30 Zilkade 1085 [25 Şubat 1675]

[s. 80]

[Hk. 69]

Rumeli beglerbegisine ve Sofya mollasına hüküm ki: Dubrovnik elçisi Maroviçe arz-ı hâl idüp Dubrovnik tüccârı kadîmden memâlik-i mahrûsemde ticâret ile mürûr u ubûr eyledükleri yerlerde ve bey' u şîrâ ettikleri bilâd ve kasabât cizyedârlar ve harâc cem'ine me'mûr olanlar müdâhale edegelmeyüp ve avâriz ve nüzûl ve sürsat ve ispençeden mu'âflar iken hâliyâ ahidnâme-i hümâyûna mugâyir ber-vech-i meşrûh üzre dahl ve rencîdeden hâlî olmadıkların bildirüp kadîme ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir dahl ü ta'arruz ettirmeyüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin ahidnâmei hümâyûna mürâca'at olundukda şimden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü mastûr ve mukayyed bulunmağla ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâsıtı S. sene [10]86/ 20 Safer 1086 [16 Mayıs 1675]

[Hk. 70]

Rumeli beglerbegisine ve Sofya mollasına hüküm ki: Elçi-i mezbûr arz-ı hâl idüp Dubrovnik tüccârının Sofya'da vâki' mülk menzillerine mîr-i mîrân âdemleri konup bâzergânların ve âdemlerin ihrâc idüp ta'addî olunduğun bildirüp Dubrovnik bâzergânlarının mülk menzillerine mîr-i mîrân âdemleri kondurulmayup men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden virile gelen evâmîr-i şerîfeme muhâlif ta'addî olunmamak için yazılmışdır. Fî evâsıtı S. sene [10]86/ 20 Safer 1086 [16 Mayıs 1675]

[Hk. 71]

Hersek paşasına ve Lubin kâdîsına hüküm ki: Elçi-i mezbûr arz-ı hâl idüp bundan akdem Karadağ eşkıyâsından Zaloket(?) karyesinden Kırpokapik(?) ve Ozonik(?) karyesinden Borik(?) ve Mobaş Poponik ve Mali Miloş ve Coca(?) karyesinden Solakovik nâm eşkıyâlar hevâlarına tâbî' iki yüz mikdârı Karadağ eşkıyâların cem' ve kendüleri reîsü'l-eşkıyâ olup bin seksen ( ) senesinde Konavala(?) dimekle ma'rûf nâhiyelerin basup iki âdem katl ve iki kız esîr eyledüklerinden gayri dokuz yüz ruûs hayvânâtların gasb ve gâret idüp fesâd itmeleriyle yedinde olan hüccet-i şer'iyeye mücebince icrâ-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eylediği ecilden ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olundukda Dubrovnik tâifesine memâlik-i mahrûsemde kimesne ziyân ider ise bana arz oluna gereği gibi hakkından gelinüp rızıkları tazmîn etdirile deyü mastûr ve mukayyed bulunmağla ahidnâme-i hümâyûn mücebince yazılmışdır eşyâları tazmîn ettirildikten sonra şer'le lâzım geleni icrâ için yazılmışdır. Fî evâsıtı S. sene [10]86/ 20 Safer 1086 [16 Mayıs 1675]

[Hk. 72]

Nişân oldur ki: Sûr-ı hümâyûnum tebrikesiyle rikâb-ı hümâyûnuma yüz sürmek için gelen Dubrovnik elçisi Maroviçe zîde itâ'atuhû arz-ı hâl sunup Bosna sancağında olan kefer Latin ruhbânlarının kilise ve evlerine ve geşt ü güzâr eyledükleri yerlere min ba'd kimesne mâni' ve müzâhim olmayup gereği gibi ihtiyâtsiz vilâyet-i mezbûrede sâkinler olup ve eşkıyâ zulmünden firâr idüp celâ-yı vatan idenler yerli yerine gelüp emn ü âmân üzre olup kimesne mâni' ve müzâhim olmaya deyü mukaddemâ nişân-ı âlî-şân virilmişiken hâliyâ İpek patriki ve Hersek ve Bosna sancağında olan medrepolid olanlar hilâf inhâ mâliye tarafından seneviye ve âhar tarikle akçe almak üzre emr-i şerîf ihrâc etmeleriyle âyînleri üzre evlerinde ve kiliselerinde ve sâir yerlerde İncil kırâet ve nasîhat ettiklerinde gerek mezbûrlar ve gerek sancak begleri ve sâir zâbitler müdâhale itmemek üzre berât-ı şerîfim virilmek bâbında inâyet recâ itmeğin iş bu berât-ı izzetmakrûnu virdim ve buyurdum ki mezkûrûn Latin piskopos ve ruhbânlarına ve sâir Latin mezhebinde olan re'âyâdan kadîme muhâlif ol vechile seneviye ve âhar tarikle akçe talebiyle Rum ve Sırf papaslarına ve medrepolidlerine rencîde ve remîde ittirmeyüp ve âyînleri üzre evlerinde ve kiliselerinde İncil kırâet eylediklerinde gerek mezbûrlar ve gerek sancak begleri ve sâir zâbitleri müdâhale ettirmeyüp iş bu nişân-ı hümâyûnum yedlerinde düstûru'l-amel olup dâimâ mazmûn-ı münîfiyle amel oluna deyü yazılmışdır. Fî evâhiri Ra. sene 1086/ 30 Rebiulevvel 1086 [24 Haziran 1675]

[Hk. 73]

Belgrad mollasına ve mütesellimine hüküm ki: Elçi-i mezbûr arz-ı hâl idüp medîne-i Belgrad'da Ferhadpaşa Mahallesi'nde Dubrovnik bâzergânları sâkin oldukları feth-i hâkâniden berü âyînlerin icrâ ve ibâdet edegeldükleri tûlen yigirmi beş zirâ' ve arzan on beş zirâ' vaz'-ı kadîmi olan kiliseleri bi-emri'llâhi te'âlâ muhterik olup ancak dîvârları kalıp sâkin olacak yer olmamağla yedlerinde olan hüccet-i şer'iyeleri mücebince vaz'-ı kadîmi üzre ta'mîr ve binâ ettirilmek bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eylediği ecilden vaz'-ı kadîminden ziyâdeye tecâvüz olunmamak üzre ta'mîr ve termîm ittirilmek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre amel idüp dahi husûs-ı mezbûra onat vechile mukayyed olup göresin arz olunduğu üzre kilise-yi mezbûr muhterik olup ancak dîvârları kalıp keşf ve hüccet olunduğu üzre harâb mevzi'-i mezkûreyi vaz'-ı kadîmi üzre ta'mîr ve termîm ve binâ ettirip min ba'd vaz'-ı kadîminden ziyâdeye ruhsat vermeyesin şöyle ki vaz'-ı kadîmi üzre ta'mîr eyledüklerinde kimesne mâni' olmak ihtimâli olur ise men' u def' idüp kendülerin ahz ve celb ve âhar bahâne ile rencîde ve remîde

ittirmeyüp ve üslûb-ı kadîminden tecâvüz ittirmeyesiz. Fî evâhiri Ra. sene 1086/30 Rebiulevvel 1086 [24 Haziran 1675]

[s. 81]

[Hk. 74]

Dubrovnik beglerine hüküm ki: Siz devlet-i aliyyemin harâc-güzâr abd-i sadâkat-kârı olduğunuz ecilden hâliyâ süddei seniyye-i sa'âdet-penâh ve 'atebe-i 'aliyye-i izzet-destgâhıma iş bu sâl-i meymenet-meâlde vâki' olan sûr-ı hümâyûnum teberrükesiyle irsâl eylediğiniz kıdvetü a'yâni'l-milleti'l Mesîhiyye Maroviçe zîde itâ'atuhû ile mektûbunuz ve pîşkeş ve hedâyânız vâsıl olup rikâb-ı hümâyûnuma arz ve telhîs olundukda makbûl ve mazmûn-ı itâ'at-makrûnuna ilm-i âlem-şümûli hüsrevânem muhît ve şâmil olmuşdur ve elçiniz izn-i hümâyûnumla murahas olmağın buyurdum ki( )vusûl buldukda cibilletinizde mermûz olan sadâkat ve ihlâs muktezâsınca kemâ-kân câdde-i 'ubûdiyyetde sâbit-kadem olup memleketinize karîb olan serhadd-i mansûrem ahâlisi ile hüsn-i sülûk üzre geçünüp ol serhadleri harbî kefere eşkiyâsından gereği gibi himâyet ve sıyânet üzre olasız deyü yazılmışdır. Fî evâhiri Ra. sene 1086/ 30 Rebiulevvel 1086 [24 Haziran 1675]

[Hk. 75]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve sancak beglerine ve kâdîları ve kılâ' dizdârlarına ve neferât ağalarına ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâcların dergâh-ı mu'allâma gönderüp ve Hazîne-i Âmireme her sene teslim eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâsı diledükleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiyye ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinde ve kassâbiyyeden ve sâir avârız-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr ü kesblerinde ve bey' u şîrâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencîde ettirilmeye deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olup hâliyâ Dubrovnik bâzergânlarından dârende-i fermân-ı hümâyûn ( ) ve sâirleri ahidnâme-i hümâyûn ve ellerinde olan mâliyyeden evâmir-i şerîfe muhâlif ba'zı kimesneler tekâlîf-i mezbûre ve sâir teklîf ile rencîde itmeleriyle men'îçün mu'tâd-ı kadîm üzre emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâsıtı Ra. sene [10]86/ 20 Rebiulevvel 1086 [14 Haziran 1675]

[Hk. 76]

Âstâne kâimmakâmına ve kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri Refail Avec(?) ve Orsato Ranine(?) zîde itâ'atuhumâ dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup Dubrovnik tüccârının âsitâne-i

sa'âdetimde vâki' olan umûr ve mesâlihlerin görmek için taraflarından vekil nasb olunan Tomaz Vigobano(?) ref' olunmağla yerine gene Dubrovniklilerden kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Luka Barka nâm Dubrovnikli nasb olunmağla ol cânibde olan Dubrovniklinin ve bâzergânlarının bey' u şirâlarına müte'allık ve sâir husûslarında mezkûr Luka görmek üzere taraflarından ta'yîn ve irsâl olunduğun bildirüp ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel olunması bâbında hükm-i hümâyûnun recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel olunmak için hükm yazılmışdır. Fî evâsıtı Ş. sene [10]86/ 20 Şaban 1086 [9 Kasım 1675]

[Hk. 77]

[Derkenâr]: Mesfûr hâlik olup tercümânlığı mahlûl olmağla yerine Yudağbalı(?) Povaşça veled-i Abram tercümân nasb olunup berât-ı âlî virilmiştir. Fî evâili [1]147

Nişân oldur ki: Dubrovnik elçileri kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Refail Avec(?) ve Orsato Ranine(?) zîde itâ'atuhumâ dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüp tercümânları olan râfi'-i tevkî'-i refi'u's-şân-ı hakânî Luka Barka'nın berâtı olmamağla sâir tercümânlara virildiği üzere berât-ı şerîfim virilmek recâ itmeğin iş bu berât-ı sa'âdet-âyât ve behçet-gâyâtı virdim ve buyurdum ki mezkûr Dubrovnik tercümânı olup ahidnâme-i hümâyûnum mücebince olıgeldiği üzere harâc ve ispençe ve sâir tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup hedâyâ ve libâs ve me'kûlât ve meşrûbâtiyçün akçesiyle alup götürdüğü nesnelere gümrük ve bâc ve ref't ve kassâbiyye talep olunmayup ve sâkin olduğu evde kendünün ve âdemlerinin kifâf-ı nefsleriçün şıra sıkıp hamr eyledüklerinde kimesne mâni' olmaya ve yeniçeri kullarımdan ve gayriden her kim olur ise olsun nesne istemeyüp ve cebren almayup zulm ü ta'addî eylemeyeler ve medyûn ve müttehem olup gaybet idenler için kefâletsiz ahz olunmaya ve evi mühürlenmeye ve kendülerin aramayalar ve ref' olunmaya ve memâlik-i mahrûsemde bey' u şirâ ve ticâret ve kefâlet husûslarında ve sâir umûr-ı şer'iyye vâki' oldukda kâdiya varup sebt ve sicil veyâhûd hüccet olmadıkça da'vâları istimâ' olunmaya ve ba'zı kimesnelere avret ve oğlanımıza şetm eyledin deyü iftirâ idüp hîle ve hud'a ile ahz ve celb idenleri ve dört bin akçeden ziyâde olan da'vâları âsitâne-i sa'âdetimde istimâ' oluna ve ba'zı mahûf u muhâtara olan yerlerde ve menâzil ve merâhilde harâmî eşkıyâsı havfindan kendüsün korumak için kendüsü ve âdemleri giydüğü esbâblarına ve destâr ve yelken takye ve bârgîr ve âlet-i harblerine kimesne dahl ü ta'arruz eylemeyüp ahidnâme-i hümâyûnum ve berât-ı şerîfime muhâlif hilâf-ı şer'-i şerîf dahl olunmaya dâimâ bu berât-ı hümâyûnumun mazmûn-ı münîfi ile âmil olup hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye şöyle bileler. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[s. 82]

[Hk. 78]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ( ) paşaya ve Yenişehir-i Fener monlâsına ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Tırhala ve Gabela ve Neredva ve Menlik ve livâ-i mezbûrede vâki' kâdîlara ve Gabela ve Neredva ve Menlik iskele emînlerine ve nâzırlara ve kılâ' dizdârları ve neferât ağalarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Refail Avec(?) ve Orsato Raniye(?) zîde itâ' atuhumâ dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl idüp Dubrovnik begleri ibtidâ-yı âl-i Osmân'dan merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü cizye kabûlü ile abd-i sadâkatkârlar olmağla ol mukâbelede kendü kifâf-ı nefsleri için her sene Yenişehir ve Tırhala ve Hersek ve Avlonya ve Draç ve İstifa ve Talanda ve Galos ve Ağrıboz ve İnebahtı ve Neredva ve Menlik ve Gabela ve tevâbi'i iskelelerinde vâki' havâss-ı hümâyûnum terekesinden ve sâir bulunan yerlerden akçeleriyle üç bin müd buğday ve üç bin müd darı virile gelüp lâkin Venedikli [ile olan] adâvet zuhûr ittikten bu âna gelince virilmeyüp hâlâ dostluğa mübeddel olmağla kadîmden virile geldüğü üzere zikr olunan üç bin müd buğday ve üç bin müd darı iskele-i mezbûrûndan virilüp varup Dubrovnik'e dâhil olunca âdemlerine ve gemilerine iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ümenâ ve ummâl ve askerî ve sâir ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesne dahl ü ta'arruz eylememek için mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince müceddeden emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda vech-i meşrûh üzere ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen evâmir-i şerîfim mücebince zikr olunan Dubrovnik beglerine taht-ı kazânızda bulunan havâssı hümâyûn terekesinden ve gayri yerlerden kânûn-ı kadîm üzere her keyl-i İstanbulî yirmi vukiyye olup üç bin müd buğday ve üç bin müd darı altmışar bin keyl olmak hesâbı üzere akçeleriyle narh-ı rûzî üzere alıvirüp âdemlerine teslîm idüp siz ki müfettiş ve kâdîlarsız narh-ı rûzîyi sicill-i mahfûza kayd eyleyüp ellerine temessük virdikten sonra gemilerine tahmîl eyleyüp Dubrovnik'e gönderesiz zikr olunan buğday ve darı mahall-i mezbûra varunca âdemlerine [ve] gemilerine ümenâ ve ummâl ve nüzzâr ve askerî ve ehl-i örf tâifesinden ve gayriden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ta'addî üzere olanları men' u def' eyleyesiz ve iştirâ olunan buğday[dan] ve darı[dan] kânûn-ı kadîm ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde iki akçe gümrük aldurup bir akçe ve bir habbe ziyâde aldurmayasın bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olup ta'yîn olunandan ziyâde bir kile virmeyüp bu bahâne ile harbî kefereye tereke virmekden ihtiyât ve ihtirâz üzere olasız şöyle ki harbî kefereye tereke virildiği istimâ' oluna hakkınızdan

gelmek mukarrerdir ona göre basîret ve intibâh üzere olasız Dubrovnik begleri üç yüz seneden mütecâviz ‘atebe-i ‘ulyâma ‘ubûdiyyetde sâbit-kadem olmağla bî-vech âdemlerine ta‘addî olunduğuna kat‘â rızâ-yı şerîfim yokdur ba‘zı kimesneler ahz ve celb için zikr olunan buğday ve darıyı almağa mâni‘ olur ise ol makûleleri men‘ u def‘ idüp memnû‘ olmayanları ve muhtâc-ı arz olanları isim ve resmleriyle yazup arz eyleyüp değıller ise şer‘le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin ve havâss-ı hümâyûnum terekesinden mezkûrlar kifâyet mikdârı buğday ve darı bulmaz ise sâir bulunan yerlerden narh üzere akçeleriyle alıvirüp üç bin müd buğday ve üç bin müd darıyı tekâmle ihtimâm eylesin şöyle bilesin ve ba‘de'n-nazar. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[Hk. 79]

Dubrovnik begleri kadîmden göndere geldükleri üzere bin seksen beş senesinde vâki‘ harâcların gönderüp teslîm-i Hazîne-i Âmire itmekle mu‘tâd üzere kadîmden virile geldiği minvâl üzere beglerine hitâben emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[Hk. 80]

Lubin ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp cedd-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa‘âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsîtâne-i sa‘âdet-âşiyâneme olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşâallâhu te‘âlâ bin seksen altı senesinde kadîmden göndere geldükleri üzere der-i devletime gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirilmek bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğın vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüp dahi Dubrovnik begleri zikr olunan senede kadîmden göndere geldükleri üzere der-i devlet-medârıma irsâl eyledükleri cizyeyi tahmîl idüp taht-ı kazânızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük eyleyüp min ba‘d emr-i şerîfime ve mu‘tâd-ı kadîme muğâyir kimesneye iş ettirmeyesin deyü yazılmışdır. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[s. 83]

[Hk. 81]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbûrede vâki‘ sancak beglerine ve kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki‘ kal‘a ve palanka dizdârlarına ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve sâir zâbit ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri ‘atabe-i ‘aliyyeme

olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen beş senesinde vâki‘ olan cizyelerin kîdvetey-i a‘yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Refail Avec(?) ve Orsato Raniye(?) nâm elçileriyle sÛdde-i sa‘âdetime gönderÛp teslîm-i hazîne eyleyÛp izn-i hÛmâyûnumla girÛ Dubrovnik'e mÛteveccih ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mÛrÛr [u] ubÛr ettirilÛp yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendÛlerine ve tercÛmân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta‘arruz olunmamak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki ( ) vusÛl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim Ûzre amel idÛp dahi zikr olunan Dubrovnik elçileri her kangınızın taht-ı hÛkÛmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer‘ ve kânÛn kendÛlerine ve tercÛmân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta‘arruz ettirmeyÛp emîn [ve] sâlim mÛrÛr ittirÛp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabaları tutuvirÛp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir zahîre ve mühimmâtların görÛp ve lâzım gelÛp mÛnâsib olan evlere ve çayırılara konduklarında kimesne mâni‘ olmayup ve mahÛf u muhâtara olan yerlerde yarar kulağuzlar ve bekçiler ta‘yîn eyleyÛp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesiz ve kendÛlerin korumak içÛn Dubrovniklilere MÛslÛmân esbâbı giyÛp âlet-i harb gÛtÛrmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrÛh Ûzre mezkÛrlar dÛlbend sarınup ve kalpak ve yelken takye giyÛp ve sâir MÛslÛmân esbâbı giyÛp âlet-i harb gÛtÛrdüklerinde ve mehmÛz takınup ve ok ve kılınç takınup ve şiş ve yay ve sâir âlet-i harb taşıdıklarında kimesneye rencîde ettirmeyÛp ahz ve celb sebebi ile ta‘addî ider var ise men‘ u def‘ eyleyÛp memnÛ‘ olmayanların şer‘le haklarında lâzım geleni icrâ eyleyÛp şöyle bilesin ve ba‘de'n-nazar. Fî evâili L. sene [10]86/10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[Hk. 82]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbÛrda vâki‘ sancak beglerine ve kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki‘ kal‘a ve palanka dizdârlarına ve mÛtesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve sâir zâbit ve iş erlerine hÛkÛm ki: Dubrovnik begleri ‘atabe-i ‘aliyyeme olan ‘ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin seksen altı senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa‘âdetime elçileriyle gönderdiklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hÛkÛmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer‘ ve kânÛn kendÛlerine ve yanlarında olan tercÛmân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta‘arruz ettirmeyÛp emîn ve sâlim birbirinize ulaşturup ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirÛp akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların görÛp ve lâzım gelÛp mÛnâsib olan evlere ve çayırılara konduklarında kimesne mâni‘ olmayup ve mahÛf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta‘yîn eyleyÛp bir vechile muzâyaka virilmemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur [buyurdum ki] ( ) vusÛl buldukda mezkÛrlar her kangınızın taht-ı hÛkÛmetine dâhil

olurlar ise iskelelerde ve menâzil ve merâhilde ve kasabât ve kurâda kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve sâir esbâb ve davarlarına hâricden kimesne[yi] dahl ü ta'arruz ettirmeyüp ve zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların akçeleriyle tedârük ettirüp ve lâzım gelen yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve îsâl eyleyüp ve lâzım gelen konağa konduklarında ve çayırlara inmek murâd eyledüklerinde kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kulağuzlar koşup ve kifâyet mikdârı bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirmeyesin ve kendülerin [Sayfa: 84] korumak için Dubrovnikliler[e] Müslümân esbâbı giyüp ve âlet-i harb götürmeğe ruhsat virilmiştir vech-i meşrûh üzere [dülbend] sarınup ve kalpak ve yelken takye ve sâir Müslümân esbâbı giyüp ve âlet-i harb götürdüklerinde kimesneye rencîde ve remîde ettirmeyesin onun gibi ahz ve celb sebebi ile ta'addî ider zuhûr ider ise men' u def' eyleyüp memnû' olmayanların şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin ve siz ki neferât ağalarısız mahûf u muhâtara olan yerlerde yanlarına kifâyet mikdârı neferât koşup hazîneye zarar erişdirmeyüp emîn ve sâlim südde-i sa'âdet'ime îsâl eylesiz Dubrovnik begleri 'atebe-i 'aliyyemin kadîmî harâc-güzârı olup 'ubûdiyyet ve itâ'atde sâbit-kadem olmağla elçileri ve tercümân ve âdemleri sıyânet ve himâyet olunup mer'î ve muhterem olmaları lâzımdır ona göre mukayyed olup harâc ile emîn ve sâlim südde-i sa'âdetime îsâl eylemek[de] dakîka fevt eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar ellerinde ibkâ eylesin deyü yazılmışdır. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[s. 84]

[Hk. 83]

Budun ve Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânlarından Bosna ve Rumeli eyâletlerinde ticâret üzere olan Viti nâm bâzergânın bey' u şirâsına ve sâir umûr-ı şer'iyyesine ba'zı kimesneler müdâhale itmeleriyle tüccâr-ı mezbûrenin memâlik-i mahrûsemde bey' u şirâ ve kefâlet ve ticâret husûslarında ve sâir umûr-ı şer'iyyelerinde da'vâları olur ise kâdîya varup sebt-i sicil ettirip hüccet alalar ki nizâ' olundukda hüccet ve sicile nazar olunup mücebiyle amel oluna müzevver şâhidler ikâmet itmekle bunlardan nesne da'vâ iderler ise mesmû' olmaya mâdâm ki kâdîdan hüccetleri olmaya ve sicilde yazılmış bulunmaya onun gibilere tezvîr ve telbîslik ettirmeyüp şer'-i şerîfe muhâlif olan temessükleri istimâ' olunmaya deyü mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince emr-i şerîfim recâ itmeğın mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâili L. sene [10]86/10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[Hk. 84]

Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrede vâki' sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup eyâlet-i mezbûrede olan manastar ve deyrlerde olan ruhbânların gezüp dolaşıp Latin milletinden olan re'âyâyâ nasîhat ve âyînlerine muhâlif olan işlerden men' idüp gezdükleri ve konup göçdükleri yerlerde ve kudâs ve İncil okuduklarında hilâf-ı şer'-i şerîf kimesne rencîde eylemeyeler deyü selâtîn-i mâziyeden ellerinde ahidnâme ve evâmîr-i şerîfe var iken hâliyâ râhibleri Sırf papasları ve râhibleri ve medrepolidleri vladikaları Latin milletinden olan re'âyânın umûruna karışıp muzâyaka virmekle mukaddemâ emr-i şerîfim virilmekle mücebince amel olunup ona mugâyir dahl olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin vech-i meşrûh üzre yazılmışdır. Fî evâli N. sene [10]86/10 Ramazan 1086 [28 Kasım 1675]

[Hk. 85]

Rumeli beglerbegisine ve Sofya ve Selanik ve Yenişehir ve ( ) ve ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup bâzergânları Rumeli'nde vâki' kasabât ve kurâda ticâret ettiklerinden gümrük emînleri ve sâirler gümrük talebiyle rencîde etmeyüp zikr olunan bâzergânları gümrük mukâbelesinde senede yüzer bin akçe harâclarıyla getirüp teslîm-i hazîne eyleyüp gümrük ve sâir yava cizyesi talebiyle bâzergânları rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olundukda Dubrovnik bâzergânları İstanbul ve Edirne ve Burusa'dan gayri Rumeli vilâyetlerinde karadan ve denizden getirüp satdukları metâ'dan yüzde iki akçe alınmak ber-karâr-ı sâbık fermân olup bâzergânları metâ'ları satdukları yerde yüzde iki akçe gümrüklerin kendü tarafından gümrük âmili olana vireler ve her altı ayda bir elli bin akçeyi iltizâmları üzre Hazîne-i Âmireme getirüp teslîm ideler deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak içün yazılmışdır. Fî't-târîhi'l-mezbûr. [10 N. 1086]/ 10 Ramazan 1086 [28 Kasım 1675]

[Hk. 86]

Ürgüb ve ( ) ve ( ) kâdîlarına ve mütesellimlere hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl gönderüp Dubrovnik bâzergânları metâ'ların satmayacak olursa istedikleri yere alup gidip kimesne mâni' olmaya ve gümrükçüler dahl ü ta'arruz eylemeyeler deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken tüccâr tâifesi metâ'ların kaldırup âhar diyâra götürmek istediklerinde Yenipazar'da olan hâncılar ve mütesellimler cebren yüklerin indirip celb-i mâl

için rencîde eyledüklerin bildirüp kirâcılarının metâ'ların diledikleri mahalle götürmek murâd eyledükde kimesne mâni' olmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr. [10 N. 1086]/10 Ramazan 1086 [28 Kasım 1675]

[s. 85]

[Hk. 87]

İstanbul kâimmakâmına ve kâdisına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl gönderüp Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemden aldıkları metâ'ı İstanbul ve Tuna ve Rumeli'nde vâki' iskelelerde gemilere tahmîl ettiklerinde kimesne mâni' olmayup ve âdet-i kadîme üzre yüzde iki akçe gümrüklerin edâ eyledüklerinden sonra olıgelene muhâlif reft ve masdariyye nâmına akçe alunmaya ve şimden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olmağın hâliyâ İstanbul'da tuz emîni olan ba'zı muhdes bid'atler talep idüp tüccârı rencîde itmekle men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâili L. sene [10]86/ 10 Şevval 1086 [28 Aralık 1675]

[Hk. 88]

Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsedden mürûr u ubûr eyledükleri yerlerde ve bey' u şirâ eyledükleri mahallerde ahidnâme-i hümâyûn mücebince virile geldiği üzre yol hükmü virilmişdir. Fî evâili R. sene [10]87/ 10 Rebiulahir 1087 [22 Haziran 1676]

[Hk. 89]

Akkirman ve Kili ve Tolça ve İsmail ve Tuna yalılarında vâki' olan kâdîlara ve iskele emînlerine ve nâzırlara ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Maro ve sâirleri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânları Nehr-i Tuna'dan ve karadan ticâret tarîkıyla getürdükleri ve gemilere tahmîl eyledükleri emti'adan zikr olunan iskelelerde ve sâir yerlerde ümenâ ve nüzzâr ve sâirleri yollarda ve ma'berlerde ve menâzil ve merâhilde ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif resm-i gümrük ve pîşkeş ve bâc talebi ile ve âhar tarîkıyla rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp men' u def' olunup ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir ta'addî olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden Dubrovnik begleri İstanbul ve Edirne ve Burusa'dan gayri Rumeli vilâyetlerinde bâzergânlarının fûrûht eyledükleri metâ'larının gümrüklerin senede yüzer bin akçeye iltizâm ve kabûl etdikleri ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olmağla ellerinde olan

ahidnâme-i hümâyûn mücebince rencide olunmamak üzere emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâsıtı R. sene [10]87/ 20 Rebiulahir 1087 [2 Temmuz 1676]

[Hk. 90]

Sofya monlâsına ve mütesellimine hüküm ki: Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl sunup medîne-i Sofya'da ticâret üzere iken mürd olan Dubrovnik bâzergânlarından Kratofirvarik(?) nâm bâzergân mürd oldukda sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyh ve mütesellimsin ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir metrûkâtın kabz eyleyüp ve dahi malı vardır deyü şerîkin haps ve rencide itmekle mezkûr Dubrovnaklilerden bir kaçı vilâyetleri tüccârından olduğın şehâdet eyledüklerinde biz Müslümân şâhid isteriz deyü ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir ta'addî idüp mürd-i mezbûrun eşyâsın ekl ü bel' murâd eylediğiniz bildirüp ahidnâme-i hümâyûnum mücebince Dubrovnikliden şâhid getürdüklerinde isbât olunduktan sonra mürd-i merkûmun emvâl ve eşyâsı bi't-tamâm teslim ve şerîki mezbûr dahi hilâs olmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olunduktan Dubrovnik'den biri gelüp memâlik-i mahrûsemde mürd olsa rızkına aslâ beytü'l-mâlcı dahl ü ta'arruz eylemeye belki andan vârisi gelip rızkı talep eyleye ve elçileri olan yerlerden eğer şer'le sâbit olursa alalar ve şâhidleri Dubrovnik'de olan kimesnelerin şehâdetleri mezbûrların elçileri olanlar hakkında mesmû' ola eğer elçileri Müslümânlarda kâdîya varup sâbit olursa alalar deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâsıtı B. sene [10]87/ 20 Receb 1087 [28 Eylül 1676]

[s. 86]

[Hk. 91]

Bosna beglerbegisine ve Lubin ve Çerņiçe ve Nova ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik begleri elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl gönderüp her sene Dubrovnik'ten âsitâne-i sa'âdetime irsâli mu'tâd olan hazîneleri malı tahmîl itmek için tahtı kazânızdan ücretleriyle ahz edegeldikleri mekârî arabaları üslûb-ı sâbık üzere ücretleriyle ahz idüp kimesne mâni' olmamak bâbında hüküm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden ücretleriyle ahz ittirmek için yazılmışdır. Fî evâilî [C] sene / 10 Cemaziyelahir 1089 [30 Temmuz 1678] [10]89 Not: Bu hükümün tarihdeki ayı Cemaziyelahir olarak tahmini alınmıştır.

[Hk. 92]

Rumeli beglerbegisine ve Dubrovnik'den ordu-yı hümâyûnuma gelince yol üzerinde vâki' olan kâdîlara ve kethüdâyerleri ve yeniçeri serdârları ve a'yân-ı vilâyet ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri ordu-yı hümâyûnuma arz-ı hâl gönderüp Dubrovnik beglerinin

mu'tâdi kadîm üzre hâliyâ gönderdikleri cizye hazînesi her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olur ise hazîne-i mezbûr ile her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olurlar ise elçileri ve tercümân ve âdemlerin kondukları yerlerde hilâf-ı şer' ve kânûn kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirilmemek bâbında hükm-i hümâyûnun recâ eyledükleri ecilden müdâhale olunmamak için yazılmışdır. Fî evâili [C] sene [10]89/ 10 Cemaziyelahir 1089 [30 Temmuz 1678] Not: Bu hükmün tarihdeki ay ve günü tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 93]

Ruşçuk kâdîsına hüküm ki: Kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye umdetü'l-küberâi't-tâifeti'l-İseviyye Dubrovnik elçisi Raho Guç(?) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr südde-i sa'âdetime arz-ı hâl idüp Dubrovnik tüccârından olup Rusçuk kasabasında ticâret üzre olan Tomas nâm tâcir ile iştirâk üzre ticâret eden Biho nâm Dubrovnikli diyâr-ı âhardan gönderdiği emti'ayı ahz ve bey' idüp mâbeynlerinde muhâsebeleri görölüp zimmetinde zuhûr iden hakkını talep itmek istedikde ta'allül üzre olmağla ortağı mezbûr ile âsitâne-i sa'âdetime ihzâr olunup muhâsemeleri görölüp zimmetinde zuhûr iden hakkı alıverilüp icrâ-yı hak olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden şer'le âsitâne-i sa'âdetime murâfa'aya ihzâr olunmak için yazılmışdır. Fî evâili [C] sene [10]89/ 10 Cemaziyelahir 1089 [30 Temmuz 1678] Not: Bu hükmün tarihdeki ay ve günü tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 94]

İbrail kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri olan kıdvetey-i ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) ve ( ) nâm elçileri südde-i sa'âdetime arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri üzerlerine ta'yîn olunan harâcların her sene südde-i sa'âdetime götürüp ve Hazîne-i Âmireme teslîm eyleyüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyyeden ve sâir avârız-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye rencîde ettirilmeye deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken hâliyâ Dubrovnik bâzergânlarından darendegân-ı fermân-ı hümâyûn Nikola ve Rado nâm bâzergânlar kasaba-i mezbûrede ticâret üzereler iken araba mürûr ücreti nâmıyla ahidnâme-i hümâyûna muhâlif cebren yetmiş beş guruşların alup ziyâde gadr itmekle ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince şer'le alıvirilmek için emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden kasaba-i mezbûrede emlâk ve arâzîleri yoğise hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn alınan akçeleri şer'le geriye alıvirilmek için yazılmışdır. Fî evâili [C] sene [10]89/ 10 Cemaziyelahir 1089 [30 Temmuz 1678] Not: Bu hükmün tarihdeki ay ve günü tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 95]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve eyâletde olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçisi olan kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr südde-i sa'âdetime arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri âsitâne-i sa'âdetime olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri mukâbelesinde bin doksan bir senesinde üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin gönderdiklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olurlar ise yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine kimesne mâni' olmayup emîn ve sâlim yollarına revâne olmaları bâbında izn-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden derkârı mücebince amel olunmak için yol emri virilmiştir. Fî evâhiri C. sene [10]89/ 29 Cemaziyelahir 1089 [18 Ağustos 1878]

[Hk. 96]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve Hersek paşasına ve kâdîlara ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup bin doksan senesinde Dubrovnik cizyesi ve ba'zı mâl-ı mîrî âsitâne-i sa'âdetime gelmek üzere olmağın lâkin yollar mahûf olmağın Nova ve Lubin ve Çerņice kazâlarına dâhil olduklarında menâzil ve merâhilde yanlarına yarar âdemler koşup kendülerine ve tercümân ve sâir âdemlerine dahl ve ta'aruz olunmayup emîn ve sâlim birbirinize irsâl ve âsitâne-i sa'âdetime îsâl için izn-i hümâyûnum recâ itmeğın kânûn üzere yol hükmü yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene [10]90/ 29 Cemaziyelahir 1090 [7 Ağustos 1679]

[s. 87]

[Hk. 97]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbûrda olan sancak beglerine ve eyâleti mezbûrede olan kâdîlara ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye ( ) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr südde-i sa'âdetime arz-ı hâl sunup mezbûrlar âsitâne-i sa'âdetime olan 'ubûdiyyetlerin izhâr için bin seksen sekiz ve seksen dokuz seneleri cizyelerin elçileriyle âsitâne-i sa'âdetime gönderdüp teslîm-i hazîne ve edâ-yı hizmet idüp girü Dubrovnik'e gitmeğe me'zûn ve murahhas olmalarıyla her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olurlar ise menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine müdâhale olunmayup emîn ve sâlim yollarına revâne olmaları bâbında izn-i hümâyûnum recâ itmeğın vech-i meşrûh üzere kânûn üzere yol emri virilmiştir. Fî evâhiri R. sene [10]89/ 29 Rebiulahir 1089 [20 Haziran 1678]

[Hk. 98]

Bosna ve Remeli Beglerbegilerine ve kâdîlara ve dizdâr ve sâir neferât ağalarına ve serdârlara ve kethüdâyerlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup der‘uhde eyledükleri kusûr-ı hazîne ile gelecek elçilerin ve tevâbi‘ ve âdeblerin menâzil ve merâhilde kulağuzlar ve bekçiler ta‘yîn eyleyüp emîn ve sâlim birbirlerine ulaşturmak ve mu‘tâd-ı kadîm ve kânûn-ı kadîm üzere yol emri virilmesin recâ itmeğin mufassıl ve meşrûh virile gelen kânûn-ı kadîm üzere yol emri virilmiştir. Fî evâsıtı Saferü'l-hayr sene 1092/ 20 Safer 1092 [11 Mart 1681]

[Hk. 99]

Galata kâdîsına ve Bostancıbaşıya hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl idüp kendülerinin tüccâr ve âdemlerinin kifâf-ı nefsleri için İstanbul'a karîb olan yalılardan akçeleriyle senede bir def‘a üç bin müdre hamr iştirâ ve hânelerine götürdüklerinde kimesne mâni‘ olmamak üzere sene-i sâbıkada ruhsat virildiği mastûr ve mukayyed bulunmağın ancak bin müdre hamr götürdüklerinde kimesne mâni‘ olmamak için yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene 1091/29 Cemaziyelahir 1091 [27 Temmuz 1680]

[Hk. 100]

Özi eyâletine mutasarrıf olan Vezîr ( ) Paşa'ya ve [Va]rna ve Balçık ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl sunup zikr olunan kazâlarda vâki‘ iskelelerde bâzergânları iştirâ eyledükleri cild-i gâv ve cild-i câmûs ve sâir eşyâların sefinelere tahmîl eyledüklerinde ümenâ kadîmden oligelene ve ahidnâme-i hümâyûna ve ellerinde olan nişân ve hatt-ı şerîf ve evâmir-i aliyye ve hüccet-i şer‘iyye ve kadîmden oligelene muhâlif gümrük talebiyle rencîde ve remîde etmeleriyle Dubrovnik beglerinin bâzergânları İstanbul ve Edirne ve Burusa'dan gayri umûmen Rumeli vilâyetlerinde alup ve fûrûht eyledikleri metâ‘larının gümrüklerin üç seneye üç yüz bin akçe ve senede yüzer bin akçesin harâclarıyla âsitâne-i sa‘âdetime gönderüp teslim-i hazîne itmek şartıyla iltizâm eyledükleri ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olmağla resm-i gümrük ve pîşkeş ve bâc talebiyle ve âhar tarîkıyla rencîde ve remîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve nişân ve hatt-ı şerîf ve evâmir-i aliyye ve kadîmden oligelene muhâlif resm-i gümrük talebiyle ve âhar vechile rencîde olunmamak için mufassal ve meşrûh emr-i şerîf yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene [10]92/ 29 Cemaziyelahir 1092 [16 Temmuz 1681]

[s. 88]

[Hk. 101]

Bosna ve Rumeli Beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbûrlarda vâki‘ olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri âsitâne-i sa‘âdetime olan ‘ubûdiyyetleri muktezâsınca bin doksan iki senesinde cizyelerin âsitâne-i sa‘âdetime gönderüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp hâliyâ girü vilâyetlerine me‘zûn ve murahas olmalarıyla yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde lâzım gelen zâd ü zevâdelerin narh-ı rûzî üzre akçeleriyle alup kendülerine ve tercümân ve âdemlerine müdâhale olunmayup emîn ve sâlim yollarına revâne olmaları bâbında izn-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre hükm virilmiştir. Fî evâili Ra. sene [1093]/ 10 Rebiulevvel 1093 [19 Mart 1682]

[Hk. 102]

Özi ve Rumeli beglerbegilerine ve İsmail ve İbrail ve Kili ve Vidin ve Silistre ve Rusçuk ve Niğbolu ve Tuna yalılarında olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl sunup mezbûrlar beher sene üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin edâ idüp ol mukâbelede bâzergânları ve re‘âyâları memâlik-i mahrûsemde sâkin oldukları yerlerde nüzül ve çeltik ve sarrâfiyye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hidmetinden ve kassâbiyyeden ve sâir avârız-ı dîvâniyyeden mu‘âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey‘ u şirâlarında oldukça hilâf-ı şer‘ müdâhale olunmamak bâbında mukaddemâ evâmir-i şerîfim virilüp mücebince hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre amel olunmak için şürûtiyla hükm virilmiştir. Evâil-i Ra. sene [10]93/10 Rebiulevvel 1093 [19 Mart 1682]/ 10 Rebiulevvel 1093 [19 Mart 1682]

[Hk. 103]

Dubrovnik beglerine hüküm ki: Südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl sunup Dubrovnik begleri bin doksan iki senesine mahsûb olmak üzre üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp mukaddemâ virile geldiği üzre emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre ellerine edây-ı hizmet eyledüklerinden emr-i şerîf virilmiştir. Fî evâili Ra. sene [10]93/ 10 Rebiulevvel 1093 [19 Mart 1682]

[Hk. 104]

Hersek sancağı begine ve Yenişehir-i Fener ve Ağriboz ve İnebahtı ve Tırhala ve ( ) ve ( ) kâdîlarına ve iskele emînlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup mezbûrlar üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin âsitâne-i sa‘âdetimde teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp ol mukâbelede kifâf-ı nefsleryiçün her sene zikr olunan kazâlardan akçeleriyle üç bin müd İstanbulî buğday ve üç bin müd darı narh-ı rûzî üzre iştirâ idüp ve kânûn-ı kadîm üzre yüzde iki akçe gümrüklerin virmek ve bu bahâne ile harbî kefereye min ba‘d tereke virmemek üzre

her sene evâmir-i şerîfim virilmekle mücebince müceddeden hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre şürûtuylı hükm-i hümâyûn virilmiştir. Fî evâili Ra. sene [10]93/ 10 Rebiulevvel 1093 [19 Mart 1682]

[Hk. 105]

Bosna vâlisine ve Rumeli beglerbegisine ve zikr olunan eyâletlerde olan kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâki' palanka ve kılâ' dizdârları ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağaları ve iskele emînleri ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup mezbûrlar üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin her sene edâ idüp ol mukâbelede bâzârgân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiyye ve arpa ve gemi ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyeden ve sâir avârız-ı dîvaniyye ve tekalîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup Dubrovnik bâzergânları İstanbul ve Edirne ve Burusa'dan gayri umûmen Rumeli vilâyetlerinde alup ve fûrûht eyledükleri metâ'ların gümrüklerin üç seneye üç yüz bin akçe ve senede yüzer bin akçesin harâclarıyla âsitâne-i sa'âdetime gönderüp teslîm-i hazîne itmek şartıyla iltizâm eyledükleri ahidnâmede mastûr bulunmağla hâliyâ bâzergânları iştirâ eyledükledi cild-i gâv ve cild-i câmûsu iskelelere götürüp sefinelere tahmîl eyledüklerinde ümenâ kadîmden olıgelene ve ahidnâme-i hümâyua ve ellerinde olan nişân ve evâmir-i şerîfeye muhâlif ümenâ gümrük ve sâir vâki' olan teklîf ile rencîde ve ta'addî eyledüklerin bildirüp hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre şürûtuyla yazılmışdır. Evâhir-i R. sene [10]93/ 29 Rebiulahir 1093 [7 Mayıs 1682]

[s. 89]

[Hk. 106]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik begleri arz-ı hâl idüp bin doksan üç senesinde üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin âsitâne-i sa'âdetime gönderdiklerinde cizye mâlıyla her kangınızın taht-ı hükûmet ve kazâsına dâhil olurlar ise kendülerine ve tercümân ve âdemlerine hilâf-ı şer' ve kânûn ta'arruz olunmayup ve lâzım gelen zâd ü zevâdelerin narh-ı rûzî üzre akçeleriyle alıvirüp yolda ve izde ve mahûf ve muhâtara olan mahallerde hazîne[ye] zarar isâbet etmemek üzre bekçiler ta'yîn olup emîn ve sâlim yollarına revâne olup bir tarîkiyla muzâyaka çekdirilmemek bâbında emri şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre hükm virilmiştir. Evâil-i Ca. sene [10]93/ 10 Cemaziyelevvel 1093 [17 Mayıs 1682]

[Hk. 107]

Özi beglerbegine ve eyâlet-i mezbûrda olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl sunup Dubrovnik bâzergânları İstanbul ve Edirne ve Burusa'dan gayri umûmen Rumeli vilâyetlerinden alup ve fûrûht eyledükleri metâ'ların gümrüklerin üç seneye üçer yüz bin akçeye ve senede yüzer bin akçesin harâclarıyla âsitâne-i sa'âdetime götürüp teslîm-i hazîne itmek şartıyla iltizâm eyledükleri ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olmağın hâliyâ bâzergânları İbrail ve İsmail ve Kili ve Tolça ve Mankalye ve sâir yerlerde bâzergânları cild-i gâv ve cild-i câmûs ve sâir emti'aları her ne ise sefînelere vaz' eyledüklerinde ümenâ kadîmden olıgelene ve ahidnâme-i hümâyûna ve ellerinde olan evâmir-i şerîfeyeye ve sâir temessükâtlarına muhâlif rencîde eylememeleri bâbında mukaddemâ müte'addid evâmir-i şerîfeler virilüp mücebince tekrâr hüküm-i hümâyûnum recâ ittikleri ecilden vech-i meşrûh üzere şürûtuyla hüküm virilmiştir. Evâhir-i C. sene [10]93/ 10 Cemaziyelahir 1093 [16 Haziran 1682]

[Hk. 108]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve Ürgüb ve Yenipazar ve Akçahisar ve Priştine ve Üsküb ve Leskovaç ve Tuna yalılarında olan kâdîlarına ve iskele emînlerine hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Reyır nâm tâcir arz-ı hâl idüp her sene üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin edâ idüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları murâd eyledükleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiyye ve arpa ve gemi ve araba ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyyeden ve sâir avârız-ı dîvâniyyeden ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup taht-ı kazânızda vâki' kasabât ve kurâlarda bey' u şîrâ eyledükleri cild-i gâv ve yapağı ve sâir emti'a husûsunda hilâf-ı şer' kimesneye rencîde eylemeye deyü mukaddemâ evâmir-i şerîfeler virilüp mücebince tekrâr hüküm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden hilâf-ı şer' ve kânûn rencîde olunmamak üzere yazılmışdır. Fî evâhiri C. sene [10]93/ 10 Cemaziyelahir 1093 [16 Haziran 1682]

[Hk. 109]

Dubrovnik beglerine nâme-i hümâyûn: Bundan akdem südde-i seniyye-i sa'âdet-penâh ve atebe-i izzet-destgâhıma gönderdiğiniz begzâdelerinizden Luka [ve] Goşa(?) nâm elçileriniz ile mektûbunuz ve üzerinize lâzım gelen harâcınızı merkûmân elçileriniz irsâl eylediğiniz tahrîr olunup ve elçinizin getirdiği bin doksan dört senesi harâcın teslîm-i Hazîne-i Âmire eylemekle deyü yazılmışdır. Evâil-i Ca. sene [10]94/ 10 Cemaziyelevvel 1094 [7 Mayıs 1683]

[Hk. 110]

Bosna beglerbegisine ve Hersek paşasına ve eyâlet-i mezbûrda olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçisi ( ) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr arz-ı hâl idüp bin doksan dört senesi cizyelerin getirüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp edâ-yı hizmet idüp girü avdet itmekle kânûn üzre hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin kânûn üzre yol hükmü yazılmışdır. Evâil-i Ca. sene [10]94/ 10 Cemaziyelevvel 1094 [7 Mayıs 1683]

[Hk. 111]

Hersek paşasına ve ( ) kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçisi ( ) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr arz-ı hâl idüp Nova Kal'ası'na tâbi' Movideş(?) nâm karye sâkinlerinden Dimyan(?) nâm papas hırsız yatağı olup Dubrovnik begzâdelerinden ( ) nâm begzâdenin serîka olunan bin guruşluk sârikler onun menziline götürmekle şer'le görülüp icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin şer'le görülmek için yazılmışdır. Fî evâsıtı C. sene [10]94/ 20 Cemayizelahir 1094 [16 Haziran 1683]

[s. 90]

[Hk. 112]

İskenderiye sancağı begine ve kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçisi arz-ı hâl idüp kazâ-i mezbûra tâbi' Mahte(?) nâm karyenin keferesi Dubrovnik re'âyâsından Radula veled-i Knez İstoyko ve Yuvan nâm Bot ve Yuvan nâm İspaniş ve Nikola nâm kuman ve Yuvan Razan ve Marko Yarola deryâdan gelüp üç nefer re'âyâyı esîr itmekle halâsları için ( ) akçelerin [alup] gadr olunduğun bildirüp aldıkları girü alıvirilmek bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn harâc-güzâr re'âyâyı esîr ettirmeyüp ve hilâf-ı şer' rencide ettirilmeyüp men' u def' ve eslemeyenleri yazup arz eylesin deyü hükm yazılmışdır. Fî evâsıtı C. sene [10]94/ 20 Cemayizelahir 1094 [16 Haziran 1683]

[Hk. 113]

Dubrovnik beglerine nâme-i hümâyûn: Dubrovnik elçisi ( ) arz-ı hâl idüp bin doksan beş senesinde üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin getirüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp avdet itmeleriyle kadîmden virile geldiği üzre ahidnâme-i hümâyûn mücebince yazılmışdır. Fî [29 Zilhicce] sene[10]95/ [29 Zilhicce] 1095 [7 Aralık 1684] Not: Bu hükmün tarih kısmında ay olmadığından senenin son ayı ve son günü Zilhicce tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 114]

Bosna ve Rumeli beglerbeglerine ve eyâlet-i mezbûrânda olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçisi ( ) arz-ı hâl idüp bin doksan beş senesinde üzerlerine edâsı lâzım

gelen cizyelerin getürüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp girü avdet itmeleriyle yol hükmü recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûn mücebince kânûn üzre yol hükmü yazılmışdır. Fî [29 Zilhicce] sene[10]95/ [29 Zilhicce] 1095 [7 Aralık 1684] Not: Bu hükmün tarih kısmında ay olmadığından senenin son ayı ve son günü Zilhicce tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 115]

Kapudân paşaya ve sâir ümerâ-i deryâya hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) arz-ı hâl idüp donanma-yı hümâyûnum deryaya çıkdıkda Dubrovnik sefinelerine rast geldüklerinde rencîde olunmayup himâyet olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin rûy-ı deryâda gezen ümerâ-i deryâ ve sâir reisler Dubrovnik tüccârına ve sefinelerine ve âdemlerine ta'arruz ve rencîde olunmayup iktizâ ider ise harbî kefereden himâyet eyleyeler deyü ahidnâme-i hümâyûn mücebince kânûn üzre hükm yazılmışdır. Fî [29 Zilhicce] sene[10]95/[29 Zilhicce] 1095 [7 Aralık 1684]Not: Bu hükmün tarih kısmında ay olmadığından senenin son ayı ve son günü Zilhicce tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 116]

Bosna ve Rumeli beglerbegilerine ve eyâlet-i mezbûrânda olan sancak beglerine ve kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) arz-ı hâl idüp bin doksan beş senesinin cizyelerin getürüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp edâ-yı hizmet itmekle avdet itmeğin menâzil ve merâhilde kimesne dahl ve rencîde itmeyüp emîn ve sâlim îsâl olunmak bâbında hükm-i hümâyûnun recâ eyledükleri ecilden menâzil ve merâhilde dahl ü ta'arruz olunmayup emîn ve sâlim vilâyetlerine îsâlleriyçün kânûn üzre yazılmışdır. Fî [29 Zilhicce] sene[10]95/ [29 Zilhicce] 1095 [7 Aralık 1684] Not: Bu hükmün tarih kısmında ay olmadığından senenin son ayı ve son günü Zilhicce tahmini olarak verilmiştir.

[Hk. 117]

Kapudân paşaya hüküm ki: Dubrovnik elçileri ( ) arz-ı hâl idüp Dubrovnik sefinelerine ve bâzergânlarına rûy-ı deryâda rast geldikde himâyet olunmak için emr-i şerîfim recâ itmeğin Dubrovnikli cizyegüzâr olmağla vilâyetleri rûy-ı deryâda tüccâr ve sefineleri harbî kefereden himâyet ve sıyânet olunmak için ahidnâme-i hümâyûn mücebince hükm yazılmışdır. Fî [29 Zilhicce] sene[10]95/ [29 Zilhicce] 1095 [7 Aralık 1684] Not: Bu hükmün tarih kısmında ay olmadığından senenin son ayı ve son günü Zilhicce tahmini olarak verilmiştir.

[s. 91]

[Hk. 118]

İstanbul kâimmakâmına ve kâdîsına ve İstanbul'dan Belgrad'a varunca Karadeniz ve Tuna yalılarında vâki' olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Yuvan nâm bâzergân arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde Bilâd-ı Selâse'den gayri mutlak Rumeli'nde ticâret idenlerin gümrüklerin Dubrovnik begleri senede yüzer bin akçeye iltizâm ve kabûl ve zikr olunan yüzer bin akçeyi âsitâne-i sa'âdetime getürdükleri harâclarıyla her sene mîrîye edâ ve teslîm idüp ol mukâbelede Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'den gayri yerde gümrük virmeyüp ve oligelene muhâlif reft ve masdariyye nâmıyla nesne talep olunmayup ve âdet-i kadîm üzre yüzde iki akçe gümrüklerin edâ ideler deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken ellerinde olan ahidnâmelerine mugâyir İstanbul'da olan gümrük emînleri reft ve masdariyye nâmıyla rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp vech-i meşrûh üzre rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin ellerinde olan ahidnâmelerine muhâlif rencîde ve remîde olunmamak için yazılmışdır. Fî evâhiri R. sene [10]96/ 29 Rebiulahir 1096 [4 Nisan 1685]

[Hk. 119]

Bosna beglerbegisine ve Yenipazar kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçilerinin tercümânı Luka nâm tercümân arz-ı hâl [idüp] Dubrovnik üzerlerine ta'yîn olunan harâcların südde-i sa'âdetime gönderüp her sene teslîm-i hazîne idüp ol mukâbelede bâzergân ve re'âyâları diledikleri yerlerde memâlik-i mahrûsemde sâkin ve mütemekkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve buğday ve gemi ve araba ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiye ve sâir avârız-ı dîvâniyye ve tekâlîfi örfiyyeden ve şimden girü gayri bid'atler ihdâs olur ise cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmayup mu'âf ve müsellemler olalar deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr ve mukayyed iken hâliyâ Yenipazar sâkinlerinden olup Dubrovnik tüccârından Vlaho ve Nikola ve Anton ve İstefan ve sâirlerinden kazâ-i mezbûrda sâkin Vâiz ( ) demekle ma'rûf kimesne ba'zı kimesneler ile yekdîl olmağla hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn top ve gülle ve arpa ve buğday ve iştirâ ve vâliler duhûlünde ve kışlakda ve sekbân ve nefir-i âmm ve kulağuz ve yolları süpürmek ve cerahor akçesi talep idüp rencîde ve remîdeden hâlî olmadıkların bildirüp hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ol vechile ta'addîleri men' u def' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâili Ca. sene [10]96/ 10 Cemaziyelevvel 1096 [14 Nisan 1685]

[Hk. 120]

Bosna beglerbegisine ve Saray kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik re'âyâsının bundan akdem hilâf-ı şer'-i şerîf Nova Kal'ası neferâtından Vafiroğlu İbrahim ve Yusuf ve Mehmed Kethüdâ

ve Zekeriya-zâde Kenan ve sâirleriyle Resanlu ve Kortik nâm karye ahâlîleri üç yüz mikdârı emti'a yüklerin nehb ü gâret eyledüklerin i'lâm eyledüklerinde şer'le reddi için emr-i şerîfim sâdır olmuşdu lâkin nısfî mikdârı virilüp hâliyâ nısfî zimmetlerinde bâkî kaldığın tekrar i'lâm itmeleriyle imdi sen ki mîr-i mîrân-ı mûmâ-ileyh ve mevlânâ-yı mezkûrsun mezbûrlar harâc-güzâr re'âyâ tâifesi olup bundan akdem hilâf-ı şer'-i şerîf alınan emti'aların ba'de's-sübût teveccüh idenlerden bi't-tamâm alıvirip zâyî' ve telef olmuş ise emval ve erzâklarından şer'le tazmîn ve ihkâk-ı hak idüp ve ba'de'l-yevm hilâf-ı şer'-i şerîf ta'addî ve tecâvüzden be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eylesesiz deyü müekked yazılmışdır. Fî evâhiri B. sene [10]96/ 30 Receb 1096 [2 Temmuz 1685]

Bir Sûreti dahi: Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf Mehmed dâme ikbâluhûya ve Hersek kâdîsına vech-i meşrûh üzre yazılmışdır. Fi't-târîhi'l-mezbûr. [evâhir-i B. 1096]

[s. 92]

[Hk. 121]

Ber-vech-i arpalık İskenderiye sancağına mutasarrıf Süleyman dâme ikbâluhûya ve kâdîsına hüküm ki: Harâc-güzâr Dubrovnik re'âyâlarından bundan akdem bir def'a on dokuz ve hâliyâ yirmi iki nefer re'âyâları dahi ta'ayyüşleri için leb-i deryâda kendü hâllerinde memleketleri dâhilinde sayd-ı mâhî iderler iken harbî keferedir deyü Ülgün Kal'ası reîsleri kayıkların ve içinde olan metâ' ve eşyâlarıyla ahz eyledüklerin i'lâm itmeleriyle imdi sen ki mîr-i mîrân-ı mûmâ-ileyh ve mevlânâ-yı mezkûrsun husûs-ı mezbûru gereği gibi ma'rifet-i şer'le tafahhus ve fi'l-vâki' mukaddemâ ve hâliyâ ahz olunan mezbûrlar harbî keferet tâifesi olmayup harâc-güzâr Dubrovnik re'âyâlarından ise zikr olunan harâc-güzâr Dubrovnik re'âyâları ıtlâk ve kayık ve sâir emvâl ve eşyâları red ittirdüp hilâf-ı şer'-i şerîf bir ferde ta'addî ve tecâvüz olunmaktan be-gâyet ihtirâz eylesesin deyü yazılmışdır. Fî evâhiri B. sene [10]96/ 30 Receb 1096 [2 Temmuz 1685]

[Hk. 122]

Bosna beglerbegisine ve Hersek sancağına [mutasarrıf] olan Mehmed dâme ikbâluhûya ve livâ-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik tüccârı Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ memâlik-i mahrûsede gümrük ve bâc virmeyüp ve sâir bid'atler ihdâs olursa cemî' Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik tüccârından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken hâliyâ Nova Kal'ası derbendlerinde pandorlar ve sâirleri Dubrovnik İskelesi'ne giden Dubrovnik tüccârlarının kârbânlarından yük başına akçe talebiyle rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp hilâf-ı

ahidnâme-i hümâyûn rencîde ettirilmeyüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeleriyle ahidnâme-i hümâyûn mûcebince amel olunmak emrim olmuşdur deyü yazılmışdır. Fî evâsıtı Ş. sene [10]96/ 20 Şaban 1096 [22 Temmuz 1685]

[Hk. 123]

İstanbul kâimmakâmına ve İstanbul ve Galata kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsemde iştirâ eylediği metâ'ın âdet-i kadîm üzre yüzde iki akçe gümrüklerin edâ eyledüklerinden sonra olıgelene muhâlif reft ve masdariyye nâmına akçe talep olunmaya ve şimdiden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olmağın Dubrovnik tüccârından Luka ve ( ) nâm tâcir iştirâ eyledükleri tuzlu gönden hâlâ İstanbul'da tuz emîni olanlar birer akçe talebiyle rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp men' u def' olunmak bâbında hüküm-i hümâyûnun recâ itmeleriyle ahidnâme-i hümâyûn mûcebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâsıtı Ş. sene [10]96/ 20 Şaban 1096 [22 Temmuz 1685]

[Hk. 124]

İstanbul kâimmakâmına ve Galata kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik tüccârından Luka ve ( ) nâm tâcirler iştirâ eyledükleri metâ'ların İstanbul'a getirüp ahidnâme-i hümâyûn mûcebince yüzde iki akçe gümrüklerin virmeğe râzîlar iken İstanbul gümrüğü emîni olanlar reft ve masdariyye nâmıyla hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde ve remîde eyledüklerin bildirüp ol bâbda hüküm-i hümâyûnum recâ itmeleriyle ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olundukda Dubrovnik tüccârı Bilâd-ı Selâse'de yüzde iki akçe gümrüklerin virdiklerinden sonra olıgelene muhâlif reft ve masdariyye nâmına bir akçe talep olunmaya deyü mastûr ve mukayyed bulunmağla hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde olunmamak için yazılmışdır. Fî evâsıtı Ş. sene [10]96/ 20 Şaban 1096 [22 Temmuz 1685]

[s. 93]

[Hk. 125]

Bosna ve Hersek paşalarına ve livâ-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik begleri ecdâd-ı izâmım merhûm ve mağfurun-leh Sultân Orhan zamân-ı şerîflerinden bu âna gelince itâ'at ve 'ubûdiyyetlerinde sâbit-kadem ve her sene cizyelerin âsitâne-i sa'âdetime irsâl ve îsâl ve teslîm-i hazîne idüp memleketlerine ve kendülerine ta'arruz olunmak îcâb ider hâlleri olmayup zahîreye ihtiyâc üzreler iken Bosna beglerbegileri ve Hersek sancağına mutasarrıf olanlar ve sâir ehl-i örf tâifesi birer bahâne ile

memleketlerine girüp ve konavla nâhiyelerine varup ta'addî ve tecâvüz üzre oldukların bildirüp men' olunmak için mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak bâbında müceddeden emr-i şerîfim recâ itmeleriyle Dubrovnik beglerinin memleketlerine ve sınırına ve konavla nâhiyelerine mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve sâir ehl-i örf tâifesi ayak basmayup onun gibi Dubrovnik beglerinden ve âdemlerinden şikâyet îcâb ider ise âsitâne-i sa'âdetime arz ve i'lâm olunup ba'dehû fermân-ı şerîfim ne vechile sâdır olur ise mücebince amel olunup ve bi'l-cümle Dubrovnik beglerinin sınırlarına bilâ-emr-i şerîf varılmayup ve hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i hümâyûn rencîde ettirilmeye deyü mukaddemâ emr-i şerîfim virilmekle hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde ettirilmemek için yazılmışdır. Fî evâsıtı Ş. sene [10]96/ 20 Şaban 1096 [22 Temmuz 1685]

[Hk. 126]

Lubin ve Nova ve Çerņiçe ve Gabela ve ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp cedd-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân zamân-ı sa'âdetlerinden bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i devlet-âşiyâneme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşâallâhu te'âlâ bin doksan altı senesinde kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devlet-medârıma gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazânızda akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirilmek bâbında hükmi hümâyûnum recâ eyledükleri elciden vech-i meşrûh üzre amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâhiri Ş. sene [10]96/ 29 Şaban 1096 [31 Temmuz 1685]

[Hk. 127]

Dubrovnik beglerine nâme-i hümâyûn: Dubrovnik elçileri Cankarlo Surgo ve Martiyo Cerva nâm elçiler ile bin doksan beş senesinde üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin getirüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp avdet etmeleriyle kadîmden virile geldiği üzre ahidnâme-i hümâyûn mücebince yazılmışdır. Fî evâhiri Ş. sene [10]96/ 29 Şaban 1096 [31 Temmuz 1685]

[Hk. 128]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve eyâletlerinde vâki' sancak beglerine ve kâdîlarına ve kılâ' ve palanka dizdârlarına ve mütesellim ve voyvoda ve neferât ağalarına ve zâbitlerine ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin doksan altı senesinde olan cizyelerin südde-i sa'âdetime elçileriyle gönderdüklerinde zikr olunan cizye ile her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine

ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesneyi dahl ü ta'arruz ettirmeyüp emîn ve sâlim birbirinize ulaştırıp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevade ve sâir mühimmâtların görüp ve lâzım gelüp münâsip olan evlere ve çayırlara konduklarında kimesne mâni' olmayup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka çekdirilmeye deyü kânûn üzre yol hükmü yazılmışdır. Fî evâhiri Ş. sene [10]96/ 29 Şaban 1096 [31 Temmuz 1685]

[s. 94]

[Hk. 129]

Rumeli ve Bosna beglerbegilerine ve eyâletlerinde olan sancak beglerine ve kâdîlarına ve kılâ' ve palanka dizdârlarına ve ağlarına ve mütesellim ve voyvoda ve sâir iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin doksan beş senesinde vâki' olan cizyelerin Cankarlo Surgo ve Martiyo Cerva nâm elçileriyle südde-i sa'âdetime gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümâyûnumla girü Dubrovnik'e teveccüh ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mürûr u ubûr ettirilip yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl ü ta'arruz olunmamak için kânûn üzre yol hükmü yazılmışdır. Fî evâhiri Ş. sene [10]96/ 29 Şaban 1096 [31 Temmuz 1685]

[Hk. 130]

İzmir kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl idüp Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ memâlik-i mahrûsemde vilâyetlerinden sefine ile getürdükleri ve alup götürdükleri metâ'larının ahidnâme-i hümâyûnum mücebince yüzde iki akçe gümrüklerin uhdelerinde olup lâkin ol cânibde Dubrovnik tüccârının bey' u şirâya müte'allık umûr-ı şer'iyeleri vâki' olup ahz ve ihzârları lâzım geldikde görmek için mukaddemâ ta'yîn olunan müste'men Flîrod Halpat mürd olup hizmeti mu'attal olmağla yerine Orsato Gobdol(?) nâm Dubrovnikli ta'yîn olunmağla hükm-i hümâyûnum virilmek recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak emrim olmuşdur deyü yazılmışdır. Fî evâili N. sene [10]96/ 10 Ramazan 1096 [10 Ağustos 1685]

[Hk. 131]

Alacahisar sancağı begine ve Ürgüb kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik begleri kadîmül'eyyâmdan ilâ hâzel-ân tarîk-ı 'ubûdiyyetde sâbit-kadem ve râsih-dem olup her sene üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin teslîm-i Hazîne-i Âmirem eyleyüp ol mukâbele şimdiden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde

Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr ve mukayyed olup avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu‘âf ve müsellemler olmak üzere yedlerine evâmîr-i şerîfîm virilmişiken hâliyâ Ürgüb kasabasında olan Dubrovnik tüccârların kazâ-i mezbûr a‘yânı mu‘âf gayr-i mu‘âf dâhildir deyü vâki‘ olan tekâlîf talebiyle ta‘addî ve rencîde eyledüklerin bildirüp men‘ u def‘ olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak emrim olmuşdur deyü yazılmışdır. Fî evâilî N. sene [10]96/ 10 Ramazan 1096 [10 Ağustos 1685]

[Hk. 132]

Bosna ve Hersek Beglerbegilerine ve Alacahisar sancağı begine ve ( ) ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik begleri beher sene üzerlerine edâsı lâzım gelen harâcların elçileriyle teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp ol mukâbelede bâzergânları ve re‘âyâları memâlik-i mahrûsemde diledikleri yerde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiyye ve arpa ve gemi ve araba ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyyeden ve sâir avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu‘âf ve müsellemler olup kâr u kisblerinde ve bey‘ u şîrâlarında oldukça hilâf-ı şer‘-i şerîf kimesneye rencîde ve remîde ettirilmeyüp ve esnâyı tarîkde kendülerin korumak için Müslümân esbâbı giyüp ve âlet-i harb götürdüklerinde davarların almayalar ve aldırma yasız deyü mukaddemâ emr-i şerîfîm virilmekle hâliyâ Dubrovnik bâzergânlarından Luka ve Petre nâm tâcirler memâlik-i mahrûsemde diledikleri yerlerde bey‘ u şîrâ eyledüklerinde vech-i meşrûh üzere kimesneye rencîde ettirilmemek bâbında mukaddemâ virilen emr-i şerîfîm mücebince hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûna [Sayfa: 95] mürâca‘at olundukda şimden sonra sâir bid‘atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olmağla avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu‘âf ve müsellemler olmak üzere emr-i şerîf virildiği mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince şer‘ ve kânûn üzere amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâilî N. sene [10]96/ 10 Ramazan 1096 [10 Ağustos 1685]

[s. 95]

[Hk. 133]

Özi vâlisine ve Rumeli beglerbegisine ve eyâlet-i mezbûrlarda sancak beglerine ve Varna kâdîsına ve eyâlet-i mezbûrlarda olan kâdîlara ve kethüdâyerleri ve yeniçeri serdârlarına ve kılâ‘ ve palanka dizdârlarına ve iskele emînlerine ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik bâzergânlarından Marin ve ( ) nâm tâcirler arz-ı hâl ider; Dubrovnik begleri üzerlerine edâsı

lâzım gelen harâcların beher sene elçileri ile der-i devlet-medârıma gönderüp teslîm-i Hazîne-i Âmire itmeleriyle ol mukâbelede bâzergânları memâlik-i mahrûsemde diledikleri yerlerde sâkinler olup nüzül ve çeltik ve sarrâfiye ve arpa ve gemi ve araba ve köprü ve cerahor ve peksimed ve top hizmetinden ve kassâbiyeden ve sâir avârız-ı dîvaniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olup ve Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ gümrük ve bâc vermeyüp kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında olup ve ticâret için şehirden şehire gittiklerinde esnâ-yı tarîkde kendülerin korumak için âlet-i harb götürüp ve Müslümân esbâbı giyüp ve umûr-ı mühimme ile ulaklık ile revâne olan dergâh-ı mu'allâm çavuşları ve kapıcıları rast geldiklerinde davarlarına dahl [ve] rencîde edegelmiş değiller iken ba'zı kimesneler vech-i meşrûh üzre dahl ve rencîde eyledüklerin bildirüp ol bâbda hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda Dubrovnik tüccârı Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ memâlik-i mahrûsede gümrük ve bâc vermeyüp ve şimden sonra sâir bid'atler ihdâs olunmağla cümle Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü mastûr olmağla avârız-ı dîvaniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf ve müsellemler olmak üzre müte'addid emr-i şerîf virildiği mukayyed olmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak emrim olmuşdur deyü yazılmışdır. Fî evâsıtı L. sene [10]96/ 20 Şevval 1096 [19 Eylül 1685]

[Hk. 134]

Serasker Vezîr Süleyman Paşa'ya ve Varna kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik begleri tercümânı arz-ı hâl ider; Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûsede diledikleri yerlerde bey' u şirâ idüp ve Bilâd-ı Selâse'de yüzde iki akçe gümrüklerin virdiklerinden sonra cemî' Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik tüccârından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken hâliyâ Varna kasabasında gümrükçü olan ( ) nâm kimesne gümrük ve bâc virin deyü tüccârlarından cebren birkaç pastav çuka alup küllî gadr eylediğın bildirüp aldığı çuka red ve ba'de'l-yevm gümrük ve bâc talebiyle rencîde ve remîde ettirilmemek bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olundukda Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'de yüzde iki akçe gümrüklerin edâ eyledüklerinden sonra sâir yerlerde satılan metâ'larının gümrüğü her üç yılda üç yüz bin akçe maktû'ların Dubrovnik begleri tarafından teslîm-i Hazîne-i Âmirem olunmak üzre der'uhde ve iltizâm itmeleriyle bâzergânlarından nesne talep olunmaya deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak için yazılmışdır. Fî evâsıtı Za. sene [10]96/ 20 Zilkade 1096 [18 Ekim 1685]

[s. 96]

[Hk. 135]

İstanbul kâimmakâmına ve Galata kâdısına ve Hâssa bostancıbaşıya hüküm ki: Dubrovnik beglerinin baştercümânı olan Luka nâm tercümân arz-ı hâl idüp mahmiyye-i Galata'da sâkin Dubrovnik tüccârından Ciyo ve Luka ve sâir tüccârları kendünün ve âdemlerinin kifâf-ı nefsleriyçün senede bir def'a akçeleriyle iştirâ idüp evlerine götürdükleri üç bin beş yüz müdre hamra kimesne müdâhale eylemeyüp hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde olunmamak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin ahkâm kaydına mürâca'at olundukda vech-i meşrûh üzre mukaddemâ emr-i şerîf virildiği mastûr ve mukayyed bulunmağın mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak emrim olmuşdur deyü yazılmışdır. Fî gurre-i M. sene [10]97/ 1 Muharrem 1097 [28 Kasım 1685]

[Hk. 136]

Kapudân paşaya hüküm ki: Dubrovnik tercümânı ( ) dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl ider; Dubrovnik sefinelerinden bir kıt'a sefine Mısır'dan ticâret ile Dubrovnik'e gider iken rûy-ı deryâda Trablusgarb sefinelerine rast geldiğinde sefîneyi ahz ve İstapan Klis nâm reîs ve sâir Dubrovnik re'âyâsından gemicileri bi'l-cümle esîr ve Rodos'a götürüp hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i hümâyûn gadr u ta'addî ve tecâvüz itmeleriyle ahidnâme-i hümâyûnum mücebince hükm-i hümâyûnum recâ itmeğin ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca'at olundukda Dubrovniklinin vilâyet ve memleketlerine ve hisârlarına ve kendülerine sancak beglerinden ve subaşılardan ve erbâb-ı timardan ve bi'l-cümle sâye-i sa'âdetimde olan kimesnelere vechen mine'l-vücûh zarar ve ziyân erişmeye deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin ahidnâme-i hümâyûnum mücebince ahvâllerin görüp ne vechile ise aynı ile der-i devlet-medârıma arz eylemen için yazılmışdır. Fî evâhiri S. sene 1097/ 29 Safer 1097 [25 Ocak 1686]

[Hk. 137]

Kapudân paşaya hüküm ki: Kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Dubrovnik elçileri ( ) ve ( ) zîde itâ'atuhumâ dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunup bundan akdem Mısır diyârından gelür iken Trablusgarb sefineleri rûy-ı deryâda rast gelip ahz eyledükleri bir kıt'a Dubrovnik kalyonu İzmir'de Trablusgarblılardan iştirâ iden İbrahim Reîs [bin] Abdullah ve Hacı Mustafa bin Nasuh nâm kimesneler ile murâfa'a-i şer'-i şerîf olduklarında Dubrovniklinin olduğu sâbit ve zâhir olmağla cânib-i şer'-den Dubrovnikliye hükm birle [ber-müceb-i] hükm hüccet-i şer'iyye virilmekle hüccet-i şer'iyye mücebince zikr olunan bir kıt'a kalyon Dubrovnikliye teslîm olunmak bâbında ahidnâme-i hümâyûn mücebince hükm-i hümâyûnum recâ eylediği

ecilden hüccet-i şer'iyeye mücebince sefîne-i mezbûr Dubrovnikli tarafına teslim olunmak için yazılmışdır. Fî evâili Ra. sene [10]97/ 10 Rebiulevvel 1097 [4 Şubat 1686]

[Hk. 138]

Bosna vâlîsine ve ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ( ) dâme ikbâluhûya ve livâ-i mezbûrda vâki' kâdîlara hüküm ki: Dubrovnik elçileri Kevan D'agradi ve Osato Dogoci(?) zîde itâ'atuhumâ arz-ı hâl ider; Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ memâlik-i mahrûsemde gümrük ve bâc virmeyüp ve sâir bid'atler ihdâs olunur ise cemî' Rumeli eyâletlerinde Dubrovnik tüccârından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken Nova Kal'ası derbendlerinde olan pandorlar ve sâirlerin akçelerini almalarıyla mukaddemâ hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde olunmamak üzere emr-i şerîfim virilmişiken Dubrovnik bâzergânlarının yüklerin götüren kirâcılarında alıruz deyü hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ta'addî ve tecâvüz eyledüklerin Dubrovnik bâzergânlarından ve kirâcılarında derbendlerde pandorlar ve sâirlerine hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn akçe talebiyle rencîde ettirilmeyüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel idüp hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde ve remîde ettirilmemek için yazılmışdır. Fî evâsıtı Ra. sene [10]97/ 20 Rebiulevvel 1097 [14 Şubat 1686]

[s. 97]

[Hk. 139]

Bosna vâlîsi vezîr-i mükerrem Siyavuş Paşa'ya ve Saray kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Kevan D'agradi ve Osato Dogoci(?) zîde itâ'atuhumâ arz-ı hâl ider; Dubrovnik re'âyâsından bundan akdem hilâf-ı şer'-i şerîf Nova Kal'ası neferâtından Vafiroğlu İbrahim ve Yusuf ve Mehmed Kethüdâ ve Zekeriyazâde Kenan ve sâirleriyle Resanlu ve Kortik nâm karye ahâlîsi üç yüz yük yüklerin ve gönlerin ahz ve nehb idüp mukaddemâ girüye reddi için emr-i şerîfim virilmişiken nısfını red idüp tekrâr mezbûrlar harâc-güzâr re'âyâ tâifesinde olmağla ba'de's-sübût teveccüh idenlerden bi't-tamâm alıvirilüp zâyî' ve telef olmuş ise emval ve erzâklarında tazmînve ihkâk-ı hak olunup ba'de'l-yevm ta'addî ve tecâvüzden ihtirâz olunmak için virilüp yine ta'allül eyledüklerin bildirüp bâkî kalan yüz elli yük gön ve yapağları dahi bî-kusûr girü ashâbına alıvirilüp icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden hilâf-ı şer'-i şerîf aldıkları eşyâ bi't-tamâm red ve teslim ettirilmek için yazılmışdır. Fî evâhiri Ra. sene 1097/ 30 Rebiulevvel 1097 [24 Şubat 1686]

[Hk. 140]

Kapudân paşaya hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik tüccârının bir kıt'a kalyonu Mısır'dan Dubrovnik'e gider iken rûy-ı deryâda Trablusgarb sefineleri ahz itmeleriyle İzmir'de murâfa'ai şer'-i şerîf olunduklarında ba'de's-sübût Dubrovnikliye hükm birle hüccet-i şer'îyye virilmekle teslîm olunmak üzere emr-i şerîfim virilüp zikr olunan kalyonun reîsi olan İstahan Klis nâm reîs ve sâir Dubrovnik re'âyâsından gemicileri esîr itmeleriyle her kande bulunurlar ise itlâk olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin Dubrovnik oldukları zâhir olur ise bulunduğu yerde itlâk olunmak için yazılmışdır. Fî evâhiri Ra. sene [10]97/30 Rebiulevvel 1097 [24 Şubat 1686]

[Hk. 141]

İskenderiye sancağına ber-vech-i arpalık mutasarrıf olan ( ) dâme ikbâluhûya ve kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; mukaddemâ Ülgün Kal'ası reîsleri esîr eyledükleri kırk nefer Dubrovnik re'âyâsını itlâklarıyçün emr-i şerîfim virilüp itlâk eyledüklerinde bin doksan ( ) senesinde ( ) guruşların alup gadr u ta'addî itmeleriyle hilâf-ı şer'-i şerîf itlâklarıyçün aldıkları girü red olunup harâc-güzâr Dubrovnik re'âyâsı esîr ettirilmemek bâbında hükm-i hümâyûnun recâ eyledükleri re'âyâdan aldıkları hilâf-ı şer'-i şerîf akçe her ne ise bi't-tamâm girü red ve ba'de'l-yem rencîde ettirilmeyüp bundan sonra Dubrovnik re'âyâsına kendü kâr u kisblerinde olup hilâf-ı şer'-i şerîf vaz' u hareketleri olmayalar ol vechile ta'addî ve tecâvüz iderler ise ol makûlelerin kayıkları ihrâk ettirilmek için şürûtuyla yazılmışdır. Fî evâhiri Ra. sene [10]97/ 30 Rebiulevvel 1097 [24 Şubat 1686]

[Hk. 142]

Sofya kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Ürgüb kasabasında sâkin Dubrovnik tüccârı yine kazâ-i mezbûrdan Marko ve Anton ve ( ) nâm zimmîlerden aldıkları akçe üzerlerine devr-i şer'î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken mezbûr murâbaha nâmıyla küllî akçelerin aldıklarından mâ'adâ asıl mâl ve murâbahadan zimmetinizde küllî akçe vardır deyü zulm ü ta'addî ve tecâvüz eyledüklerin bildirüp şer'le görülüp icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden sen ki Sofya kâdîsı mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin ol makûle murâbahacıların Dubrovnikli ile da'vâ-yı şer'îyyesi zuhûr eyledükde şer'le görmen emrim olmuşdur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzere sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin ihzâr-ı husamâ kılıp mukaddemâ bir def'a şer'le görülüp fasl olunmayup on beş sene mürûr eyleyen husûsları tamâm hakk u adl üzere mukayyed olup göresin arzolunduğu üzere ise meblağı mezbûr üzerlerine her sene devr-i şer'î olunmuş değil

ise min ba'd mu'âmele talep etdirmeyesin eğer devr-i şer'î olmuş ise senede onu on bir buçukdan ziyâde devr-i şer'î olunmayan senelerde murâbaha nâmıyla aldıkları asıl mâla zam ve mahsûb ittikten sonra ba'de'l-hesâb merkûmların zimmetlerinde bâkî kalan hakları her ne kalır ise ba'de's-sübût bîkusûr hükm edip alıvirip bir vechile ta'allül ve inâd etdirmeyesin deyü yazılmışdır. Fî evâli R. sene [10]97/ 10 Rebiulahir 1097 [6 Mart 1686]

[Hk. 143]

Niş kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik tüccârından Alacahisar sancağı mütesellimleri İsmail ve Ahmed nâm yeniçeriler üzerlerine bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken hilâf-ı şer'-i şerîf zulmen yüz elli dört gurusların alup ziyâde zulm ü ta'addî itmeleriyle bundan akdem sen ki kâdîsın mürâsele ile da'vet-i şer'-i şerîf idüp ba'de's-sübût meblağ-ı mezbûr girü red olunmak için hükm ve edâsına tenbîh birle hüccet-i şer'iyeye virilüp Ürgüb kazâsı serdârı Mehmed'in hapsine virildikde mezbûrlar ile yekdil olup firâr idüp icrâ-yı hak olmamağla mezbûrlar ma'rifet-i şer'el buldurulup zimmetlerinde zuhûr iden hakları şer'le teveccüh edenden tahsîl olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri [ecilden] şer'le görülmek için şürûtuyla yazılmışdır. Fî evâli R. sene [10]97/ 10 Rebiulahir 1097 [6 Mart 1686]

[s. 98]

[Hk. 144]

Ürgüb kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; kazâ-i mezbûr a'yânından ba'zıları mîr-i mîrân ve mirlivâ ve âdemlerin konacak konakları var iken yine kazâ-i mezbûrda sâkin ve mütemekkin Dubrovnik bâzergânlarının evleri üzerine mîr-i mîrân ve mirlivâ ve âdemlerin kondurup ve Dubrovnik re'âyâsı harâc-güzâr re'âyâ olup ahidnâme-i hümâyûn mücebince tekâlîfden mu'âflar iken vâki' olan tekâlîfi evlilerinden talep idüp gadr ve ta'addî itmeleriyle men' u def' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden Dubrovnik bâzergânları mülk evler satın alıp bey' u şirâ için emti'aların koyup ve kendüler dahi sâkin olup müsâfirhâneler var iken garazan ta'cîz için voyvodalar ve sâirlerini evleri üzerlerine kondurup nice esbâb ve emti'aları zâyi' ve telef olduğundan mâ'adâ küllî ta'addî ve tecâvüz etmeleriyle hilâf-ı şer'-i şerîf ol makûle konmak isteyenleri men' u def' ve Dubrovnik bâzergânları ve re'âyâsı kendü kâr u kisblerinde ve bey' u şirâlarında oldukça avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyeden mu'âf ve müsellemler olup hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn teklîf talebiyle rencîde ve remîde olunmamak üzre evâmîr-i şerîfem virilmekle ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince amel olunup vech-i

meşrûh üzere rencîde olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda ve hâlâ sâdır olan evâmîr-i şerîfem ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel idüp min ba'd kazâ-i mezbûrda sâkin ve mütemekkin Dubrovnîk bâzergânların ehl ü iyâlleriyle sâkin oldukları evleri üzerine mîr-i mîrân ve mirlivâ ve âdemlerin kondurup ve üzerlerine edâsı lâzım gelen harâc ve sâir vergilerin Dubrovnîk begleri tarafına virdiklerinden sonra hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn avâriz ve sâir tekâlif talebi ile rencîde ve remîde ve ta'addî ve tecâvüz ettirmeyüp men' u def' idüp min ba'd hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i hümâyûn Dubrovnîk bâzergânların ve re'âyâsın rencîde ve remîde ettirmeyesin deyü yazılmışdır. Fî evâilî R. sene [10]97/ 10 Rebiulahir 1097 [6 Mart 1686]

[Hk. 145]

Leskofça ve Niş kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnîk elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnîk tüccârından üzerlerine bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken sâbıkâ Alacahisar sancak begi İbrahim hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i hümâyûn bin doksan altı senesinde dört yüz elli gurusların alup meblağ-ı mezbûr girü ashâbına alıvirilmek için Serasker-i sâbık müteveffâ İbrahim Paşa'ya hitâben emr-i şerîfimle mirlivâ-i mûmâ-ileyhden talep itmek üzere iken livâ-i mezbûr âhara virilüp ve mirlivâi merkûm âhar diyâra gitmekle hâlâ Leskofça kazâsında Ayıntablı Mehmed nâm yeniçeri yedinde üç yüz çenber(?) terekesi olmağla mirlivâ-i mûmâ-ileyh meblağ-ı mezbûru mezkûrdan havâle ve mezbûr dahi havâle[y]i kabûl itmişiken talep eyledüklerinde edâsında ta'allül eylediğün bildirüp meblağ-ı mezbûr merkûm Ayıntablı Mehmed'den şer'le tahsîl olunup icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden zâbiti ma'rifetiyle şer'le görülmek emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere ihzâr-ı husamâ kılıp mukaddemâ bir def'a şer'le görölüp fasl olunan husûsları tamâm hakk u adl üzere mukayyed olup ve bu bâbda olan hüccet-i şer'iyyelere nazar edip göresin arz olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mazmûnu muvâfık-ı şer' olup alâ-vechi'l hasm sâbit ve zâhir olan hüccet-i şer'iyye mücebince amel idüp dahi ba'de's-sübût hilâf-ı şer'- i şerîf alınan dört yüz elli gurusların şer'le teveccüh iden Ayıntablı Mehmed'den zâbiti ma'rifeti ile bî-kusûr hükm idüp aldırâsın deyü yazılmışdır. Fî evâilî R. sene [10]97/ 10 Rebiulahir 1097 [6 Mart 1686]

[Hk. 146]

Kapudân paşaya ve sâbıkâ İstanbul kâdîsı Mevlânâ İbrahim zîdet fezâiluhûya hüküm ki: Dubrovnîk tercünâmı Luka ile el-Hâc Mustafa ve İbrahim Reîs ile Dubrovnîk tüccârının sefine da'vâsı olmağla sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin mezbûrları murâfa'a-i şer' eyleyüp ahvâllerin muktezâ-yı şer'-i şerîf üzere görüp ihkâk-ı hak eyleyüp min

ba'd tarafeyni himâyeden hazer eylesün deyü fasl ile yazılmışdır. Fî evâli R. sene [10]97/ 10 Rebiulahir 1097 [6 Mart 1686]

[Hk. 147]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan Hüseyin dâme ikbâluhûya ve Yenişehir-i Fener ve Hersek ve Ağriboz ve İnebahtı ve Tırhala kâdîlarına ve zikr olunan kazâlarda vâki' iskele emînlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; mezbûrlar üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin âsitâne-i sa'âdetimde teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp ol mukâbelede kifâf-ı nefsleriyçün akçeleriyle üç bin keyl-i İstanbulî buğday ve üç bin müd darı narh-ı rûzî üzere iştirâ idüp ve kânûn-ı kadim üzere yüzde iki akçelerin vireler ve bu bahâne ile harbî kefereye min ba'd tereke virmemek üzere hüküm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere amel olunmak için hüküm yazılmışdır. Fî evâsıtı R. sene [10]97/ 20 Rebiulahir 1097 [16 Mart 1686]

[Hk. 148]

İstanbul kâimmakâmına ve sekbânbaşıya ve bostancıbaşıya hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp kendülerin ve âdemlerinin kifâf-ı nefsleriyçün senede bir def'a İstanbul'a karîb iskele ve yalılardan akçesiyle iştirâ eyledükleri yedi bin müdre hamrı bu senede dahi iştirâ ve evlerine nakl eyledüklerinde kimesne mâni' olmamak bâbında hüküm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere amel olunmak için hüküm yazılmışdır. Fî evâsıtı R. sene [10]97/ 20 Rebiulahir 1097 [16 Mart 1686]

[s. 99]

[Hk. 149]

İstanbul kâimmakâmına ve İstanbul kâdîsına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik kalyonlarından bir bâb kolyan İbrahim ve Hacı Mustafa nâm kimesnelerin yedlerinde bulunup talep olundukda mezbûrlar ol kalyonu Trablusgarb gemileri rûy-ı deryâda harbî olmak üzere ahz ve bize İzmir'de bey' eyledüler mülki müşterâmızdır deyü nizâ' itmeleriyle kapudân paşa huzûrunda murâfa'a olunduklarında zikr olunan kalyon harbî olmayup Dubrovniklinin olduğu sâbit ve hüküm birle hüccet-i şer'iyeye ve mûcebince emr-i şerîfim virilmişiken mezbûrân İbrahim ve Mustafa biz ol kalyonu iştirâ eyledükden sonra kalafât ve sâir mühimmâtına sekiz yüz elli guruş masrafımız olmuşıdi deyü iddi'â itmeğin düstûr-ı mükerrerem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzımu menâzımü'l-ümem Vezîr-i a'zamım Süleyman Paşa edâma'llâhu te'âlâ iclâlehû huzûrunda murâfa'a-i şer' olduklarında beynlerine muslihûn tavassut itmekle altı yüz guruş üzerine sulh olup bedel-i sulhu ahz u kabz ve

zimmetlerin ibrâ birle cânib-i şer‘den virilen hüccet-i şer‘iyye mücebince murâfa‘adan cevâbları virilmeğin ol bâbda hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden Dîvânı Hümâyûn'umda murâfa‘adan virilen hüccet-i şer‘iyye mücebince amel olunup hilâf-ı şer‘-i şerîf rencîde olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince amel idüp dahi husûs-ı mezbûr için Dîvân-ı Hümâyûn'umdan cevâbı virilen mevâddın istimâ‘ı memnû‘ olmağla hâli üzre ibkâ idüp min ba‘d şer‘ ve kânûna ve hüccet-i şer‘iyyeye ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin deyü hükm yazılmışdır. Fî evâhiri R. sene [10]97/ 29 Rebiulahir 1097 [25 Mart 1686]

[Hk. 150]

Kapudân paşaya ve deryâ beglerine ve ( ) kâdîsına ve Tunus ve Cezâyir ve Trablusgarb kapudânlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik sefinesi reîslerinden Ancolo Santiyolo nâm reîs sefinesine İstanbul'dan bâzergân metâ‘ı tahmîl eyleyüp emr-i şerîfimle izn virilüp on beş nefer Dubrovnikli gemicileriyle vilâyetlerine giderler iken rûy-ı deryâda ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif rencîde ve remîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden ahidnâme-i hümâyûnuma mürâca‘at olundukda Dubrovnik bâzergânları memâlik-i mahrûseme ticâret ile gelüp gittiklerinde rızıklarına ve davarlarına ve sâir esbâblarına kimesne dahl idüp zahmet vermeye deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr ve mukayyed olmağla ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel dahi mahrûse-i İstanbul'da Dubrovnik sefinesine bâzergân metâ‘ı tahmîl ve emr-i şerîfimle izn virilüp on beş nefer Dubrovnik gemicileriyle vilâyetlerine gider oldukda kimesneye vaz‘ ve ta‘addîleri yoğiken ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif rızıklarına ve davar ve âdemlerine ve sâir esbâblarına kimesneyi dahl ü ta‘arruz etdirmeyesin deyü yazılmışdır. Fî evâhiri R. sene [10]98/ 29 Rebiulahir 1097 [25 Mart 1686]

[Hk. 151]

Boğazhisar kâdîlarına ve Boğazhisar dizdârlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; korsan elinden halâs olup ahidnâme-i hümâyûn mücebince âsitâne-i sa‘âdetimde kendülere teslîm olunan bir kıt‘a Dubrovnik kalyonuna Ancolo Santiyolo nâm reîs tahmîl eylediği metâ‘ın ahidnâme-i hümâyûn mücebince gümrük virüp eline edâ tezkiresi virilüp vilâyetine gitmek murâd itmekle mu‘tâd üzre Boğazhisarlarında yoklanıp içinde memnû‘âtdan metâ‘ olmadıkça eğlendirilmeyüp yoluna revâne olmak bâbında hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden kânûn üzre izn-i hükmü virilmiştir. Fî evâhiri R. sene [10]97/ 29 Rebiulahir 1097 [25 Mart 1686]

[Hk. 152]

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağına mutasarrıf olan ( ) dâme ikbâlühûya ve livâ-i mezbûrda vâki' olan kâdîlara ve Bosna mütesellimine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl ider; Dubrovnik bâzergânları Bilâd-ı Selâse'den mâ'adâ memâlik-i mahrûsemde gümrük ve bâc virmeyüp ve sâir bid'atler ihdâs olunursa cemî' Rumeli vilâyetlerinde Dubrovnik tüccârından nesne talep olunmaya deyü ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr ve mukayyed iken Nova Kal'ası derbendlerinde olan pandorlar ve sâirleri akçelerin almalarıyla mukaddemâ hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde olunmamak üzere emr-i şerîfim virilmişiken Dubrovnik bâzergânlarının yüklerin götüren kirâcılarında alıruz deyü hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ta'addî ve tecâvüz eyledüklerin bildirüp Dubrovnik bâzergânlarından ve kirâcılarında derbendlerde pandorlar ve sâirlerine hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn akçe talebiyle rencîde ettirilmeyüp men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden mukaddemâ virilen fermân-ı şerîfim mücebince amel olup min ba'd hilâfı ahidnâme-i hümâyûn ol vechile bir akçe ve bir habbeleri alınmayup ta'addî ve tecâvüz ettirmeye ba'de'l-yevm memnû' olmayanları isim ve resmleriyle vukû'u üzere arz olunmak için hüküm yazılmışdır. Fî evâli Ca. sene [10]97/10 Cemayizelevvel 1097 [4 Nisan 1686]

[Hk. 153]

İstanbul kâimmakâmına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp berât-ı âli-şân ile Dubrovnik tercümânı olan Luka Barka nâm tercümân kendünün ve âdemlerinin kifâf-ı nefsleriyçün İstanbul'a karîb iskele ve yalılardan senede bir def'a akçeleriyle ruhsat virildiği iki bin müdre hamrı bu sene dahi iştirâ ve Galata'da evine nakl eyledükde yollarda kimesne mâni' olmamak bâbında hüküm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden senede bir def'a akçesiyle iştirâ eylediği yalnız iki bin müdre hamra kimesne mâni' olmamak için hüküm yazılmışdır. Fî evâli Ca. seen [10]97/ 10 Cemayizelevvel 1097 [4 Nisan 1686]

[s. 100]

[Hk. 154]

Dubrovnik beglerine nâme-i hümâyûn: Dubrovnik begzâdelerinden Covan Gradi ve Orsato Godeşe nâm elçiler ile bin doksan altı senesinde üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyelerin getirüp teslîm-i Hazîne-i Âmirem idüp avdet itmeleriyle kadîmden virile geldiği üzere ahidnâme-i hümâyûn mücebince yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]97/ 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

[Hk. 155]

Lubin ve Nova ve Çerņiçe ve Gabele ve ( ) kâdîlarına hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp cedd-i emcedim merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından bu âna gelince dört yüz seneden berü âsitâne-i sa'âdet-âşiyânıma olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca inşâallâhu te'âlâ bin doksan yedi senesinde kadîmden göndere geldükleri üzre der-i devletime gönderdükleri cizyeyi tahmîl için taht-ı kazâlarımızdan akçeleriyle vakt ü zamânıyla kirâ bârgîrleri tedârük ettirmek bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzre amel olunmak için hükm yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]97/ 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

[Hk. 156]

[Derkenâr]: Emr-i şerîfim mücebince amel oluna deyü unvânına hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn keşîde kılınmıştır.

Bosna vâlîsi vezîr paşaya ve Saray kâdîsına hüküm ki: Mefâhiru'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye merâci'u'l-küberâ-i tâifeti'l-İseviyye Dubronvik begleri hutimet avâkıbuhum bi'l-hayr dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl idüp şehirleri sengistân ve bî-hâsıl yerde vâki' olmağla iskelelerine getürdükleri ve gemilere tahmîl eyleyüp âhar yere götürdükleri gümrük alınmak iktizâ iden eşyâdan konsolos avâyidi ta'bîr olunan baylac resmin kadîmden ala gelmişler iken kadîme muhâlif birkaç seneden berü ehl-i örf tâifesinden ba'zı kimesneler bâzergânların metâ'ına sâhib çıkıp bizimdir deyü edâsında ta'allül ve inâd eyledüklerin bildirüp ol bâbda hükm-i hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden mezkûrlar devlet-i aliyyemin harâc-güzâr re'âyâsından olup kadîmden kendü iskeleleri olan Dubrovnik iskelesine gelen ve giden gümrük alınmak iktizâ iden eşyâdan konsolos avâyidi ta'bîr olunan baylac resmi ala gelmişler iken birkaç seneden berü ve ba'zı kimesneler kadîme mugâyir konsolos avâyidin edâda illet itmeleriyle müste'men tâifesine inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûnlarda memâliki mahrûseme getürdükleri ve alup götürdükleri gümrük alına gelen metâ'dan konsolos resmi alına deyü mastûr ve mukayyed olup ve mezkûrlar dahi harâc-güzâr olup virdükleri harâcların kadîmden Dubrovnik iskeleleri mahsûlünden edâ edegelmeleriyle imdi Dubrovnik iskelesilerine gelüp ve giden tüccâr tâifesinin gümrük alına gelen eşyâlarından kadîmden alageldikleri minvâl üzre alıvirilüp kadîmden olıgelene muhâlif bir ferde ta'allül ettirilmemek için hükm yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]97/ 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

[Hk. 157]

Bosna Vâlîsi Vezîr Siyavuş Paşa'ya ve Rumeli Beglerbegisi Zeynel Paşa'ya ve eyâlet-i mezbûrelerde vâki' sancak beglerine ve eyâlet-i mezbûrelerde vâki' olan kâdîlara ve zikr

olunan kazâlarda vâki' kal'a ve palanka dizdârlarına ve elviye mütesellimlerine ve voyvoda ve neferât ağaları ve sâir zâbitler ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin doksan altı senesinde vâki' olan cizyelerin kıdvetey-i a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Covan Gradi ve Orsata Godeş nâm elçileriyle sūdde-i sa'âdetime gönderüp teslîm-i hazîne eyleyüp izn-i hümâyûnumla girü Dubrovnik'e müteveccih ve revâne olmalarıyla emîn ve sâlim mürûr u ubûr ettirilüp yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden dahl olunmamak için kânûn üzre hüküm yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]97/ 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

[Hk. 158]

Bosna Vâlîsi Vezîr Siyavuş Paşa'ya ve Rumeli Beglerbegisi Zeynel Paşa'ya ve eyâlet-i mezbûrelerde vâki' sancak beglerine ve eyâlet-i mezbûrlarda vâki' kâdîlara ve kal'a ve palanka dizdârlarına ve elviye mütesellimlerine ve voyvoda ve neferât ağalarına ve zâbitlere ve iş erlerine hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Dubrovnik begleri 'atabe-i 'aliyyeme olan 'ubûdiyyet ve sadâkatleri muktezâsınca bin doksan yedi senesinde olan cizyelerin âsitâne-i sa'âdetime elçileriyle gönderdiklerinde zikr olunan cizyelerle her kangınızın taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise hilâf-ı şer' ve kânûn kendülerine ve yanlarında olan tercümân ve âdemlerine ve esbâb ve davarlarına hâricden kimesne dahl ü ta'arruz eylemeyüp emîn ve sâlim birbirinize ulaştırıp ve lâzım olan yerlerde bârgîrleriyle kirâ arabası tutuvirüp ve akçeleriyle zâd ü zevâde ve sâir mühimmâtların alup ve mahfûz mahalle kondurup ve mahûf u muhâtara olan yerlerde kulağuzlar ve bekçiler ta'yîn eyleyüp bir vechile muzâyaka virilmemek üzre kânûn üzre hüküm yazılmışdır. Fî evâsıtı Ca. sene [10]97/ 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

[Hk. 159]

Kapudân paşaya hüküm ki: Dubrovnik elçileri arz-ı hâl idüp Marin veled-i Viliço Cesar(?) nâm bir nefer Dubrovnik re'âyâsı deryâ beglerine çekdirir gemisinde ahz olup esîr olmağla itlâk olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin esîr-i mezkûr Dubrovnikli olduğu şer'an sâbit ve zâhir oldukdan sonra itlâk eylemen için hüküm yazılmışdır. 20 Cemayizelevvel 1097 [14 Nisan 1686]

SONUÇ

Küçük bir şehir devleti olan Dubrovnik, coğrafi olarak önemli bir bölgede konumlanmış olmasından kaynaklı tarihte araştırmaya değer bir yeri vardır. Askerî açıdan yok denecek kadar savunması olan şehir, bölgeye hâkim olmak isteyen büyük güçlerin himayesi altına girerek toprak bütünlüğünü koruyabilmiştir. Ticarete odaklı olan şehir, daima tarafsız olmak isteyerek tehdit unsurlarına karşı diplomatik metotlarla müthiş bir denge politikası oluşturmuştur.

Balkanları Adriyatik Denizine bağlayan kesişim noktasında bir liman şehri olarak varlık göstermesi aynı zamanda Doğu ile Batı arasında ticaret ve siyasî bir köprü vazifesi de görüyordu. Bundan kaynaklı olsa gerek sürekli büyük bir gücün koruyuculuğuna ihtiyaç duyardı. Roma İmparatorluğu, Venedik, Macaristan ve Osmanlı Devleti gibi büyük güçler sırasıyla Dubrovnik'in koruyuculuğunu üstlenmişlerdi.

Çalışmamızda Dubrovnik Cumhuriyetinin, Osmanlı haraçgüzarı olduktan sonra iki ülke arasındaki sosyal, siyasal, hukukî ve en kapsamlısı olan ticarî ilişkilerine dair belgeler ışığında bir değerlendirme yapılması amaçlandı. BOA, A.DVNS.HADR.d.02 No'lu Hadariye Defteri çalışmanın ana temasını oluşturur. XVII. Yüzyılda iki ülke arasında gerçekleşen olayları nesnel olarak değerlendirip bir sonuca varmak için bahsi geçen defter çok önemlidir. 1670-1686 yılları arasında gerçekleşen olaylar dönemin şartları ve değişen konjoktür çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

Osmanlı Devletinin yabancı devletlere karşı uyguladığı ve çoğu zaman bağlayıcı politikası diyebileceğimiz kapitülasyonların(ahidname), Dubrovnik üzerinde nasıl etki ettiğini yine defterden edindiğimiz bilgiler çerçevesinde açıkladık. Defterde, Osmanlı Devletinin Dubrovnik tüccarlarına sağladıkları kolaylıklara ve vergi indirimlerine sıkça rastladık. Osmanlı İmparatorluğu, Dubrovnik'in haraçgüzar olmasından kaynaklı tüccar ve reayasına karşı daima korumacı davranmıştır. Öte taraftan Dubrovnik sadece haraçgüzar olarak görülmemiştir. Osmanlı, kendi politikaları için stratejik konumundan faydalanmayı bilmiştir. İki ülkenin karşılıklı çıkar ilişkileri mevzubahistir. Osmanlı'nın sunduğu kolaylıklar sayesinde ticaret sahalarını genişleten Dubrovnik, Akdeniz'de güçlü devletlere rakip olacak seviyeye gelmişti. Dubrovnik aynı zamanda Osmanlı için istihbarat kaynağıydı. Avrupa devletlerinde yaşanan gelişmelerden zamanında haberdar olmak için Dubrovnik tüccar ve elçilerine çeşitli haklar verilmişti.

Osmanlı Devletinin Dubrovnik tüccarlarına karşı fazla imtiyaz tanınması, verilen ahidnameler sayesinde diğer tüccarlara oranla daha avantajlı konumda olmaları, Balkan coğrafyasında bazen sorunların yaşanmasına sebep olabiliyordu. Yerel yöneticiler, halk veya bölgedeki diğer dinlere mensup tüccarlar ile Dubrovnik tüccarları arasından yaşanan birtakım sorunlar Dubrovnik elçileri aracılığıyla hemen başkente iletilirdi. Gerek Osmanlı yerel yöneticilerin keyfi uygulamalarına gerek diğer tüccarlar ile yaşanan sorunlara dair başkentten gelen emirler daima Dubrovnik tüccarlarını korumaya yönelik olurdu. Çeşitli sebeplerden dolayı belirli dönemlerde satışı yasak olan mallar dahi diğer tüccarlara verilmezken Dubrovnik tüccarlarına bir Şekilde tedarik edilirdi.

Balkanlar  zellikle Dubrovniklilerin ticari sahasıydı. Osmanlı himaseyine girmeden önce de bu coğrafyada koloniler kurmuşlardı. Osmanlı desteğini aldıktan sonra ise Karadeniz'den, Akdeniz'e kadar ticaret sahalarını genişlettiler. İmparatorluğun fethettiği yeni topraklarda hemen ticaret anlaşmaları yapıp çoğu Şehirde ise ticaret kolonileri kurardı.

Dubrovnik 1458 yılında Osmanlı'ya ilk haracını gönderdikten itibaren, 1808 yılında Napolyon'un saldırısına uğrayana kadar geçen yaklaşık  c yüz elli senede en parlak devirlerini yaşamıştır.

KAYNAKÇA

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Bab-1 Asafı, Divan(Beylikçi) Kalemî, Hadariye Defteri (A.DVNS.HADR.d), no: 2.

s. 52/1; s. 58/10; s. 56/7; s. 56/8; s. 52/2; s. 58/10; s. 54/5; s. 59/11; s. 62/17; s. 60/12; s. 97/140; s. 95/133; s. 61/15; s. 57/9; s. 88/104; s. 84/86; s. 54/5; s. 90/112; s. 96/136; s. 60/12; s. 60/13; s.63/18; s. 63/19; s. 63/20; s. 64/21; s. 67/33; s. 74/54; s. 72/49; s. 76/55; s. 96/132.

Baş, İ. (2019). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Arşivlerindeki Tasnif Sistemleri ve Arşiv Belgesinin Hizmete Sunumu*. (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara.

Biegman, N. H. (1963). Ragusan Spying for the Ottoman Empire, Some 16th Century Documents From the State Archive at Dubrovnik, *Bellesten*, 27(106), s. 237-255.

Bostan, İ. (2006). Ahidnâmelere ve Uygulamalara Göre Osmanlı-Dubrovnik Ticarî Münasebetleri (XV-XVI. Yüzyıllar). İstanbul Üniversitesi yayınları, s.80-87.

Bostan, İ. (2007). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. Kitap Yayınları.

Cezar, M. (2021). *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. I, TTK.

Cezar, M. (2021). *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK.

Draga Canbaz, S. (2014). *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057- 1073 / M. 1647-1663)* (İnceleme-Metin) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Emecen, F. (1997). "Haraçgüzar", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 16, s.90-92.

Emin, N. (2013). *Dubrovnikli Tüccarların Balkanlar'daki Ticarî Faaliyetleri ve Organizasyonu (XVII. Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Glavina, M. (2009). *17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İlgürel, M. (1993). "Celali İsyanları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 7, s.252-257.

İnalçık, H. (2005). Türkler ve Balkanlar, Bal-Tam Türklük Bilgisi 3, *Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, s.21-44.

İnalçık, H. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*. (Çev.) Halil Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Kenanoğlu, M.M.** (2013). “Vergi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.43, s.52-58.
- Köker, Ö.** (2011). *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Dubrovnik İlişkileri ve Hicri 1037-1056/1627-1646 Tarihli Ahkâm Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Köse, M. Z.** (2016). Ticaret ve Diplomasi: Galata’da Dubrovnikliler” (1600-1700). *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2(2) s.75-94.
- Köse, M. Z.** (2013). Osmanlı Balkan’ında Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli’de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(16) s. 41-58.
- Köse, M. Z.** (2009). *Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri (1500-1600)*, Doğu Akdeniz’de Casuslar ve Tacirler. Giza Yayınları.
- Kurtaran, U.** (2016). Karlofça Antlaşması’nda Venedik, Lehistan Ve Rusya’ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi, *TAD*, 35(60), s. 97-139.
- Kütükoğlu, M. S.** (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili(Diplomatik)*. Kubbealtı Akademisi Kültür ve San’at Vakfı.
- Kütükoğlu, M.S.** (1988). “Ahidname” *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.1, s.539-540.
- Miovič, V.** (2008). *Dubrovačka Republika u Spisima Namjesnika Bosanskog Etaleta I Hercegovackog Sandzaka, (s Analitickim Inventarom Bujuruldija (1643-1807)*, Serije Acta Turcarum Drzavnog Arhiva u Dubrovniku), Dubrovnik.
- Mumcu, A.** (1994). “Divan-ı Hümayun ”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.9, s.430-432.
- Öztuna, Y.** (2017). *Osmanlı Devleti Tarihi, (Medeniyet Tarihi)*, c.2, Ötüken Yayınları.
- Sarı, N.** (2017). Dubrovnik/Ragusa’da Tıp Tarihi ve Osmanlılarla İlişkisi, *Sağlık Tarihi ve Müzeciliği Sempozyumu 3*, s.79-104.
- Tabakoğlu, A.** (2007). “Resim” , *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.34, s.582-584.
- Turan, Ş.** (1994). “Dubrovnik”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 9, s.542- 544.
- Uzunçarşılı, İ. H.** (2019). *Osmanlı Tarihi, (XVI. Yüzyıl ortalarından XVII. Yüzyıl sonuna kadar)*, c.3, 2.Kısım, TTK.
- Yemişçi, C.** (2017). *XVII. Yüzyılda Osmanlı-Dubrovnik Siyasi İlişkileri*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yemişçi, C. (2019). XVII. Yüzyılda Üsküp'ün Sosyo-Ekonomik Tarihine Kaynak Olarak Düvel-i Ecnebiyye Defterleri ve Bazı Örnek Belgeler, *Journal of International Eastern European Studies*, 1(2), s.388-410.

Yemişçi, C. (2020). XVI ve XVII. Yüzyıllarda Gabela Tuz Pazarı ile Bosna ve Hersek'in Tuz İhtiyacının Karşılanması, *Pazar Kitabı*, Kitabevi, s. 169-222.

Yemişçi, C. (2020). Dubrovnik Baş Diyakozluğu'nun Hersek Katoliklerini Himaye Yetkisi ve Dubrovnikli Ruhbanın Osmanlı Balkanlarında Ortodokslarla ve Ehl-i Örf Taifesiyle Yaşadığı Bazı Problemler (XVI. ve XVII. Yüzyıllar). S. A. Sarı, E. Vatansever& M. Kerim(ed.).*CIEES, Ortodoks Kiliseleri Tarihi*, s. 200-229

Yemişçi, C. (2021). Split Limanı'nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split-Dubrovnik Rekabeti (1590-1645). *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1); s.265-284.

Yemişçi, C. (2022).Ürgüb (Prokulpje)'de Ticari Meselelere Dair Bazı Fermanlar (1594-1623). *Journal of International Eastern European Studies*, 4 (2), s.394-408.

Yemişçi, C. (2022). Osmanlıları Balkanlardan Çıkarma Projelerinde Dubrovnik'teki Türk Karşıtı Fraksiyonun Rolü (1592- 1607). *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7( ) s.1974-2012

Yemişçi, C. (2022). İktisadi, Diplomatik ve Hukuki Rollerıyla Dubrovnik Cumhuriyeti'nde Osmanlı Gümrük Emini (1430-1806), *MUTAD*, 9 (2), s.430-456.

Yemişçi, C. (2023). *Hilal ile Haç'ın Arasında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1326-1592)*. Efeakademi Yayınları.

Yemişçi, C. (2023). *Doğu ile Batı'nın Sınırında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1592-1714)*. Efeakademi Yayınları.

Yemişçi, C. (2023). *Dubrovnik'te Osmanlılar, Osmanlı-Dubrovnik İlişkilerinin Sosyal ve Hukuki Yönü. Değişim yayınları*.

Zlatar, Z. (2013). Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808), Balkans in the Turkish History, I, Z. İskefiyeli, M. B. Çelik& Serkan Yazıcı (Ed.). *Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, s. 475-512.

EKLER

لوبون و تونیس و قیطان ملک و صید و کلب الحاکم اولاد قوی اعیان
 الملك المملوک و تاج الحاکم و حکام خاص حال خصوصاً
 صراحتاً مرفوع سلطان اورق خاں علی الرحمة و القدر له تاج سلطنت
 اقران اراکون فلوله کاتب و مستور و غیره و اسیان و قوی اسیان لوبک
 عبودیت و صدقانه و متصمیم است لایه تاج سلطنت کس و کس
 قید و کونین حکامات اوتون و دروغی کونین و کاتب خزینه محمد اکبر
 فتح قضا که در اقران و قریه و قضا که اراکون که در اراکون که
 بهر عینه و صفا اید کاتب ایلدنه و غیره و قریه اوتون و غیره
 بیور و غیره
 یوین صدار اولاد اربع اوتون محمد ایدیت قوی و صید و سایر حکامات
 و کرا و کونین و غیره و غیره کونین حکامات اوتون و دروغی و دروغی
 اراکون اید کاتب خزینه محمد اکبر فتح قضا که اراکون که در اراکون که
 کرا اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 حکامات اوتون و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره

و تاج سلطنت کس و کس قید و کونین حکامات اوتون و دروغی و دروغی
 اراکون اید کاتب خزینه محمد اکبر فتح قضا که اراکون که در اراکون که
 کرا اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 حکامات اوتون و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره
 بیور و غیره
 یوین صدار اولاد اربع اوتون محمد ایدیت قوی و صید و سایر حکامات
 و کرا و کونین و غیره و غیره کونین حکامات اوتون و دروغی و دروغی
 اراکون اید کاتب خزینه محمد اکبر فتح قضا که اراکون که در اراکون که
 کرا اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که در اراکون که
 حکامات اوتون و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره و غیره

